

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**До 75-річчя Інституту міжнародних
відносин**

**СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В
СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ**

17 жовтня 2019 р., м. Київ

КИЇВ-2019

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

ЗМІСТ

Назва	Стор
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ»	10-120

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ
МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ**

ЗМІСТ

1.	Ціватий В.Г. к.і.н., доц., заслужений працівник освіти України, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн, Київський національний університету імені Тараса Шевченка <i>ГРУЗІЯ ТА УКРАЇНА: СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ В СИСТЕМІ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ КООРДИНАТ СУЧАСНОГО ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО ПРОСТОРУ (ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС)</i>	10-12
2.	Гольцов А.Г. к.геогр.н., професор, Міжрегіональна академія управління персоналом <i>ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПОТЕНЦІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ НАД ОРДЛО</i>	13-15
3.	Грубов В.М. д.політ.н, професор, провідний науковий співробітник, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>ЕКОНОМІЧНИЙ ЧИННИК СЕПАРАТИЗМУ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ</i>	16-18
4.	Погорська І.І. д.політ.н., с.н.с., Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС</i>	19-21
5.	Zoryana Golovata M.A. in International Relations and Foreign Policy, Master in Governance and Development (University Anvers), President	22-23

	and CEO Europeans Business Technologies ЯК РОЗВИВАТИ СУСПІЛЬСТВО, ЩО ПРОДУКУЄ ІННОВАЦІЇ?	
6.	Хільчевська І.Г. к.геогр.н., доц., доцент кафедри країнознавства та туризму, Київський національний університет імені Тараса Шевченка УКРАЇНА В ГЛОБАЛЬНИХ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКАХ	24-27
7.	Лазнева І.О. к.і.н., доцент, кафедра міжнародних економічних відносин, НУ «Запорізька політехніка» Кайбулаєва А.А. магістрант, кафедра міжнародних економічних відносин, НУ «Запорізька політехніка» ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ ПІДПРИЄМСТВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ	28-29
8.	Калініна О.М. к.ю.н., м.н.с., Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ПРОТИДІЯ СЕПАРАТИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ	30-31
9.	Переверзєва А.В. к.е.н., доцент, кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів і економічної теорії, Запорізький національний університет Данильченко Д.Є. магістрант, кафедра міжнародних економічних відносин, НУ «Запорізька політехніка» ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ КНР ТА УКРАЇНОЮ	32-34
10.	Єрмоленко В.А. к.е.н., доцент БЕЗПЕКА РОЗВИТКУ ПРИ ОЦИФРОВУВАННІ ЕКОНОМІКИ	35-37
11.	Kiptenko V.K. Associate Professor, PhD in Geography, Geography Faculty, Taras Shevchenko National University of Kyiv GLOBAL TRANSFORMATIONS FRAMEWORK FOR GEOSTRATEGIC POSITIONING FOLLOWING STRATEGIC INTELLIGENCE FROM THE WORLD ECONOMIC FORUM	38-40

12.	<p>Рогач О.І. д.е.н., проф., завідувач кафедри міжнародних фінансів, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка БАГАТОНАЦІОНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮЖКАХ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ</p>	41-43
13.	<p>Березовська І.А. к.ю.н., с.н.с., Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ</p>	44-46
14.	<p>Куліш Л.П. аспірантка, кафедра економічної теорії та конкурентної політики, Київський національний торговельно-економічний університет РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ</p>	47-49
15.	<p>Клименко К.В. к.е.н., с.н.с., відділ міжнародних фінансів та фінансової безпеки, ДННУ «Академія фінансового управління»</p> <p>Савостьяненко М.В. с.н.с., відділ міжнародних фінансів та фінансової безпеки, ДННУ «Академія фінансового управління» АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В РАМКАХ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ</p>	50-52
16.	<p>Шкуропадська Д.Б. аспірант, кафедра економічної теорії та конкурентної політики, Київський національний торговельно-економічний університет СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ</p>	53-54
17.	<p>Штань М.В. к.е.н., доцент, кафедра фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін, Національна академія управління НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ</p>	55-57

18.	<p>Кучмій О.П. к.політ.н., доцент, кафедра міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ФАКТОР СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВИ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ</p>	58-60
19.	<p>Сябро А.І. аспірантка, кафедра міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка КІБЕРПРОСТІР ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МОГУТНОСТІ ДЕРЖАВ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ</p>	61-63
20.	<p>Копійка М.В. аспірантка, кафедра міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка БЕЗПЕКОВІ ЧИННИКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ</p>	64-67
21.	<p>Слободяник О.Г. аспірантка, кафедра міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка СТРАТЕГІЧНІ РИЗИКИ ІR-ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ</p>	68-70
22.	<p>Смирнова О.В. к.політ.н., асистент, кафедра міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка НЕЙРОКОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА НАРАТИВ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВІДОБРАЖЕННЯ, ФОРМУВАННЯ ТА ПРОСУВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ</p>	71-73
23.	<p>Макаренко Є.А. д.політ.н., професор, кафедра міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка</p>	74-76

	<i>ВПЛИВ ДЕСТРУКТИВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ</i>	
24.	Шевченко О.В. к.політ.н., доцент, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>МЕДІАКОНТЕНТ УКРАЇНСЬКИХ МОВНИКІВ ДЛЯ МЕШКАНЦІВ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТА ПРИГРАНИЧНИХ З НИМИ ТЕРИТОРІЙ СХОДУ УКРАЇНИ</i>	77-80
25.	Криволапов Б.М. к.ю.н., доцент, кафедра міжнародного приватного права, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>СВОБОДА РУХУ КАПІТАЛІВ В УКРАЇНІ В КРНТЕКТІ ВАЛЮТНОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ 2019 РОКУ</i>	81-83
26.	Omid Nasirpour PhD student, Department of International Law, Institute of International Relations, Kyiv Taras Shevchenko National University <i>THE CONTRACT FOR MARITIME TRANSPORT (MARITIME TRANSPORT CONTRACT)</i>	84-89
27.	Ржевська В.С. к.ю.н., доц., доцент кафедри міжнародного права, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка <i>ЗНАЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ «ПРОЕКТІВ ВІЧНОГО МИРУ» ДЛЯ РОЗВИТКУ ІДЕЇ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ</i>	90-92
28.	Федоришина К.О. аспірантка, кафедра філософських та соціальних наук, Київський національний торговельно-економічний університет <i>ПРОБЛЕМА ВИМІРЮВАННЯ ДЕМОКРАТІЇ – ІНДЕКСИ ДЕМОКРАТІЇ ТА ЇХНІ БАЗОВІ РОЗБІЖНОСТІ</i>	93-96
29.	Піскорська Г.А. к.і.н., доцент, кафедра реклами та зв'язків з громадськістю, Київський університет імені Бориса Грінченка <i>СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА ПРОТИДІЯ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ</i>	97-99
30.	Grydasova Ganna PhD in Political Science, Junior Researcher, Institute of	100-101

	International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv TRANSNATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTION	
31.	Піпченко Н.О. д.політ.н., доц., професор кафедри міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ПОЗИЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ	102-103
32.	Рилач Н.М. к.е.н., с.н.с., Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ГЛОБАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	104-106
33.	Белоусова Н.Б. к.політ.н., доц., доцент кафедри міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка ГАСТРО-ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ» СИЛИ	107-108
34.	Міфтахов Б.Г. аспірант, кафедра міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО – СТАТУС-КВО ЧИ НОВИЙ ЕТАН ВІДНОСИН МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ТА ЙОГО СХІДНИМИ СУСІДАМИ	109-111
35.	Кирилко Д.С. аспірантка, кафедра міжнародної інформації, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ, ГРУЗІЇ, АЗЕРБАЙДЖАНУ ТА МОЛДОВИ З ЄС	112-114
36.	Гмирянська К.О. аспірантка, кафедра міжнародних медіа комунікацій та комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка КОНЦЕПТ «РУСЬКИЙ МІР» ЯК ЧИННИК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ	115-117

	УКРАЇНО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИН	
37.	<p>Єрошин А.Г. аспірант, кафедра міжнародних медіа комунікацій та комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин, Київський національний університет імені Тараса Шевченка</p> <p>ЗАГАЛЬНІ РИСИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ПОЛІТИКИ НАТО ПІД ЧАС КРИЗ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ</p>	118-120
38.	<p>Ахмедов В., докторант, відділ проблем кримінального права, кримінології та судоустрою, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, кандидат юридичних наук</p> <p>ОХОРОНА ПРАВОСУДДЯ ВІД НЕЗАКОННИХ ПОСЯГАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ</p>	121-124

ГРУЗІЯ ТА УКРАЇНА: СТРАТЕГІЧНЕ ПОЗИЦІОНУВАННЯ В СИСТЕМІ ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ КООРДИНАТ СУЧАСНОГО ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО ПРОСТОРУ (ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС)

Ціватий В. Г.,

кандидат історичних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Питання розвитку й становлення держав пострадянського простору в ХХІ столітті потребує вивчення та узагальнення набутого ними досвіду. У більшості пострадянських держав демократизація передувала дуже складним і драматичним процесам раціонально-бюрократичної модернізації держави і національної консолідації.

Перспективним напрямом вирішення численних суперечностей і парадоксів може бути застосування теорії історичного інституціоналізму, що акцентує увагу на часовій послідовності трансформацій та регіонально-інституційних наслідках відповідного розходження соціально-політичних траєкторій розвитку та стратегічного позиціонування. Пострадянські переходи до демократії мають ряд специфічних особливостей та відбуваються за принципово відмінних внутрішніх і зовнішніх умов, ніж аналогічні процеси в авторитарних державах, зокрема – як на прикладі України та Грузії.

Станом на сьогодні, Україна та Грузія – у ході процесу демократизації – пододала певний відрізок шляху і знаходяться в завершальній фазі перехідного етапу – інституціоналізації політичних інститутів демократії, формуванні своїх моделей стратегічного позиціонування в поліцентричному світі. Подальшому вирішенню проблем консолідації та стабілізації демократичного політичного режиму в Україні та Грузії можуть сприяти: досягнення суспільного консенсусу відносно стратегічних пріоритетів розвитку української та грузинської держав в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції, розбудова нормативної бази демократії, вдосконалення повсякденної демократичної практики, приєднання до «політичної» Європи, утвердження і стабільність України та Грузії як регіональних лідерів у регіоні тощо.

Щоб залишатися конкурентоспроможними та успішними, Україна та Грузія повинні не лише мати уряди, якими сповідуватимуться демократичні цінності та сучасне інституціональне бачення, стратегічне позиціонування в Європі та світі, але й покращувати імідж своїх країн як на міжнародній арені, так і в західних політичних й академічних колах, над чим і працює наразі сучасні дипломатичні служби України та Грузії. Усвідомлення національних

інтересів, глибоке їх розуміння та зведення до злагодженої несуперечливої системи можливе лише за умови обов'язкового врахування сучасної геополітичної ситуації. Україна та Грузія чітко визначили національно-державні цілі, обґрунтували пріоритетні завдання, зважили співвідношення питань стратегії та тактики в межах обраних зовнішньополітичних курсів.

Інституціонально-політична еволюція пострадянських держав є однією з важливих тем сучасних історичних та політологічних досліджень. Зростаюче розмаїття моделей і форм політичних режимів пострадянського зразка стимулювало перегляд і уточнення багатьох сталих концептуальних схем і підходів до аналізу пострадянського розвитку, стратегічного позиціонування в сучасному міжнародному просторі.

Спроба теоретико-методологічного синтезу структурного і процедурного підходів до демократизації не лише припустима, але й безумовно бажана, оскільки дозволила б враховувати більш широку сукупність факторів та змінних, а також побудувати більш багатовимірні моделі процесів, які досліджуються на прикладі пострадянських держав.

Для узагальненого, комплексного дослідження передумов, умов, контексту і обставин демократизації, очевидно, все ж таки є необхідним теоретико-методологічний синтез усіх підходів і рівнів аналізу. Лише за цієї умови можна розраховувати на більш або менш цілісний і систематизований опис та пояснення ключового моменту демократизації – встановлення демократичного політичного режиму і відповідних процедур. У 2014-2019 роках Україна та Грузія продовжують свій стратегічний курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Після краху біполярної системи, на початку XXI століття людство виявилось в ситуації існування різних центрів сили/центрів впливу. У повсякденне вживання увійшло поняття багатополярності (поліцентричності). Необхідно відзначити, що аналогів їй в історичному минулому не було; попередниками в XIX – початку XX ст. були різні «концерти держав», зокрема «система європейського концерту», закріплена на Віденському конгресі.

Поліцентричний (багатополярний) світ, що затверджується на наших очах, стає унікальним продуктом безпрецедентної стадії глобалізації, яку вона досягла до теперішнього часу.

Як у цю міжнародно-політичну картину вписуються Україна та Грузія, які дотично близькі у своєму стратегічному позиціонуванні в сучасному міжнародному просторі? Адже вони встигли побувати в своїй багатій політико-дипломатичній історії в різних інституціональних і регіональних іпостасях...

Історичний ретроспективний екскурс тільки підкреслює єдність системного розвитку міждержавних відносин в різні історичні періоди часу, коли і Грузія, і Україна були в центрі інституціонального формування систем міжнародних відносин у цивілізаційному вимірі.

Для Грузії шлях до Європи пролягає через відновлення й закріплення її чорноморської ідентичності, тобто посилення співпраці з країнами Чорноморського регіону, у тому числі – і з Україною.

Незважаючи на відмінність потенціалів, відсутність спільного кордону та інші фактори, партнерство України та Грузії завжди було більш політичним, ніж економічно вмотивованим. Країни підштовхувались одна до одної геополітичними міркуваннями, з кінцевою метою досягти більш тісної співпраці з європейськими країнами.

Таким чином, компаративний аналіз зовнішньополітичного курсу України та Грузії в історичній динаміці в контексті регіональних геополітичних процесів сучасного світу свідчить про пошуки Україною та Грузією нової конфігурації міжінституціональних зв'язків і міждержавних відносин у Чорноморському регіоні.

Сучасні зовнішньополітичні відомства України та Грузії, є тими інституціями, які головню забезпечують стратегічні пріоритети та механізми реалізації європейського та євроатлантичного напрямку зовнішньої політики держав, а їх дипломатичні служби організовані відповідно до потреб нового курсу держав в контексті процесу демократизації «третьої хвилі» та особливостей його розвитку в пострадянських державах.

У 2019 році, політичним керівництвом України та Грузії розглядається, на стратегічну перспективу, нова зовнішньополітична модель дипломатичного конструктиву, відбувається процес формування нової зовнішньополітичної стратегії та вибору відповідного дипломатичного інструментарію в контексті нового світового політичного середовища, що глобалізується.

У зовнішній політиці і дипломатії України та Грузії Чорноморський регіон у нових геополітичних умовах майбутнього політичного триріччя – 2020-2022 років – став сприйматися, у першу чергу, як осередок найважливіших комунікацій. У найближчій перспективі в Україні та Грузії є всі передумови, щоб зайняти пріоритетні позиції в числі лідерів Чорноморського регіону або регіонального інтеграційного процесу і завершити остаточне інституціональне оформлення свого стратегічного позиціонування в міжнародному просторі XXI століття.

ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ПОТЕНЦІЙНОГО ВІДНОВЛЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ НАД ОРДЛО

Гольцов А. Г.,

кандидат географічних наук, професор,
Міжрегіональна академія управління персоналом

За умов геополітичного протистояння з Російською Федерацією (РФ) для України головною стратегічною метою є відновлення державного суверенітету над усією своєю територією. У разі реалізації цієї мети щодо Східного Донбасу (ОРДЛО) перед Україною постануть численні зловбоденні завдання, пов'язані з встановленням ефективного державного управління над звільненою територією. Врегулювання проблем деокупації ОРДЛО має здійснюватися відповідно до чітко визначених правових процедур. При цьому Україна повинна дотримуватися укладених нею мінських домовленостей, окремі положення яких не відповідають нормам Конституції України та її законодавства. Але восени 2014 р. та на початку 2015 р. Україна змушена була їх укласти через вкрай несприятливу для неї геополітичну ситуацію. З-поміж значної частини українського політикуму та суспільства виявляється небажання виконувати мінські домовленості. Проте саме на виконанні останніх наполягають європейські партнери України. Передусім йдеться про країн-учасниць Нормандської четвірки – Німеччину та Францію, а також ОБСЄ. Росія в якості однієї зі сторін мінських домовленостей, попри численні власні порушення останніх, теж офіційно їх нібито прагне дотримуватися.

Для України першочерговим стратегічним завданням постає деокупація території ОРДЛО і подальша реалізація заходів щодо відновлення там функціонування українських державних інститутів. У рамках Нормандського формату ще в 2015 р. тодішнім міністром закордонних справ Німеччини Ф. В. Штайнмаєром була запропонована так звана «формула Штайнмаєра». Передбачалося врегулювання конфлікту на Сході Донбасі на основі мінських домовленостей шляхом запровадження в день виборів на території ОРДЛО Закону про особливий порядок місцевого самоврядування тимчасово, і лише після доповіді представників ОБСЄ про відповідність виборів міжнародним стандартам особливий порядок місцевого самоврядування на території ОРДЛО мав функціонувати на постійній основі.

Запропонований у 2015 р. так званий «план Мореля» («Елементи для тимчасового закону про місцеві вибори в деяких районах Донецької і Луганської областей») передбачав проведення виборів на території Східного Донбасу за окремим українським законом. Але такого окремого закону щодо виборів в ОРДЛО не було і досі немає. При цьому виборчкоми, по суті, мали б формуватися місцевими органами ЛНР/ДНР, і обов'язковими передумовами

проведення виборів не вважалися роззброєння незаконних формувань та відновлення контролю України над державним кордоном з Росією. У такому разі вільне волевиявлення громадян України – жителів Східного Донбасу, не могло бути належним чином забезпечене. Наприкінці 2018 р. став відомий так званий «план Сайдіка», який значною мірою ґрунтувався на виконанні мінських угод та «формулі Штайнмаєра». При цьому велика роль відводилася Нормандській четвірці, лідери якої мали ухвалити «Всеохоплюючий пакет» (політичну декларацію та повний перелік заходів). Також передбачалося ухвалення Резолюції РБ ООН та відповідного рішення ОБСЄ про створення спільної місії ООН/ОБСЄ, на яку і покладалося втілення плану врегулювання.

Згідно з «планом Медведчука», оприлюдненим 29 січня 2019 р., було запропоновано створити у складі України Автономний регіон Донбас, запровадивши відповідні зміни до Конституції України та її законів. В якості одного з основоположних аргументів «плану Медведчука» висувалася його відповідність мінським угодам. При цьому для забезпечення територіальної цілісності України створення автономного утворення з такими широкими повноваженнями означатиме численні небезпеки, пов'язані зі збереженням у регіоні осередків потенційного сепаратизму та латентного впливу Росії на Сході України.

За поширеними в науковому та експертному середовищі поглядами, найбільш доцільним є введення та територію ОРДЛО миротворчої місії ООН (можливо у співпраці з ОБСЄ), що деякою мірою відповідає вищезгаданому «плану Сайдіка». Багатьма експертами вважається найбільш доцільним, щоб місія ООН містила військовий, поліцейський та цивільний компоненти. Управління територією ОРДЛО має тимчасово перейти до Міжнародної перехідної адміністрації, що тісно співпрацюватиме з українською владою.

Загалом пропонується проведення врегулювання в ОРДЛО в три стадії: 1) військово-політична (деокупація); 2) політико-правова; 3) комплексна. Військово-політична стадія врегулювання конфлікту передбачає деокупацію території ОРДЛО силами військового компоненту миротворчої місії ООН. При цьому військові сили ООН мають, по суті, контролювати роззброєння і виведення всіх іноземних бойовиків та військової техніки з території України. Теоретично, існує можливість попереднього відступу з території ОРДЛО збройних формувань ЛНР/ДНР та російських «добровольців». Для України виконання пункту щодо деокупації є принциповим. Втілення планів щодо вільних виборів на території ОРДЛО можливе лише в разі виведення звідти окупаційних та сепаратистських збройних сил та відновлення контролю України над всією лінією кордону з РФ. Політико-правова стадія врегулювання конфлікту передбачає передусім проведення на території ОРДЛО легітимних виборів відповідно до українського законодавства. У цій справі вкрай важливою є співпраця зі Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ (котра може продовжити свою діяльність на теренах ОРДЛО, здійснюючи моніторинг проведення миротворчої операції ООН) та Бюро з демократичних інститутів та

прав людини при ОБСЄ, яке має встановити відповідність виборів в ОРДЛО міжнародним стандартам. Третя стадія передбачає реалізацію комплексу взаємопов'язаних заходів у політичній, правовій, економічній, культурній, інформаційній та інших сферах життєдіяльності.

Отже, дієву допомогу Україні здатна забезпечити миротворча місія ООН, що складатиметься з військового, поліцейського та цивільного компонентів. Деокупацію території ОРДЛО, проведення виборів (відповідно до українського законодавства), втілення численних заходів у цивільній сфері покликає здійснити Міжнародна перехідна адміністрація, що співпрацюватиме з владою України. З геополітичного погляду, для України першочерговою метою є забезпечення повноцінного військово-політичного контролю над Східним Донбасом. На цій основі має бути встановлений ефективний державний контроль у політичній, правовій, економічній, культурно-інформаційній та інших сферах життєдіяльності.

Доцільно визначити основні геополітичні аспекти потенційного відновлення суверенітету України над територією ОРДЛО. Повернення Україною під свою владу частини території зміцнює її державну цілісність та посилює геополітичні позиції нашої країни на міжнародній арені. Російська влада в питанні Східного Донбасу, вірогідно, змушена буде йти на певні компроміси насамперед задля поліпшення відносин із Заходом і послаблення міжнародних санкцій проти неї. Досить імовірним виглядає наступне погіршення геополітичних позицій РФ у Східній Європі. Для України необхідне збереження підтримки з боку західних держав, особливо учасниць Нормандської четвірки Німеччини та Франції. Водночас постають нові можливості для розширення міжнародного діалогу (зокрема, Нормандського формату) щодо відновлення територіальної цілісності України. Завдяки залученню нових країн-учасниць діалогу можна буде зменшити надмірну залежність від позицій лише Франції та Німеччини, і Україна потенційно матиме змогу проводити гнучкішу геополітику щодо майбутнього повернення Криму.

ЕКОНОМІЧНИЙ ЧИННИК СЕПАРАТИЗМУ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Грубов В. М.,

доктор політичних наук, професор,
провідний науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Як політичне і соціальне явище сепаратизм в країнах Західної Європи присутній давно. У ХХІ столітті як політична даність європейського соціально-економічного і політичного життя найбільш відчутно він заявив про себе у найбільш багатших й успішних країнах Європейського Союзу. Йдеться про такі країни як Великобританія, Іспанія, Італія, Німеччина та Бельгія. Парадокс цього феномену полягає у тому, що політичний аспект питання, який уособлює протистояння новоявленої еліти «неслухняних територій» з центральною владою, тісно переплетений з економічним фактором регіональної нерівності, який у цих країнах присутній історично.

З позиції політичної доцільності існування держави як системи, яка акумулює внутрішні та зовнішні ресурси на підтримання своєї життєдіяльності і працює на загальне благо всіх громадян сучасний європейський сепаратизм виглядає як контр продуктивний продукт людської раціональності, який не приховує регіонального егоїзму великих культурно-етнічних груп і підтримує ними еліт, які прагнуть сецесії окремих територій у межах державних утворень.

Політизації зростаючих економічних проблем в цих країнах і, відповідно, зростанню регіональних сепаратистських настроїв сприяла низка чинників. У першу чергу йдеться про фінансово-економічну кризу 2008 року, що помітно вплинула на економічні показники національних економік та соціально-економічний стан окремих територій і самопочуття пересічних громадян. У другу – про хвилю неконтрольованої міграції з країн Північної Африки і Близького Сходу як наслідок Арабської весни і війни в Сирії, що призвело до хвилі протистояння місцевого населення з емігрантами. У третю – про санкційне протистояння між США і Росією та Росією і ЄС як результату контрзаходів об'єднаного Заходу проти Москви як порушника норм міжнародного права і країни агресора. У кінцевому рахунку синтез цих чинників найбільш болюче відчули групи населення, які, по-перше, відносяться до молодіжної групи (найбільші показники безробіття), по-друге, пов'язані з великим виробництвом (скорочення робочих місць) і, в третє, які належать до соціально уразливих слоїв населення – пенсіонери, люди які потребують соціальної допомоги тощо.

Віддаючи належне цим чинникам сепаратизації слід звернути увагу й на чинник психології економічної людини – homo economicus як феномену західної культури, взагалі й культури споживання, зокрема. Як найбільш численна група населення вона теж відчула значне падіння рівня життя. Водночас соціальний статус «середнього класу» і перебування у стані віри в прогрес завдяки необмеженому економічному споживанню й нагромадженню матеріальних благ спонукає її до більш соціальної активності і солідаризації з біднішою часткою населення у захисті своїх прав. Така соціальна установка стимулює збереження у масовій свідомості тези класичної політичної економії, що характер соціальних відносин визначають владні відносини і кількість отриманого прибутку. З одного боку це впливає на перерозподіл рівня додаткової вартості кінцевого продукту, яка переважно залишається у руках багатой верстви населення, а з іншого концепція економіки «інформаційного суспільства» не лише поглинає будь-який опір у суспільстві, але й опозиційні рухи. З цього приводу дослідник Д. Лайон констатує, що основні суперечності мають ще менші можливості проявити себе на поверхні, аніж нерівність і конфлікти. На його думку «нині опозиційні рухи в контексті інформаційної технології позиціонуються в недостатній інформації щодо співвідношення між загальним добром і дешевими послугами» [1, с. 362]. Така лінія інформаційної політики держави лише додатково стимулює політичну опозицію «особливо складних» регіонів на мобілізацію середнього класу у прагненні сецесії від держави й влади конкуруючих політичних сил.

Сьогодні регіональні економічні інтереси слугують двигуном європейської сецесізації і відбуваються у межах демократичного механізму політичної боротьби територіальних громад, які об'єднані не культурно етнічними ознаками, а переслідують спільні економічні і політичні цілі. Такий шлях до набуття державності «неслухняними територіями» у Європі вже розпочато і він починається з розширення регіональної автономії і поступового отримання регіонами все більших політичних й економічних прав. У поглядах регіональних еліт цей шлях сецесізації протиставляється етнічній сепаратизації (Північна Ірландія, Корсика, Країна Басків), яка як правило призводить до конфліктів. На зміну радикалам прийшли лівоцентристські і правоцентристські сили, які спираються на суспільні настрої, і які прагнуть їх реалізувати. У вустах визнаних представників національної еліти і діючих політиків це стає mainstream-ом європейського способу народження нових держав.

Іспанська провінція Каталонія є найхарактернішим феномен сучасного європейського і національного регіоналізму, який має всі шанси у найближчому майбутньому отримати свою державність і розірвати суперечливе коло міжнародного права – «права народів на самовизначення і право держави на суверенітет і територіальну цілісність». За визнанням експертної спільноти основу Каталонського сепаратизму складає не етнічна, а регіональна специфіка, яка базується на економічній складовій. Сьогодні каталонська ідентичність уособлює мову, місце проживання і любов до свого краю. Вона не унасліджується

за національною ознакою, а конструюється в системі соціальних відносин великої громади, яка прагне єдиної мети. Сьогодні – це незалежність від Мадриду.

Каталонія найбагатша й економічно найрозвинута провінція Іспанії. За офіційними даними її економіка дає майже 20% ВВП країни. Їй належить 24% промислової продукції і 28% експорту. Каталонія є найбільшим районом, який робить внески у національний бюджет. Водночас, різниця між сумою податкових зборів і дотаціями з державного бюджету у провінцію складає різницю у 16 млрд. євро. Така арифметика цифр дала підстави сформувати стійку суспільну думку, що каталонці утримують бідніші райони Іспанії і є стовпом економічного благополуччя всієї країни. З іншого боку сепаратистські настрої в Каталонії спровокувала і сама влада Мадриду. У 2010 році на основі рішення Конституційного суду Іспанії вона спростувала положення договору 2006 року між Урядом Іспанії і Женералітетом Каталонії, який надавав провінції широкі повноваження в економічній й адміністративній діяльності.

Фактором, який посилює сепаратистську риторику каталонських політиків виступає і концепція «Європа регіонів» (1995), яка в межах ЄС дає можливість окремим національним територіям налагоджувати між собою більш тісніші економічні зв'язки. Політика європейської ідентичності і регіоналізму матеріалізувалася у проекті «чотири мотори Європи» у який увійшли Каталонія (Іспанія), Баден-Вюртемберг (ФРН), Ломбардія (Італія) і Рона-Альпи (Франція).

Схожі з Каталонією тенденції сепаратизації присутні й у відносинах Риму з Тіролем, Бонна з Баварією, Брюсселя з Фландрією і Валлонією. Ці території теж є найбільш економічно успішними, мають широку автономію у межах національних територій і час від часу загострюють питання сецесії.

Враховуючи політичні наслідки синдрому сецесії для Європи європейські політики прагнуть виробити запобіжні механізми протидії цьому явищу. Найбільш ефективними з них вважаються:

- деволуція – передача частки управлінських рішень на рівень регіонів (утворення національно-територіальних парламентів, урядів, фіскальних органів, поліції тощо);
- право на сецесію (присутність цієї норми у законодавстві повинно понизити градус сецесійних настроїв серед політиків і громадян, які будуть знати політичні й економічні наслідки);
- інкорпорація авторитетних політиків від регіонів у владні структури;
- активна й ефективна інформаційна політика держави.

Отже, європейській сепаратизм не є одномірним явищем. В ньому присутні як політичні й етнонаціональні, так і економічні мотиви.

Список використаних джерел:

1. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії //Сучасна зарубіжна соціальна філософія. –К., 1996. –С.362-380.

ІМПЕРАТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС

Погорська І. І.,

доктор політичних наук, старший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Формування безпечної та стабільної енергетичної системи є пріоритетом для Європейського Союзу, де безпека енергопостачань стосується кожної держави, при тому, що деякі з них в силу географії та меншої історичної інтегрованості є більш вразливими, ніж інші. У цілому ЄС імпортує 53% енергії, необхідної йому для споживання. Залежність від імпорту енергоносіїв, насамперед, пов'язана з нафтою (майже 90%) і природним газом (66%), де витрати на імпорт нафти та газу становлять понад 1 млрд. Євро на день, що складає більше п'ятої частини загального імпорту ЄС. Меншою мірою відчутна залежність від ситуації з твердим паливом (42%) і ядерним паливом (40%). Завдання усунення вразливості енергетичного сектора, від якого залежить сталий розвиток інших ключових секторів економіки, змушує європейців шукати рішення формуючи особливу систему солідарності в енергетичній сфері, включаючи її екологічну складову. ЄС визначає наступні головні цілі своєї енергетичної політики: ефективний внутрішній енергетичний ринок, безпека енергопостачань, енергоефективність, сприяння інтеграції в сфері відновлюваних джерел енергії та взаємозв'язок їхніх мереж.

У 2008 році був прийнятий перший набір інноваційних енергетичних та кліматичних заходів, в рамках яких держави-члени зобов'язалися до 2020 року: зменшити викиди парникових газів на 20% (порівняно з рівнем 1990 року); досягти 20% частки відновлюваних джерел енергії в енергоспоживанні в Європі; зменшити споживання енергії на 20%. Варто зафіксувати, що значний прогрес був досягнутий у всіх трьох сферах докладання зусиль й сьогодні більше 50% виробництва електроенергії не містить CO₂ (включаючи як відновлювану, так і традиційну енергетику), а досягнення мети збільшення енергоефективності на 20% до 2020 року дозволить досягти 371 млн. тонн енергетичного еквівалента енергозбереження.

Стабільно хвилюючим європейців фактором залишається фактор геополітичний. Після неспокою щодо перспектив європейської системи енергетичної безпеки у зв'язку з подіями в Україні, ЄС активізував свою роботу щодо масштабування транс'європейської інфраструктури. З даних позицій було використано досвід реалізації Європейської енергетичної програми 2009 року, яка дозволила розробити стратегічні проекти для безпеки поставок й були втілені серйозні проекти з розгортання газових потоків у Східній Європі, що

дозволяють розподіляти газ на обох кінцях трубопроводу і, таким чином, працювати солідарно у разі порушення постачань. 28 травня 2014 року Європейська Комісія презентувала Європейську стратегію енергетичної безпеки, яка зосереджена на наступних напрямках дії: розробка місцевих ресурсів, диверсифікація зовнішніх джерел енергопостачання, модернізація енергетичної інфраструктури, завершення внутрішнього енергетичного ринку ЄС та енергозбереження. Стратегія також орієнтує держави-члени на необхідність координації рішень, прийнятих в контексті національної енергетичної політики, і у переговорах із зовнішніми партнерами. З точки зору безпеки постачань, найбільша залежність від домінуючого постачальника, яким є РФ, стосується газу, а також сфери електроенергетики: шість держав-членів залежать від Росії як єдиного зовнішнього постачальника для всього свого імпорту газу, а для трьох з них покриття природним газом охоплює більше чверті загальних енергетичних потреб. Щорічний експорт сирої нафти з Росії (складає близько 180 млн. т.) становить 35% імпорту сирої нафти ЄС і 80% російського експорту нафти.

В контексті вирішення завдання диверсифікації джерел постачань увагу європейських експертів привертають можливості більш міцного партнерства з Норвегією, можливе створення південно-європейського газового коридору з Азербайджану та особливо формування нового газового вузла на півдні Європи та Середземномор'я. Варто зазначити, що в геополітичному ареалі «Північна Африка та східне Середземномор'я» можуть бути використані як нові газові родовища, так й транзитні потужності або через трубопроводи з південних і східних країн, або через термінали СПГ, розташовані уздовж європейського узбережжя. Саме тут Європейська Комісія сприяє співпраці щодо створенням Євро-Середземноморського енергетичного шляху, включаючи потенціал відновлюваних джерел енергії - вітрових і сонячних, що є зростаючим сектором, вигідним не тільки для ЄС, але й для країн Близького Сходу та Північної Африки.

Регіональний рівень має важливе значення й у внутрішньоєвропейському контексті, де йдеться про реалізацію таких важливих проектів в газовому секторі як газовий коридор Північ-Південь, Південний газовий коридор і просування нової газової платформи в Південній Європі, а також великі інфраструктурні проекти, що поліпшують енергетичну безпеку у Фінляндії та країнах Балтії. З другого боку очікується зростання енергоефективності в тих державах-членах ЄС, які ще не досягнули мінімального рівня інтеграції внутрішнього енергетичного ринку - країн Балтії, Португалії та Іспанії - та держав-членів, які є їхньою основною точкою доступу до внутрішнього ринку (має досягати мети 15% до 2030 року).

Увійшовши в рамки кліматичної та енергетичної політики до 2030 року, ЄС намагається створити передбачувані економічні умови, які повинні сприяти інвестиціям, необхідним для розвитку енергетичного сектору та врахувати ймовірні геополітичні ризики в регіонах видобутку та транзиту.

Значне занепокоєння в Європі щодо безперервності енергетичних потоків та стабільності цін на енергоносії, спонукали Європейську Раду до наступних заходів: пріоритетне використання зберігання і розвиток зворотних потоків газу; посилення механізмів надзвичайної ситуації та солідарності для захисту найбільш вразливих держав-членів; прискорення інфраструктурних проектів на території ЄС. Європейська Комісія провела «стрес-тести», проаналізувала райони, де були б найбільш серйозні недоліки, та можливі шляхи їхнього виправлення за результатами моделювання, проведеного 38 європейськими країнами (всі країни-члени ЄС і сусідні країни), включаючи припинення імпорту російського газу до ЄС протягом шести місяців. Згідно отриманих результатів тривале відключення електроенергії матиме значний вплив на ЄС, коли країни його східного флангу втрачають 60% свого газу. Проте, якщо країни співпрацюватимуть замість реалізації суто національних заходів, втрати будуть меншими.

Варто зазначити, що проведення стрес-тестів стало першим конкретним заходом з моменту прийняття Європейської стратегії енергетичної безпеки. Тим не менш, зусилля у сферах транскордонної торгівлі та розвитку інфраструктури щодо запобігання ситуації ізоляції держави-члена від європейських газових та електричних мереж, залишається досить повільними. Де-факто це означає нестачу інвестиційних коштів на забезпечення країн Балтії та диверсифікації постачань в країнах Центральної та Східної Європи. Таким чином, енергоефективність все частіше визнається ключовим елементом єдиної європейської політики в енергетичній сфері.

Другим важливим питанням дискусії щодо подальшого енергетичного розвитку ЄС є питання вартості енергії в Європі. Більш того, його значення може стати вирішальним у формуванні моделі взаємодії з партнерами-постачальниками енергоресурсів. Прямий політичний, економічний і технологічний вплив ЄС на глобальні зміни в енергетиці та енергетичній геополітиці є обмеженим. Ціни на викопне паливо залишаються високими, що негативно впливає на торговельний баланс ЄС і призводить до збільшення витрат, а підвищення цін стає важливим елементом й політичного дискурсу. Формування «енергетичного союзу» передбачає посилення довіри між державами для спільного вирішення кризових ситуацій й має сприяти зближенню геополітичних інтересів. Європа залишатиметься значно залежною від імпорту енергії й має використовувати свою систему енергопостачання в ареалах її геополітичного оточення, використовуючи близькість Росії, Близького Сходу та Північної Африки, а також розвивати партнерство з іншими великими постачальниками перш за все, США. Таким чином врахування політичних ризиків, пов'язаних з країнами постачання та транзитними країнами, стає з даних позицій для ЄС ще більш актуальним.

ЯК РОЗВИВАТИ СУСПІЛЬСТВО, ЩО ПРОДУКУЄ ІННОВАЦІЇ?

Zoryana Golovata,

M.A. in International Relations and Foreign Policy,
Master in Governance and Development (University Anvers),
President and CEO Europeans Business Technologies

Інновації – це новий погляд на існуючу ситуацію. Для становлення та розвитку інноваційного суспільства потрібно кілька складових.

Перша складова це можливість аналізувати максимальну кількість даних та подій, що відбуваються «тут і зараз» та прогнозувати результат. Саме якісна оцінка подій та їх аналіз апіорі (без врахування попереднього досвіду!), буде формувати основу для прийняття інноваційних рішень. Чим більший обсяг інформації ви можете досягнути, проаналізувати та спрогнозувати можливі наслідки, тим менш ризиковим буде прийняте рішення і тим більш якісним буде прогнозування по даному питанні. Дослідження науковців свідчать, що середньостатистична людина може обробляти лише до 5% інформації що її оточує. Тому створення програм навчання для аналізу та обробки максимальної кількості даних є важливим елементом до побудови суспільства, яке зможе генерувати прогресивні ідеї, що забезпечуватимуть результативне рішення назрілих проблем.

Наступна складова – це відхід від формалізованої постановки цілі, та переключення на формування напрямку руху. Дослідження показують, що при концентрації на чітко та конкретно поставленій цілі зростає сприйняття можливостей, що виникають на шляху до неї. Тобто, налаштування на отримання більшого результату, ніж було заплановано (*serendipiti*), дає змогу прийняти більш конкретне рішення і врахувати в процесі більше факторів впливу.

Ще одна складова - це врахування показника комплексності. Тобто потрібно зв'язки між індивідами враховувати більше, ніж сприймати самих індивідів. Поведінка людини залежить від середовища, в якому вона знаходиться, тому створення інноваційного суспільства це створення середовища, де зв'язки в групах індивідів та між собою будуть забезпечувати розвиток творчих здібностей. На думку вчених, творча складова та визнання її у оточуючому середовищі має прямий та лінійний вплив на продукування ефективних рішень чи появи альтернативних поглядів на звичні речі. Конкретні приклади міжнародного досвіду впровадження когнітивного управління у бізнесі та політиці.

У бізнесі: враховуючи життєвий цикл організації, прийняття рішення в рамках когнітивного управління, важливе на етапі активного розвитку/старіння, також в ситуації управління змінами, складністю, у режимі кризового управління, створенні нового продукту...

У політиці: створення та запровадження реформ, що відповідають питанням сьогодення (оперативна відповідь на запит суспільства), реорганізація та міжнародна політика у напрямку адаптації та імплементації досвіду.

Отже, три складові, що створять базу для суспільства що продукує інновації:

1. Активне спостереження змінює сприйняття. Потрібно навчатися управляти екзаптацією. Можливість швидко переробляти те, що ви вже знаєте.
2. Майбутнє має бути простим, щоб хотілося туди дійти. Не рекомендується застосовувати універсальні речі без розуміння контексту.
3. Все пов'язано, але не все явно (теорія комплексності). Те, що не наслідково, не можна передбачити. У комплексності зв'язки більш важливіші, ніж персоналії.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можемо зазначити наступне: Інноваційний розвиток є загальним системним поняттям, яке може конкретизуватися за двома напрямками: типами суб'єктів (індивіди, спільноти, організації, держава та суспільство в цілому) та сферами життєдіяльності (політична, соціальна, економічна, військова, екологічна, інформаційна, безпекова...).

В теорії превалує функціональний підхід, згідно з яким інноваційний розвиток розглядається як парадигма економічного, політичного та соціокультурного розвитку суспільства. Ідеться про нові світоглядні засади, нову культуру мислення, про базові принципи світосприйняття. Окрім загальної методики дослідження, поряд із загальноприйнятими її базовими принципами є необхідність широкого застосування принципу детермінізму, тому що керованість на прогнозованість суспільних трансформацій багато в чому залежить від того, наскільки успішним буде теоретичне пізнання причинно-наслідкових та функціональних зв'язків, що притаманні політичній системі й визначають динаміку її розвитку та соціальної стабільності.

Базові методологічні принципи та концептуальні засади враховують також принцип антропоцентризму (безпека становить основу інноваційної діяльності); принцип безперервності (інноваційна діяльність виступає єдиним і цілісним явищем); принцип поступовості (на різних якісних фазах розвитку інноваційна діяльність виступає в різних часових площинах); принцип просторової структури (інноваційна діяльність може розглядатися на різних рівнях – міжнародному, національному, регіональному).

Щоб дати відповідь на запитання про характер і зміст інноваційних змін, потрібно зрозуміти анатомію суспільства, структуру влади, характер відносин держави і суспільства, динаміку суспільних відносин.

В статті використано цитати професора Dave Snowden із дослідження «Управління складністю» та професора М.А. Дмитренка.

УКРАЇНА В ГЛОБАЛЬНИХ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКАХ

Хільчевська І. Г.,

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри країнознавства та туризму,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Невід'ємною ознакою та фактором розвитку сучасного глобалізованого світу є процеси міжнародної міграції населення.

Основною рисою сучасних міграцій є неухильне зростання їх масштабів. Так, якщо 1910 р. чисельність мігрантів становила лише 33 млн. чол., то вже у 1965р. ця цифра подвоїлася і становила 65 млн. чол. (2,3% населення Землі) [3]. Згідно з даними Міжнародної організації з міграції, у 1975 р. міжнародних мігрантів було уже 90,4 млн. чол. (2,2%), у 1985 р. – 113,2 млн. чол. (2,3%), у 1995 р. – 160,8 млн. чол. (2,8%), у 2005 р. – 191,3 млн. чол. (2,9%), у 2015 р. – 243,7 млн. чол. (3,3%) [10]. За даними ООН у 2019 р. у світі вже налічується 272 млн. мігрантів (3,5%) [2]. Європа утримує лідерство як пункт прагнень мігрантів (82 млн.), за нею йдуть Північна Америка (59 млн.) і Західна Азія (49 млн.) [2]. Майже половина всіх мігрантів мешкають лише в 10 країнах. 51 млн. - у США (19% від їх загальної кількості), по 13 млн. - у Німеччині й Саудівській Аравії, 12 млн. - у Росії, 10 млн. - у Великій Британії, 9 млн. - в ОАЕ, по 8 млн. - у Франції, Канаді й Австралії, 6 млн - в Італії. У рейтингу країн-донорів мігрантів Індія (17 млн.), Мексика (13 млн.), далі - Росія, Китай, Бангладеш, Сирія, Пакистан і Україна (від 6 до 11 млн. по кожній з країн) [5]. Основними постачальниками мігрантів у світі є країни з середнім рівнем розвитку.

Нині, більшість країн водночас і приймають, і «віддають» населення, а також слугують для транзиту, хоча, і з різною інтенсивністю.

Для сучасної міграції характерним є явище «міграційного переходу», тобто перетворення країн-постачальників мігрантів на реципієнтів [3]. Ознаки цього явища яскраво спостерігаються, наприклад, у Польщі. Вона є зараз країною призначення для сотень тисяч іноземних працівників та студентів, передусім з України.

Водночас відбуваються зміни у моделях міжнародної міграції. Дедалі менше домінує традиційне переселення для постійного проживання. Значного поширення набули короткотермінові трудові чи навчальні поїздки. Поширеною є поетапна міграція з однієї країни до іншої, циркулярна міграція між двома чи більше країнами, тобто періодичні виїзди і повернення.

В сучасних умовах змінюється і склад мігрантів. Зокрема, зростає частка жінок. Вони становлять 48,4 % мігрантів, переважають у структурі мігрантів у Європі, у Латинській та Північній Америці, в Австралії. Фемінізація перетворилася на характерну рису сучасної міграції завдяки структурним

змінам у світовій економіці, а саме швидкому зростанню індустрії послуг, що забезпечує до 2/3 новоутворених робочих місць [3].

Структурні зміни торкнулися й освітніх характеристик мігрантів. Некваліфікована робоча сила продовжує домінувати. Проте постіндустріальні суспільства все більше надають суттєві преференції висококваліфікованим мігрантам. Внаслідок цього протягом останніх десятиліть частка іммігрантів з вищою освітою до ЄС зросла до 25 %, а до США – до 30 %. З міграцією фахівців пов'язане явище «відпливу мізків», що може мати вкрай негативні наслідки для розвитку країн походження. Щодо країн-реципієнтів, то вироблення чіткої стратегії надання посвідки на проживання або навіть громадянства є важливим аспектом залучення кваліфікованої робочої сили. Що стосується країн-донорів, то еміграція таких трудових ресурсів становить серйозну проблему. Такі стійкі тенденції часто є наслідком, а не причиною більш глибоких проблем. Поліпшення якості державного управління та зміцнення інституційних основ в країнах-донорах є довгостроковими завданнями економічної політики з метою викорінення причин безперервної еміграції. [9].

В останні роки формується сталий контингент мігрантів-фахівців, які постійно пересуваються між країнами. Щодо них можна говорити не про відплив, а про циркуляцію мізків. Внаслідок цього створюється мережа транснаціональних соціальних, ділових, наукових зв'язків, яка збагачує як країни походження, так і країни призначення.

Інтенсифікації міграцій сприяє стрімкий розвиток усіх видів транспорту та засобів зв'язку. Утворення глобальних комунікативних мереж, з одного боку, забезпечує в усіх куточках світу доступ до інформації про можливості працевлаштування та навчання за кордоном, отримання віз та необхідних дозволів, транспортні послуги тощо, що значно полегшує здійснення переїздів. З іншого боку, мобільний зв'язок, супутникове телебачення, інтернет створюють для мігранта можливості віртуальної присутності на батьківщині в той час, коли фізично він перебуває за кордоном, зменшують психологічні навантаження та небажані соціальні наслідки міграції, роблять її більш доступною.

Міграційний процес має і нелегальну складову. Географічне положення України активно використовують з метою нелегальної міграції, транспортування мігрантів та торгівлі людьми. Водночас Україна відіграє важливу роль у стримуванні потоків нелегальної міграції зі Сходу до країн Центральної та Західної Європи. Найбільше серед затриманих нелегалів - це громадяни В'єтнаму, Бангладеш, Шрі-Ланки, Туреччини, Пакистану, Марокко, Іраку, Індії та Молдови, Грузії.

Найпоширенішим видом економічної міграції і найчисельнішим світовим міграційним потоком була і залишається трудова міграція. 74 % усіх мігрантів становлять особи у працездатному віці від 20 до 64 років [3]. Соціальна нерівність є потужним чинником міграції не лише на національному, а й на

глобальному рівні. Сьогодні за кордоном живе й працює близько 5 млн українців. Щоправда, реальні масштаби міграції можуть бути більшими. Даються взнаки безвізовий режим, відсутність мовного бар'єра та економічне домінування колишньої метрополії. Однак останніми роками завдяки війні та євроінтеграції українці дедалі частіше обирають Європейський Союз. За даними Євростату, у 2013 р. вперше оформили дозвіл на перебування в країнах ЄС 236 тис. українців, у -2015р. — вже 493 тис., а протягом 2016р. — 589 тис., тобто близько 18% загальної кількості виданих дозволів. Для порівняння: на сирійців у 2016 р. припадало лише 348 тис. дозволів. Очевидно, що переорієнтація українських мігрантів на ЄС триватиме. Це стосуватиметься і заробітчан, і тих, хто виїжджатиме на постійне проживання [1, 8].

Глобалізація сфери науки і освіти спричинила активізацію так званої інтелектуальної та навчальної міграції. Так, Болонський процес є основним інструментом інтеграції у сфері освіти в Європі, покликаний створити єдиний простір, на якому діятимуть спільні підходи до змісту та організації навчання, визнаватимуться документи про освіту. Приєднання України до Болонського процесу (2005 р.), Революція Гідності (2013 р.), анексія Криму (2014 р.), військові події на сході України (з 2014 року по теперішній час), Угода про асоціацію між Україною і ЄС (2014 р.), зумовили активні процеси в освітній міграції українців. Додатковими каталізаторами освітньої міграції стала участь українських університетів у програмах Еразмус+, Горизонт-2020, які розширюють можливості для українців здобувати вищу освіту за кордоном у рамках міжнародної академічної мобільності. Незважаючи на проблеми національної безпеки, пов'язані з агресією Росії на сході країни, повільні темпи економічного зростання, Україна продовжує залишатись привабливою для навчання, потрапляючи у топ-25 країн з найбільшою кількістю іноземних студентів. Водночас у 2015 р. вперше за попередні десять років кількість українців, які здобувають вищу освіту за кордоном, перевищила число іноземних громадян, які приїжджають на навчання в Україну [4, 7].

Недобровільну міграцію формують особи, які були змушені залишити свої домівки через страх переслідувань, неможливість залишатися внаслідок політичних чи військових конфліктів тощо. Саме через таку категорію мігрантів Україна поки вирішила не приєднуватися до Глобальної угоди про міграцію (підписана 10 грудня 2018 р. у Марракеші), хоча брала активну участь у її підготовці. Така позиція обумовлена тим, що в угоді не приділено достатньої уваги проблемі внутрішньо переміщених осіб, що нині є особливо нагальним в Україні[6].

Таким чином, міжнародна міграція постає сьогодні як складне та мультиаспектне соціальне явище. Вона не лише інтенсифікується, а й набуває нових якісних рис, її моделі ускладнюються і ці глобальні міграційні виклики ставлять перед Україною, як активним учасником цих процесів, нові завдання в сфері їх регулювання. ХХІ століття перетворюється на століття міграції.

Список використаних джерел:

1. Віхров М. Як впливає на Україну трудова міграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/Society/206352>;
2. Кількість мігрантів у світі перевищила 270 мільйонів міграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2782330-kilkist-migrantiv-u-sviti-perevisila-270-miljoniv.html>;
3. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. – К. : НІСД, 2018. – 472 с.;
4. Населення України за 2017 рік: демографічний щорічник. – К.: Державна служба статистики України. – 138 с.;
5. ООН: з 2000 року кількість мігрантів у світі зросла майже на 50 відсотків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/a-41852559>;
6. Україна поки не приєднується до Глобальної угоди про міграцію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2598196-ukraina-poki-ne-priednuetsa-do-globalnoi-ugodi-pro-migraciu.html>;
7. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання / Наук. ред. У.Я. Садова. – Львів, 2019. – 110 с.;
8. Eurostat regional yearbook 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-NA-19-001>;
9. Migration and Brain Drain. Europe and Central Asia Economic Update. The World Bank, 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update> ;
10. The World Migration Report 2018. International Organization for Migration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://europewb.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/wmr_2018_en.pdf

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ ПІДПРИЄМСТВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ

Лазнева І. О.,

кандидат історичних наук, доцент,
кафедра міжнародних економічних відносин,
НУ «Запорізька політехніка»

Кайбулаєва А. А.,

магістрант, кафедра міжнародних економічних відносин,
НУ «Запорізька політехніка»

Однією з основних ознак сучасних економічних відносин є наявність конкурентного середовища, яке вимагає розвитку організаційних форм бізнесу, здатних забезпечити динамічну рівновагу підприємства за рахунок конкурентоспроможності, результативності та ефективності. Однією із форм відносини підприємницької організації та взаємодії є франчайзинг, який підтверджує свою ефективність та набуває все більшої актуальності.

Франчайзинг розуміється як форма організації бізнесу, підприємницька діяльність, вид ділової співпраці щодо надання права на здійснення визначеної діяльності. Аналіз категоріального апарату франчайзингу показав, що низка авторів у визначенні цього поняття акцентує увагу на механізмі передачі прав щодо здійснення підприємницької діяльності із зазначенням суб'єктно-об'єктних складових, термінів та форми оплати. Більшість визначень франчайзингу як економічної категорії відрізняється повнотою переліку об'єктів передачі прав (франшиз).

Проаналізувавши зарубіжний ринок, можна зробити висновок, що найбільшу експансію за кордоном франчайзинг проявив у сфері громадського харчування та у сфері послуг: ресторани швидкого обслуговування – 56,3 %; ресторани повного циклу – 13,1%; продукти харчування – 14,2%; готельні комплекси – 18,2%; автопослуги – 4,9%; бізнес-послуги – 3,3%; послуги на ринку нерухомості – 1,5%. Загалом у США частка франчайзингу в загальному обсязі роздрібного товарообігу складає 34 %, в країнах Західної Європи – 5–12 % (Франція, Німеччина, Польща) [1, 2]. Хоча франчайзі сам сплачує витрати на заснування бізнесу, франчайзер зазвичай надає дуже вигідні знижки при постачанні матеріалів і витратних засобів. Ці знижки надають можливість франчайзі купувати продукти у франчайзера за нижчими цінами, що робить його бізнес більш ефективним, ніж без франчайзера.

Яскравим прикладом ведення бізнесу за франчайзинговою схемою є компанія «McDonald's». Корпорація «McDonald's» є найбільшою в світі мережею ресторанів швидкого харчування і налічує понад 31 000 закладів у

більш ніж 119 країнах світу, які щодня обслуговують близько 52 мільйонів відвідувачів. Корпорація «McDonald's» отримує прибуток як інвестор нерухомості під ресторан, як франчайзер, і як безпосередній оператор ресторану. Близько 15% всіх ресторанів мережі «McDonald's» знаходяться у власності і в управлінні корпорації «McDonald's», решту 85% - в управлінні спільних підприємств та франчайзингових партнерів. Україна стала 102-ю країною, де почала розвиватися мережа «McDonald's». 24 травня 1997 року поруч із станцією метро "Лук'янівська" у Києві відкрився перший заклад «McDonald's» в країні. Сьогодні в 22 містах України діє 72 заклади «McDonald's», 23 із них – у Києві. В Україні на сьогоднішній день «McDonald's» партнерів-франчайзі не залучає, розвиваючи лише власну мережу ресторанів. Така ситуація грає не на користь як українським підприємствам, так і репутації нашої держави в усьому світі.

Сьогодні франчайзинг має широкі можливості та перспективи для розвитку в Україні, що потребують певних дій з боку держави та бізнес-середовища:

- вдосконалення правової бази в напрямку підвищення захищеності як для франчайзера, так і для франчайзі;
- надання податкових пільг, особливо на початковому етапі створення франчайзингової системи;
- розвиток франчайзингу в межах урядових програм розвитку малого бізнесу,
- регіональної підтримки малого та середнього бізнесу за участі Асоціації франчайзингу в Україні;
- створення та розвиток мережі навчально-консультаційних центрів з франчайзингу, проведення виставок, семінарів, конференцій з питань франчайзингу;
- проведення детального моніторингу національної франчайзингової мережі.

Франчайзинг слід розглядати рушійною силою, механізмом реалізації корпоративної стратегії розвитку малого та середнього підприємництва. Перспективними напрямками подальших досліджень є маркетингові, ресурсні, стратегічні аспекти франчайзингу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт франчайзингової групи України [Електронний ресурс].
— Режим доступу: <http://franchisegroup.com.ua/>
2. Офіційний сайт асоціації франчайзингу в Україні [Електронний ресурс].
— Режим доступу: <http://franchising.org.ua/>

ПРОТИДІЯ СЕПАРАТИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Калініна О. М.,

кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В незалежних державах сепаратистські рухи виникають внаслідок регіональної та національної ідентичності, які мають співпрацювати з більш глобалізованими утвореннями, що, як правило, сприймаються вороже.

Витоки сепаратистських рухів сильніші, коли беруть початок в історії, культурі, мові та підтримці з боку народу. Більш слабкі рухи здебільшого маніпулюють фольклорними ідентичностями, щоб отримати більшу фінансову або політичну автономію, маючи намір створити нову політичну спільноту [1]. Яке б підґрунтя не мали сепаратистські рухи, існуючі на сьогоднішній день в Європейському Союзі, вони становитимуть вирішальний виклик для Європи в найближчі роки.

Для того, щоб розібратися, як державам діяти під час загострення криз, необхідно дослідити основні причини та мотиви сепаратизму в країнах ЄС. Для України наслідування ключових засобів вирішення спорів, що виникають на ґрунті сепаратистських настроїв, є невід'ємним завданням на шляху до вироблення власної стратегії стабілізації ситуації на внутрішньодержавному рівні.

Основні причини нещодавнього зростання національних сепаратистських рухів по всій Європі взаємопов'язані. Зростання мусульманської імміграції, головним чином у найбільших країнах ЄС, сприймається як загроза національній ідентичності, зайнятості та безпеці. Всесвітня глобалізація, з її тенденцією до переміщення галузей промисловості та робочих місць до дешевих місць, та конкуренція з боку іммігрантів, які готові працювати за нижчу заробітну плату, зробили протекціонізм більш привабливим для західноєвропейців [2].

Сепаратизм виникає лише в регіонах зі сприятливим середовищем. Для якого характерне сприятливе ставлення до озвучення бажання здобути власну державність, автономію, у випадку з Кримом – приєднання до іншої держави. При цьому сепаратисти переважно апелюють до історії та вчиненої несправедливості або ж загострюють увагу на самотності своєї етнічної групи, відмінності свого регіону від решти країни. Цим пояснюються, зокрема, успіхи сепаратистських закликів в Автономній республіці Крим. Подібні відмінності, які можуть полягати і в іншому розумінні держави або власному менталітеті, можуть формуватися свідомо.

В контексті сепаратистських рухів в ЄС постає питання про статус новостворених суб'єктів та їх членства в Союзі. Тут можливо розраховувати на варіант, що рішення про членство буде прийняте на підставі перегляду Договору, як зазначено у статті 48 ДЄС. Це було б так званим членством в ЄС з «безперервністю дії». Аналіз договорів ЄС та юриспруденції Європейського Суду, здається, виключає таке «продовження членства». Однак не варто нехтувати і статтею 49 ДФЄС та процедурою офіційного процесу приєднання, відповідно до якої спочатку необхідно подати заявку на членство та отримати схвалення всіх нинішніх держав-членів ЄС [3]. Отже, за відсутності конкретного європейського законодавства, питання сецесії в межах Європейського Союзу підпорядковується чинним нормам міжнародного права та конкретним конституційним положенням окремих держав-членів.

Політичним силам, які підтримують сепаратистські настрої, не слід забувати про економічні наслідки відокремлення, зокрема фіскальні, державний борг, фінансування пенсій та соціальних виплат у суспільстві, податково-бюджетну політику тощо. Що стосується політичного та безпекового виміру, оборонної політики, територіальні осередки можуть залишитися повністю або частково беззахисними внаслідок відокремлення від своєї держави.

В існуючих реаліях нашої держави лідерам сепаратистських рухів варто мати відповідь на питання: у разі здобуття автономії або відокремлення сепаратисти отримують більше, ніж можуть втратити? Також влада має пам'ятати, що будь-які поступки сепаратистським угрупованням можуть викликати глобальні невдоволення по всій країні.

Список використаних джерел:

1. Бірі М. Несподіваний союзник: як ЄС сприяє європейському сепаратизму. Електронний ресурс: Європейська правда. - 2 (04) 2018. Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2018/04/2/7079805/>

2. Yakoviyk I. V., Okladna M. G., Orlovskyy R. R. Separatism in the United Europe: old problem with a new face Problems of legality. - 2018.- Issue 140. - P. 131-143. Electronic resource. Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/separatism-in-the-united-europe-old-problem-with-a-new-face/viewer>

3. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. Electronic resource. Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?uri=OJ:C:2007:306:TOC>.

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ КНР ТА УКРАЇНОЮ

Переверзєва А. В.,

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра міжнародної економіки, природних ресурсів і економічної теорії,
Запорізький національний університет

Данильченко Д. Є.,

магістрант, кафедра міжнародних економічних відносин,
НУ «Запорізька політехніка»

Торговельно-економічні відносини як вид двосторонніх відносин має глибокий характер, який не обмежується тільки зовнішньоторговельними відносинами, а має системні ознаки і демонструє динамічний розвиток як на кількісному, так і на якісному (інституційному) рівні з генеральною метою гармонізації двостороннього економічного розвитку. В процесі дослідження майже 25-річної історії співробітництва між Україною та КНР виявлено не тільки багаторічні двосторонні відносини, а й значну участь України (у складі СРСР) у розвитку китайської економіки, а також відносини українців з китайцями у часи Російської імперії.

Сьогодні перспективним стратегічним напрямом економічного співробітництва з Китаєм є безпосереднє залучення України до реалізації ініціативи Голови КНР з розвитку економічного поясу Шовкового шляху. Україна має намір взяти активну участь у реалізації концепції «Один пояс, один шлях», будучи частиною Нового «Шовкового шляху». Щоб успішно рухатися у цьому напрямі необхідно прикласти чимало зусиль для реалізації даного проекту. В 2015 році Україна приєдналася до ініціативи «Один пояс, один шлях», і тепер, фактично, ведеться пошук шляхів поглиблення і активізації торгово-економічних відносин між країнами.

В 2018 році Китай став другим за величиною торговельним партнером України і першим за товарообігом серед країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Двосторонній товарообіг склав 6,18 млрд дол США, причому 2,4 млрд дол з яких приходиться на український експорт.

Китай є лідером з високотехнологічного експорту, тому не дивно, що найбільша частка імпорту України із КНР у 2018 році припадає саме на обладнання механічне, машини, механізми та устаткування (0,3%). Китайському виробнику також належить значний обсяг світового ринку легкої промисловості, а частка імпорту України з КНР у розрізі виробів текстильної промисловості становить 16,1%.

У структурі експорту України в Китай у 2018 році найбільша частка припадає на сировинний експорт – мінеральні продукти (43,1%) і зернові культури (30,1%). Це свідчить про сировинну орієнтованість українського експорту, що не сприяє створенню доданої вартості.

У розрізі інвестиційної активності між Україною і КНР у 2018 році сумарні прямі іноземні інвестиції склали 22,6 млн грн, а ключовими напрямками інвестування китайських інвесторів були: промисловість (31%), сільське господарство (23%), транспорт (15%), оптово-роздрібна торгівля (14%). Обсяг інвестицій з України в Китай значно менші – 1,4 млн дол США і спрямовані українські інвестиції переважно на переробну промисловість (40%) [1]. Таким чином, угода про зону вільної торгівлі відкриє нові можливості і для китайських, і для українських виробників, що, у свою чергу, сприятиме подальшому поглибленню співробітництва в різних галузях економіки, а саме:

1. Розширення ринків збуту продукції. Оскільки для китайських товаровиробників Україна є сполучною ланкою між Азією і ЄС.

2. Інноваційний потенціал КНР і України. Тобто йдеться про розвиток спільних науково-дослідних і інноваційних проектів, створення інноваційних кластерів і хабів;

3. Можливості для розвитку інфраструктури а рамках «Нового Шовкового шляху». Китай створив фонд Sino-seef для фінансування економічного співробітництва між країнами Центральної і Східної Азії в розмірі 10 млрд євро з метою створення спільних інфраструктурних проектів, розвитку високотехнологічного виробництва та індустрії масового споживання.

4. Розвиток енергетичної галузі України. КНР налаштований інвестувати в модернізацію енергогенеруючого обладнання і електрокомунікацій.

5. Поглиблення співробітництва в напрямі розвитку освіти. Між країнами ведеться активний освітній та науковий обмін студентами, розвиток інклюзивної освіти, грантова підтримка академічних досліджень.

Торговельно-економічне співробітництво України і Китаю має величезний, проте до кінця не використаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн і активізація діалогу на різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію вже найближчим часом. В світлі окресленого, основна мета Уряду України полягає в налагодженні інтенсивної торгівлі між Україною та КНР, тим більше, що в експортній стратегії України, Китай визнаний одним із пріоритетних ринків на довготривалій період і Україна повинна максимально фокусувати увагу саме на цій країні. Помітно, що ефективне співробітництво між Україною і Китаєм налагоджено вже давно, але процедури прийняття рішень були досить тривалими. Яскравим прикладом активізації співробітництва може слугувати організація останньої місії компетентного органу КНР, яка перебувала в Україні з метою оцінки національної системи державного контролю над безпекою харчових продуктів, зокрема при виробництві яловичини. Тому місію разом з китайською стороною і

Посольством КНР в Україні можна назвати небаченим кроком. Нині ведеться робота з узагальнення результатів роботи місії, формування остаточного звіту і узгодження позицій протоколу ветеринарних вимог на експорт української яловичини в Китай. Крім того, в рамках диверсифікації ринків збуту для української продукції Держпродспоживслужба працює з китайською стороною за декількома позиціями. До тепер 18 національних підприємств вже мають можливість експортувати в КНР молоко та молочну продукцію. Відповідні документи передано в КНР з розширеним переліком підприємств-експортерів молока і молочної продукції [2]. Паралельно ведеться робота також з відкриття китайського ринку для українського м'яса птиці, яєць і ячної продукції. У цілому в рамках співробітництва з Китаєм мова йде і про експорт українського меду. Українські товаровиробники досить зацікавлені в експорті в Китай кормів для свійських тварин. У ході зустрічей з представниками компетентних органів КНР розглядалися питання стосовно розширення товарної лінійки при експорті риби і рибопродуктів у КНР.

За всіма зазначеними питаннями Держпотребслужба на різних рівнях веде активну роботу. Вже досягнуто певні результати щодо відкриття китайського ринку для української рослинницької продукції. Погоджені протоколи фітосанітарних вимог на експорт кукурудзи, сої та ячменя. Багато товарних позицій нині опрацьовується (сорго, черешня, яблука, лохина). Розроблені проекти протоколів фітосанітарних вимог для експорту в Китай шроту соняшникового і бурякового гніту. При цьому радник з торгово-економічних питань Посольства КНР в Україні Лю Цзюнь підтримує позицію українських партнерів щодо недостатнього використання обома країнами потенціалу в торгово-економічному співробітництві [3]. Таким чином, Україна є державою з безмежними ресурсами, потужним споживчим ринком і сильними науково-технічними та промисловими базами, і це треба враховувати міжнародним партнерам.

Список використаних джерел:

1. China trade statistics. [Електронний ресурс] // World Integrated Trade Solution. – Електр. Дані – URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/CHN> (дата звернення: 23.09.2019)
2. Центральна азія: стан та перспективи. [Електронний ресурс] // Central Asia Analytical Network. – Електр. Дані – URL: <https://caa-network.org/archives/5706> (дата звернення: 25.09.2019)
3. Belt and road portal. [Електронний ресурс] // Official web site of the Belt and road Initiative. – Електр. Дані – URL: <https://caa-network.org/archives/5706> (дата звернення: 25.09.2019)

БЕЗПЕКА РОЗВИТКУ ПРИ ОЦИФРОВУВАННІ ЕКОНОМІКИ**Єрмоленко В. А.,**

кандидат економічних наук, доцент

Інформація є необхідною складовою, принаймні, на тваринному та на рослинному рівні. Принципово нову роль вона має на рівні життя та розвитку людини. Якісно нового значення вона набуває в ХХІ ст., що і дало підстави певним дослідникам назвати цей етап як діджиталізація або оцифрування. Водночас часта зміна назв — стала економіка, креативна, поведінкова вказує на дійсні зміни, які детермінують динамічність розвитку і водночас на бажання заповнити відчуття пустоти внаслідок недостатнього усвідомлення своєрідного і ускладнюючого розвитку, що унеможливорює правильне розуміння минулого і вірного відчуття майбутнього. Кон'юнктурники отримують певні економічні, а з ними і політичні дивіденди. Але в цілому такий оманливо заспокійливий стан негативно вплине на подальший розвиток людства, оскільки не отримує потрібної концентрації уваги та напруги зусиль на подолання виникаючих ризиків та загроз від нового рівня і масштабів діяльності людини.

Відомо, що окрім позитивних наслідків втілення наукових досягнень у виробництво існують і негативні та загрозові наслідки. Інформаційні потоки, а тим паче інформаційний бруд несуть в собі принципово нового рівня загрози для людини. В більш широкому плані правий А. Тойнбі констатує, що: "...індустріалізм, як і демократія, у своїх діях космополітичний за самою своєю суттю" [1, с. 285]. Індустріалізму та постіндустріалізму належить сумна першість в утворенні глобальних проблем. Згідно "закону Седова" (закон ієрархічної компенсації), організація і порядок на вищих щаблях ієрархічного розвитку досягається за рахунок дезорганізації і деградації нижніх щаблів [2, с. 15-16]. Тому саме така "культурна", "вестернізована", "прогресивна" форма вирішення проблем, з одного боку, призводить до зростання виробництва, збільшення чисельності населення та покращення його добробуту, а з іншого боку, призводить до деградації, руйнації іншого рівня і в цілому загальної системи, що і призвело до глобальних проблем, відповідний вихід з яких поки що ніхто не знає в домінуючій парадигмі розвитку. Тому самою нагальною проблемою для людства є пошук, відродження та реанімацію минулих напрацювань людства, а при необхідності торування альтернативних шляхів свого поступу вже у антиентропійному річищі. Саме в цьому річищі повинна

формування наша національна ідея. Л. Кучма констатував присутність вкрай небезпечного не тільки для становлення державності, а й загального розвитку України, яка "... долає наслідки космополітизму як ідеології придушення національного та практики зруйнування історичної та культурної пам'яті ..." [3, с. 5]. Не в меншому ступені ця загроза стосується і всього людства.

Повчальні висновки з цього приводу зробив Й. Фіхте: "Той, хто не бачить в собі самому насамперед вічної істини, взагалі не здатен любити й не може також любити батьківщини, бо її не існує для нього. Коли ж хтось бачить як вічне своє невидиме життя, а не якраз те, що видиме, то він, звичайно, може мати своє небо, а в ньому свою батьківщину, але не має її тут, на землі, бо бачить і її тільки в образі вічності, а саме видимої, відчутної вічності, і ще й тому не здатен любити її. Можна лише пожаліти того, хто не успадкував своїх попередників такої батьківщини; той же, хто успадкував її, в чийй душі небо й земля, невидиме і видиме зливаються в одне з одним, аж так утворюючи справжнє і досконале небо, бореться до останньої краплі крові за те, аби той цінний спадок неушкодженим передати Нащадкам" [4, с. 50].

Отже, цільова складова діяльності людини повинна бути підпорядкована природі людини та входити з загальною природою у співзвучний резонанс. Тому головним завданням повинно стати формування енергії людини. Саме надлишкова енергія людини є основою внутрішнього, позитивного кола її спонукань у вигляді самоусвідомлення, самореалізації, самоствердження та реалізації інших трансцендентних потреб, які особливо проявляється в творчій діяльності. Водночас діяльність людини детермінована і зовнішнім, негативним колом спонукань у вигляді конвенційних потреб або браку їжі, одягу, житла тощо. Зрозуміло, що механічне протиставлення цих складових недоречно.

На рівні започаткування Першої промислової революції дослідники виявили негативні наслідки універсалізації та спеціалізації, що вже в середині ХХ ст. отримало назву "одномірної людини" (Г. Маркузе). Цю тенденцію у вигляді штучної людини — Гомункула показав Й. Гете. В легендах багатьох народів світу можна побачити цей сегмент загроз. В сучасних умовах при проектуванні добування корисних копалин в кар'єрах обов'язковим є, а там, де немає, то потрібно проведення досліджень та виділення коштів на рекультивуацію землі. При цифраціекономіки заздалегідь повинні проведені дослідження по, принаймні, спочатку нейтралізації процесу оштучнення людини в процесі роботи. В цьому сегменті корисним буде розвиток масової фізкультури та спорту, художньої самодіяльності, різноманітних форм та видів

народної творчості тощо. Актуальною проблемою є рекультивація, оприроднення самої людини.

Зрозуміло, що такий парадигмальний розворот неможливий без кардинальних змін у світогляді людини в т. ч. і такого поняття як багатство і поки що основного економічного показника як валовий внутрішній продукт. І справа не тільки в тому, що мірилом його є переважно репродуктивна праця людини (виробництво аналогів), а не продуктивна (створення новоутворень у вигляді чогось не баченого, не чуваного, не бувалою). Справа в тому, що основним показником розвитку і його оцінки було створення всього штучного, яке отримало назву другої природи, яка, як виявляється, майже тотально несумісна власне з природою.

Подальший поступ неможливий без роботи по само розвитку, само пізнанню та само усвідомленістю людини у своїй діяльності і її пріоритетності в річищі антиентропії. Оцифровування економіки шляхом збільшення вільного часу створюватиме умови та можливості для цього.

Список використаних джерел:

1. Тойнбі, Арнольд Дослідження історії. Том I [монографія]: / Арнольд Тойнбі. Пер. з англ. В. Шовкуна.-К.: Основи, - 1995. - 614с.
2. Седов Е. А. Информационно-энтропийные свойства социальных систем / Е.А. Седов // Общественные науки и современность. - 1995. - №3. - с. 12-18
3. Кучма Л. Україна є. Україна — буде! [текст] Доповідь Президента України Леоніда Кучми на урочистих зборах з нагоди 5-ї річниці незалежності України 23 серпня 1995р / Л. Кучма // Урядовий кур'єр. - 29 серпня 1996року № 161-162 (856-857). - с.3-6.
4. Фіхте Й. Що таке народ у вищому розумінні цього слова і що таке любов до Батьківщини. // Націоналізм. Антологія [текст]: / Й. Фіхте К.: Смолоскип. 2000. с. 46-55.

GLOBAL TRANSFORMATIONS FRAMEWORK FOR GEOSTRATEGIC POSITIONING FOLLOWING STRATEGIC INTELLIGENCE FROM THE WORLD ECONOMIC FORUM

Kiptenko V. K.,

Associate Professor, PhD in Geography,
Geography Faculty, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The Strategic Intelligence from the World Economic Forum (SIWEF) maps strategic insights and contextual intelligence across economies (Es), industries (Is), global issues (GI) and sustainable development goals (SDG). The platform explores and monitors the issues and forces driving transformations around the world under the motto “Discover, Contribute, Lead”. As many as 154 topical articles - including 77 devoted to GI, 41 related to Es, 19 suggesting on Is and 17 ones on SDG - reveal the SIWEF potential to actualize geostrategic positioning studies. In addition, publications, videos and data enrich interlinked key issues and related topics, and comprise the maps of transformation to provide for wide spectrum of research.

SIWEF considers globalization as a key issue of the future of economic progress (GI) in line with economics of environmental sustainability, economics of the fourth industrial revolution, inclusive growth, productivity and competitiveness, and taxation. The corresponding article further suggests that globalization creates increased polarization. Global trade slows. Brexit, the reformulation of the North American Free Trade Agreement, and the nationalist (as well as populist) backlash in a number of countries make the global economic governance more difficult and uncertain and questions the future ability of global institutions to coordinate improved international economic cooperation for the greater good. Sought by United Nations Sustainable Development Goals differ in implementation success around the world. While global trade contributed to reduction of inequality among countries, it is increasingly problematic within countries: more than half of the countries in the world have seen an increase in income inequality over the past three decades. The insufficient attention paid to those denied the benefits of globalization has contributed to the weakening of the very political consensus that long supported it [1]. Noteworthy, related topics’ framework refers to United States (Es) and United Kingdom (Es), and includes, advanced manufacturing and production (GI), banking and capital markets (Is), international trade and investment (GI), sustainable development (GI), values (GI), as well as geo-economics (GI) and geopolitics(GI) in particular.

The GI’s map of the distribution of power among the world’s nation states - Geopolitics – warns about diffusion of power and political values. The fractured geopolitical landscape creates new risks, and questions alliances and multilateral institutions platforming the global order since the World War II. It

also threatens humanity's ability to respond to pressing global challenges like climate change, economic interdependence, and the impact of the Fourth Industrial Revolution [1]. The relevant map of transformation fosters further attention to domestic political pressures, economic shifts, environmental dangers, institutions and alliances, technological competition in increasingly multipolar and multi-conceptual world.

In turn, Geo-Economics (GI) advises that intensifying international competition has made the use of economic tools like sanctions or trade deals to achieve political goals common practice. One particularly visible impact has been a shift in international trade relations, as large economies use whatever advantage they can to protect politically important industries while hampering those of rivals. However, the increased strategic use of economic tools by states, or state-owned enterprises, promises to have even broader consequences. Increasingly, directed cyberattacks, devastating economic sanctions, and government investment in strategic infrastructure abroad will dominate the global agenda [1]. Key issues of this topic recommend taking into consideration cyber disruption, economic institutions, economic sanctions, trade and investment, and strategic industries.

The latter represent sectors protected by political tools and deemed vital to a country's national interest either because of critical importance, or because of military advantage provision. The article relates to the issue aerospace (Is), artificial intelligence and robotics (GI), banking and capital markets (Is), geopolitics (GI), the fourth industrial revolution (GI), future of energy (GI), information technology (Is), 5G (GI), mining and metals (Is), oil and gas (Is), and space (GI). The Strategic Industries refers to Ukraine, in particular, since *"Russia considers re-directing energy routes around Ukraine - potentially denying that country its geostrategic position as a transit country. Kiev supporters in Europe have indicated that they will not allow Ukraine to be cut out of the picture, however, and the US has raised the possibility that such a re-routing project may subject Russia to additional sanctions"* [1].

In addition, the GI of SIWEF open space to search for insights on future of consumption, food, health and healthcare, mobility and global risks. This part of the platform also sorts out issues and driving forces of global transformations related to innovations, information and communication and other advanced technologies, economics, environment, social affairs and culture, and those of political and institutional sense.

Moreover, the Economies part of the SIWEF provides for wide-scale intelligence across regions and countries of the world, those of strategic interest for Ukraine in particular. Regional insights allow grasping key issues for Africa, ASEAN, Latin America, Middle East and North Africa, and European Union. The focuses in the latter include transatlantic relations, consequences of Eurocritics, shifting trade environment, populism, refugees and migration, the digital age and great power politics issues. In addition to specific developments in United Kingdom

France, Germany, Finland, Italy, Portugal, Switzerland the SIWEF represents situation in Russia Federation accounting for global multi-polarity and regionalization, social cohesion, quality of Russian Institutions, digitalization and innovation capacity, geopolitical and geo-economic recalibration and economic diversification.

Maps of transformations in USA, Canada, Argentina, Bolivia, Brazil, Chile, Colombia, Mexico, and Peru detail strategic insights on transformations in Americas. In addition to Japan, the Republic of Korea, China, and India, Asian countries' materials represent empirics and analytics on Bangladesh, Jordan, Pakistan, Saudi Arabia, Sri Lanka, Thailand, Turkey, United Arab Emirates, and Vietnam. Among the others, Australia, Ethiopia, Ghana, Kenya, Nigeria, and South Africa are mapped. The Sustainable Development Goals part of the SIWEF is fresh new (partially discussed in my interview with TopLink managers this spring). The first experience shows its potential for both research and teaching - together with previously tested maps of transformations - in Master of Science programme Political Geography and Geopolitics for research project in Strategic Geography [2] course and others, as well as in several courses of Master of Science programme Geoglobalistics and Regional Studies [3, 4].

Key words: global transformations, geostrategic positioning, strategic intelligence, World Economic Forum, strategic geography, geoglobalistics and regional studies

References:

1. Top Link. Strategic Intelligence from the World Economic Forum. Electronic resource [access mode]- <https://intelligence.weforum.org>
2. Kiptenko V.K. Subject matter of Strategic Geography as academic and educational domain (in Ukrainian)//Geography and Tourism. Issue 21. 2012 – P. 132-135.
3. Kiptenko Viktoriia. Geoglobalistics and regional studies: Geography and Global Competences// Geography in Taras Shevchenko National University of Kyiv: 85 years – achievements and prospects, Kyiv, 2018. – P.218-222.
4. Kiptenko V.K. Geoglobalistics: Geography and Globalistics, Global Worldview and Global Competencies (in Ukrainian)// Geographical Science and Education: from Statement to Constructivism, Kyiv, 2018. – P. 21-24.

БАГАТОНАЦІОНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА ТА МІСЦЕ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮЖКАХ СТВОРЕННЯ ВАРТОСТІ

Рогач О. І.,

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних фінансів,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Четверта промислова революція, діджиталізація світової економіки породжують нові виклики для України та підтримання конкурентоспроможності національної економіки. Одним із шляхів адаптації економіки України до нових структурних змін у світовій економіці є залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), сприяння діяльності багатонаціональних підприємств (БНП) та включення національних виробників у глобальні ланцюжки створення вартості. Сучасні теорії міжнародного бізнесу, зокрема теорія фрагментації міжнародного виробництва (Г. Кежковскі, Ж. Гроссман, Е. Россі-Гансберг) доводять доцільність та ефективність участі країни із дешевими факторами виробництва у глобальних ланцюжках створення вартості[1, с.101-106]. Мережеві теорії БНП (А. Ругман, П. Баклі) аргументують, що місцеві підприємства країни, що приймають ПІІ, можуть отримати значну вигоду не тільки від «спіловер-ефектів» багатонаціональних підприємств, а й отримати доступ до світового ринку, технології та фінансування через механізм аутсорсингових зв'язків у глобальних ланцюжках створення вартості (ГЛСВ)[2, с.575-581].

Україна має значний потенціал для залучення БНП. Він визначається так званими перевагами розміщення ПІІ. Серед таких переваг слід виокремити відносно великий і зростаючий ринок, наявність (або розвиненість) факторів виробництва, інфраструктури, економіко-географічне положення країни тощо. Багатонаціональні підприємства оцінюють переваги розміщення, що пропонує будь-яка країна. Конкуренція серед країн, що приймають, за інвестиції БНП дозволяє останнім вибирати найвигідніші місця розміщення своєї мережі підприємств. Переважна більшість багатонаціональних компаній основним мотивом розміщення їх інвестицій в Україні вважає масштаби національного ринку та потенціал його зростання, дешеву робочу силу, наявність значних площ родючих земель та сприятливий клімат для агробізнесу.

Пріоритетними для України типами ПІІ є наукомісткі, високотехнологічні експортні виробництва. Передумовою розміщення таких виробництв багатонаціональних фірм можна вважати наявність значної частини студентів, особливо інженерно-технічних спеціальностей, розвинутої мережі університетів, дослідницьких інститутів. Але ці фактори поки не відіграють значимої ролі у мотивах припливу іноземних інвестицій в країну. Лише

незначна частина дочірніх підприємств багатонаціональних фірм, що розташовані в Україні, спрямована на високотехнологічні товари та послуги. Очевидно в найближчі 3-5 років ця ситуація не зміниться.

Враховуючи реалії національної економіки та світової стратегії багатонаціональних підприємств, Україна повинна залучатися навіть до «нижчих поверхів» глобальних виробничих мереж БНП. Існує багато секторів економіки, де українські підприємства поки що не можуть самостійно вийти на світовий ринок. Але це реально зробити через залучення до глобальних мереж багатонаціонального виробництва. Таке залучення може відбуватися або через відкриття дочірніх підприємств іноземних фірм, або через субконтрактні угоди аутсорсингу місцевих компаній із багатонаціональними підприємствами.

Значне знецінення гривні в останні роки перетворює Україну на країну найдешевшої робочої сили в Європі. Це відкриває перед нею значні перспективи залучення трудомістких стадій виробництва компонентів і складальних процесів багатонаціональних фірм. Відомо, що такі операції не дозволяють країні створювати значну додану вартість. Однак у середньотерміновій перспективі вони можуть здійснити значний позитивний вплив на прискорення економічного зростання. Значення таких підприємств не вимірюється тільки обсягом експортних доходів. Мова йде про додаткову зайнятість, впровадження стандартизованої технології, а головне – отримання знань менеджменту, організації виробництва та зарубіжних операцій.

Розвиток трудомістких іноземних підприємств, попри всю стратегічну непривабливість такої моделі залучення до ГЛСВ, має значний позитивний мультиплікативний ефект на місцеві виробництва, якщо складальні заводи будуть збільшувати місцевий вміст деталей та компонентів в готовій продукції. Досвід нових індустріальних країн Азії засвідчує, що трудомісткі підприємства багатонаціональних фірм, що орієнтувалися на дешеву робочу силу, за декілька десятиліть допомогли цих країнам нагромадити необхідний потенціал та досвід для структурної трансформації економіки та вирішення соціальних проблем. Звісно, фактор дешевої робочої сили не повинен бути основою довгострокової стратегії країни щодо БНП. Але в коротко- середньо строковій перспективі він повинен бути використаний для прискорення економічного розвитку України.

Сучасний розвиток світової економіки та міжнародних економічних відносин має суперечливий вплив на реалізацію трудомістких проектів в Україні. З одного боку, негативний цикл інвестування БНП, що спостерігається останніми роками, посилює конкуренцію країн за прямі іноземні інвестиції та вибірковість інвестиційної стратегії багатонаціональних фірм.[3, с.2]. Четверта промислова революція змінює привабливість фактору дешевої робочої сили. Автоматизація, роботизація вимагає все менше некваліфікованої робочої сили і стримує ПП в країні із дешевою працею. Це ще більше обумовлює обмеженість та тимчасовість такої переваги України, як низька заробітна плата робітників.

Одним із важливих чинників негативного інвестиційного циклу багатонаціональних підприємств є зростання геополітичних ризиків та

політичної невизначеності. Посилення економічного націоналізму, загрози торговельних воєн та впровадження митних бар'єрів погіршили глобальний інвестиційний клімат [4]. Наприклад, посилення торгових суперечок між США та Китаєм примусило багато фірм відкласти інвестиційні рішення щодо розширення діяльності експортних філіалів в КНР, а також спричинили релокацію із цієї країни все більшого числа дочірніх підприємств БНП США [4]. За цих умов, деякі країни можуть стати «замінником» Китаю у виробництві працемісткої продукції. Враховуючи наближеність України до європейських ринків, її привабливість стати таким «замінником» значно зростає.

Ще одним сектором включення в ГЛСВ може бути агробізнес. Хоча українські підприємства в останні роки зробили значний прорив на зарубіжні ринки, потенційні можливості нашої країни – набагато вище. Включення України в переробні стадії і сегменти глобальних ланцюжків виробництва харчових продуктів може відкрити нові перспективи для цієї галузі країни. Хоча й тут найбільша додана вартість створюється багатонаціональними компаніями на «найвищих» поверхах ланцюжків, українським виробникам надзвичайно важливо стати постачальниками компонентів та інгредієнтів харчових продуктів та навіть готової продукції для цих фірм-глобальних флагманів.

Структурні реформи в Україні, боротьба із корупцією та впровадження верховенства права повинні стати запорукою покращення інвестиційного клімату країни і припливу прямих іноземних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Рогач О. Багатонаціональні підприємства / Олександр Рогач. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. – 387 с.
2. Рогач О. Теорії міжнародного бізнесу / Олександр Рогач. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. – 687 с.
3. UNCTAD. World Investment Report 2018. Investment and New Industrial Policies / UNCTAD. – Geneva and New York: United Nations, 2018. – 192 с.
4. Детермінанти сучасного інвестиційного циклу багатонаціональних підприємств. Міжнародні відносини. Серія « Економічні науки». Електронний ресурс: режим доступу № 18 (2019). Електронний ресурс: режим доступу http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3729/3403
5. The FinancialTimes (2019) China to hit \$75bn of US goods with additional tariffs. Retrieved from <https://www.ft.com/content/37f5900e-c5a1-11e9-a8e9-296ca66511c9>

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Березовська І. А.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В сучасній політико-економічній ситуації в Україні, сформованій революційними та війсьними подіями останніх років, центральне місце посіло питання безпеки держави. Втрата частини території, потрапляння в епіцентр світових геополітичних інтересів, наростання зовнішніх загроз - поставили перед Україною нові виклики та завдання, ключове серед яких - захист економічної безпеки, яка є не лише однією з найважливіших складових цілісної системи національної безпеки, але й базовою для дотримання і реалізації національних інтересів України.

У цьому зв'язку без перебільшення безпрецедентною подією не тільки для новітньої історії України, а й для всього розвитку сучасних міжнародних відносин стало підписання Угоди про асоціацію України з Євросоюзом (УА). Створення такої асоціації, включно із запровадженням поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, стало чинником, що істотно впливає на економічну безпеку України.

Угода містить широкий спектр інструментів, що дозволяють країні інтегруватись до внутрішнього ринку ЄС за умови гармонізації свого законодавства із законодавством ЄС. Очевидно, що реформування вітчизняного законодавства, зумовлене імплементацією УА та перспективою лібералізації доступу до ринку ЄС, впливає не лише на розвиток торговельних відносин з ЄС, а призводить до модернізації більшості сфер суспільних відносин всередині країни.

Зокрема, положення УА істотним чином визначають такі складові економічної безпеки України як зовнішньоторговельна, виробнича, демографічна, фінансова, інвестиційно-інноваційна, енергетична, продовольча, соціальна, технологічна та екологічна безпека.

Обсяги закладених в УА правових реформ, дають підставу говорити про значне посилення впливу права Євросоюзу на правову систему України, в результаті чого вже розпочата масштабна європеїзація низки галузей українського законодавства.

Серед галузей, в яких закріплено новаторські підходи до правового регламентування та модернізації українського галузевого законодавства на основі *acquis* ЄС, зокрема: *технічні бар'єри в торгівлі* (гл.3 УА, Додаток III до УА, ст.56 УА - зобов'язання України з метою поступового досягнення

відповідності з технічними регламентами ЄС, Європейськими процедурами стандартизації, метрології, акредитації та оцінки відповідності та системою ринкового нагляду інкорпорувати відповідне *acquis* ЄС в законодавство України, а також поступово транспонувати в національні стандарти корпус Європейських стандартів (EN)); *санітарні та фітосанітарні заходи* (гл. 4 УА, зобов'язання наблизити своє фітосанітарне законодавство та законодавство щодо охорони тварин до законодавства Євросоюзу та обов'язок затвердити комплексну стратегію імплементації положень цієї глави); *заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами та електронна торгівля* (гл.6 УА, Додаток XVII до УА - зобов'язання України забезпечити, щоб «чинні закони та майбутнє законодавство поступово досягли сумісності з *acquis* ЄС», зокрема в сфері поштових та кур'єрських послуг (ст.114), електронних комунікаційних послуг (ст.124), фінансових послуг (ст.133), міжнародних морських транспортних послуг (ст.138)), *державні закупівлі* (гл.8, Додатки XXI - поступове приведення Україною існуючого та майбутнього законодавства у сфері державних закупівель до *acquis* ЄС (ст. 153 УА), вимога про необхідність приділяти належну увагу відповідному прецедентному праву ЄС та імплементаційним заходам Єврокомісії, а також будь-яким змінам в *acquis*, що відбуватимуться на той час в процесі адаптації українського законодавства), *конкуренція* (гл.10 Додаток XXIII - Україна наблизить своє законодавство та практику застосування до *acquis* ЄС ст.256) .

Підсумки перших років реалізації Угоди про асоціацію продемонстрували певні здобутки та низку проблем у виконанні Україною свого «домашнього завдання» асоціації з ЄС. Разом із зростанням обсягу експорту України до ЄС, очевидним стає значне відставання у строках та неефективність імплементації УА у багатьох сферах.

Оцінка прогресу у виконанні угоди, надана з боку уряду України за результатами 2018 року свідчить про її виконання на рівні 52%. Рівень загального виконання всіх завдань УА за чотири роки, зазначений в урядовому звіті який 42% [1]. Причинами відставання, на які посилався уряд, виправдовуючи реалізацію лише половини із запланованих заходів з виконання УА, є недостатня інституційна спроможність міністерств та наявність значного спротиву окремих груп інтересів, що знижує ефективність проходження євроінтеграційних законопроектів у парламенті.

Внаслідок політичних змін, що відбулися в країні протягом 2019 року, включно з обранням нового президента, парламенту та уряду, подальша євроінтеграційна робота з імплементації УА здійснюватиметься в нових умовах. Наразі країна має шанс удосконалити роботу з імплементації УА. За словами нового торгового представника України Тараса Качки уряд України поставив за мету максимально посилити роботу з виконання Угоди. Наразі поряд з пошуком нових пріоритетів щодо імплементації УА урядом підтверджується намір перетворити торгівлю з Євросоюзом на економічну інтеграцію з ним.

Одним з таких пріоритетів очевидно стане робота щодо оновлення УА. З урахуванням динамічності розвитку права ЄС в УА закладено можливість її оновлення як з метою актуалізації Додатків, що містять перелік актів ЄС, з якими має бути гармонізовано законодавство України, так і з метою переходу до подальших етапів поглиблення інтеграції, що відкривається внаслідок виконання Україною прийнятих зобов'язань з гармонізації.

Першим прикладом такого оновлення стала ратифікація Верховною Радою в червні 2019 року оновленого «енергетичного» Додатку 27 до УА, що передбачає нові енергетичні стандарти та правила, дотримання яких дозволить забезпечити інтеграцію України до внутрішніх енергетичних ринків ЄС та сприятиме енергетичній безпеці й енергонезалежності України.

Наступний напрямок пришвидшення інтеграції можливий за рахунок укладання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислової продукції АСАА, яку ще називають «промисловим безвізом», що має істотно збільшити український експорт до ЄС та переорієнтувати пріоритети торгівлі з сільськогосподарського сектору, який нині домінує в структурі експорту, на інші групи товарів.

Вирішення низки стратегічних питань виноситься вже на чергове засідання Комітету асоціації, заплановане в листопаді 2019 року: разом з наміром зрушити питання щодо «промислового безвізу» українська сторона намагатиметься визначити пріоритети щодо митниці, уповноважених економічних операторів і транзиту та інтеграцію до цифрового ринку ЄС [2].

Очевидно, що прагнення до перегляду та посилення УА, непідкріплене масштабним виконанням Україною вже існуючих договірних домовленостей, навряд чи знайде швидку підтримку з боку Євросоюзу. В той же час прогрес у імплементації УА дозволить Україні добиватись покращення умов торгівлі промисловою та аграрною продукцією, перегляду умов надання й обсягів експортних квот. За цих умов виконання УА може здійснюватися більш ефективно, що безперечно сприятиме економічній безпеці та реалізації стратегічного курсу на євроінтеграцію України.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2018 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>.

2. Тарас Качка. Україна має перейти від торгівлі до економічної інтеграції з Євросоюзом. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2019/09/16>

РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Куліш Л. П.,

аспірантка, кафедра економічної теорії та конкурентної політики,
Київський національний торговельно-економічний університет

Однією з визначальних умов розвитку конкуренції на товарних ринках є стан конкурентного середовища. Конкурентне середовище – це сукупність соціально-економічних, організаційно-правових, інституційних, фінансово-економічних та інших умов і факторів, що визначають і впливають на розвиток відповідного ринку, стану підприємництва на ньому, рівень змагальності за найбільш вигідні умови діяльності і отримання прибутку. Особливістю конкурентного середовища є те, що воно містить не тільки положення про наявність конкуренції, але й ступінь повноти ринку і ринкової кон'юнктури. Саме у цьому полягає відмінність між конкуренцією та конкурентним середовищем. Конкурентне середовище є результатом дії усієї сукупності економічних агентів, у тому числі держави.

Конкурентна політика держави виступає одним із вирішальних чинників, що формують конкурентне середовище. Конкурентну політику можна визначити сукупність дій держави, що здійснюються для впливу на діяльність ринкових суб'єктів господарювання, з метою підтримки, захисту і розвитку конкуренції. Конкурентна політика здійснюється за такими основними напрямками, як забезпечення правового захисту економічної конкуренції, попередження, обмеження і припинення монопольної діяльності суб'єктів господарювання і органів управління, недопущення антиконкурентних узгоджених дій, припинення недобросовісної конкуренції, сприяння розвитку конкуренції на товарних ринках, контроль за концентрацією суб'єктів господарювання, регулювання діяльності суб'єктів природних монополій [1, с. 12-28].

Конкурентна політика держави спрямована на створення ефективного конкурентного середовища та забезпечення стабільності функціонування ринків. Завдяки впливу конкурентної політики максимізується суспільний добробут, забезпечується зростання обсягів національного виробництва товарів і послуг. Під державною конкурентною політикою у цьому зв'язку слід розуміти комплекс цілей, а також методів впливу державних структур на ринок, пов'язаних з підвищенням конкурентоспроможності національної економіки. Конкурентна політика є діяльністю держави, спрямованою на створення та розвиток конкурентного середовища й регулювання конкурентних відносин з метою підтримання економічної конкуренції, боротьби з негативними

наслідками монополізму, захисту інтересів суб'єктів ринку, сприяння підвищенню конкурентоспроможності національного виробництва.

Результативність конкурентної політики виявляється перш за все в її адекватності тим завданням, які слід розв'язувати, щоб забезпечити розвиток ринку. При цьому розвиток конкуренції може здійснюватися кількома способами, зокрема, через державну підтримку на належному рівні конкурентного середовища і діяльність державних інститутів, яка спрямована проти утворення монопольних структур, що стримують підвищення ефективності національної економіки. Розвиток конкуренції передбачає використання системи стимулювальних заходів державного впливу.

Захист конкуренції є комплексом засобів, що спрямовані на виявлення, розслідування та запобігання правопорушень, на захист та відновлення законних інтересів та прав учасників ринку, що можуть виникати внаслідок порушення правил конкуренції, притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні конкурентного законодавства, а також у забезпеченні режиму попереднього контролю за формуванням структури ринків. Мета конкурентної політики держави полягає у підтримці ефективної конкуренції і створенні рівних умов конкуренції для всіх суб'єктів ринку. При цьому йдеться про формування такого інституційного середовища, за яким дії ринкових суб'єктів, що порушують конкурентні правила, стають їм не вигідними. Конкурентна політика передбачає встановлення і забезпечення дотримання правил, які забороняють антиконкурентні способи поведінки на ринку [2, с. 23-29].

Об'єктом конкурентної політики держави є товарний ринок, а також діяльність суб'єктів господарювання на ньому. Конкурентна політика спрямована на регулювання структури товарних ринків та поведінку суб'єктів господарювання. Державний вплив здійснюється як на структуру товарних ринків, так й на форму та характер взаємовідносин між суб'єктами господарювання. З позиції об'єкта конкурентна політика пов'язана із боротьбою зі зловживанням монопольним (домінуючим) становищем; наданням дозволу на узгоджені дії та концентрацію; заборонаю антиконкурентних узгоджених дій; захистом від антиконкурентних дій органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю; заборонаю обмежувальної та дискримінаційної діяльності суб'єктів підприємництва; контролем за економічною концентрацією, якщо це призводить до обмеження конкуренції.

Конкурентна політика держави передбачає врахування вимог об'єктивних економічних законів, реалій економічних, політичних і соціальних відносин, національних особливостей, а також закономірностей і тенденцій розвитку національного ринку. Формуванням конкурентної політики держави слід вважати процес визначення цілей, пріоритетів, завдань, кількісних і часових характеристик, конкретних виконавців та необхідних ресурсів [3, с. 42-45].

Реалізація конкурентної політики спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення

їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, сприяння розвитку ефективних товарних ринків. Реалізація конкурентної політики потребує здійснення аналізу умов функціонування товарного ринку, порівнянь наслідків певних дій ринкових суб'єктів із даними попередніх періодів чи із прогнозуванням конкурентної ситуації у майбутніх періодах [4, с. 121-127]. Йдеться про налагодження ринкових механізмів для досягнення вищого рівня економічної ефективності, становлення реальної конкуренції, дію ефективного механізму запобігання монополізму товарних ринків. Важливе значення належить позитивній динаміці таких показників як економічний ефект від припинених порушень законодавства у сфері економічної конкуренції, кількість суб'єктів товарних ринків, зміна частки у вартості товарів, вироблених новими суб'єктами господарювання, зміна кількості порушень законодавства у сфері економічної конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Шнирков О. І. Конкурентна політика Європейського Союзу / О. І. Шнирков. – К.: Київ. ун-т, 2003. – 217 с.
2. Лагутін В. Конкурентна політика держави: механізм реалізації / В. Лагутін // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2016. – №4. – С. 22-37.
3. Бакалінська О. Антимонопольний контроль обміну інформацією між конкурентами / О. Бакалінська, Н. Бугаєнко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2018. – №2. – С. 41-51
4. Швидка Т.І. Антиконтурентні узгоджені дії, або картельні змови (небезпечні наслідки та проблеми притягнення до відповідальності) / Т.І. Швидка // Економічна теорія та право. – 2018. – №3. – С. 119-131.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В РАМКАХ ЗАЛУЧЕННЯ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ

Клименко К. В.,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу
міжнародних фінансів та фінансової безпеки,
ДННУ «Академія фінансового управління»

Савостьяненко М. В.,

старший науковий співробітник відділу міжнародних фінансів
та фінансової безпеки,
ДННУ «Академія фінансового управління»

На початку ХХІ століття у світі відбуваються кардинальні трансформації, що супроводжуються зміною геополітичних конфігурацій. Глобальна фінансово-економічна криза стала черговим викликом світовій цивілізації, обумовила невизначеність перспектив глобальної та національних економік, прискорила пошук шляхів модернізації суспільних систем. Криза виявила глибинні вади глобальної економічної моделі, сприяла усвідомленню необхідності системних змін світового економічного і соціального порядку.

На тлі посилення загроз і зростання нестабільності у світі постають нові виклики міжнародній безпеці у сировинній, енергетичній, фінансовій, інформаційній, екологічній, продовольчій сферах. Такі загрози, як поширення зброї масового ураження, міжнародний тероризм, транснаціональна організована злочинність, нелегальна міграція, піратство, ескалація міждержавних і громадянських конфліктів, стають дедалі інтенсивнішими, охоплюють нові регіони і держави. Зростають регіональні загрози міжнародній безпеці, які за своїми негативними наслідками можуть мати потенціал глобального впливу. Спостерігається небезпечна тенденція перегляду національних кордонів поза нормами міжнародного права. Застосування сили і погрози силою повернулися до практики міжнародних відносин, у тому числі в Європі [2].

Так, згідно розділу 2. «Засади захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави» пунктів 2 «Реалізація нагальних завдань політики національної безпеки» та 4 «Політика національної безпеки України» Стратегії національної безпеки України [2] визначено наступні аспекти, а саме: збільшення можливостей держави із захисту національних інтересів, що реалізується через ефективну систему забезпечення національної безпеки, обороноздатності держави та незалежний, збалансований і відповідальний зовнішньополітичний курс; формування безпечного міжнародного середовища,

сприятливого для реалізації національних інтересів України, її утвердження як впливової регіональної держави, зростання впливу України у глобалізованому світі; забезпечення інтеграції держави до Європейського Союзу; сумлінного виконання взятих міжнародних зобов'язань; послідовної реалізації політики позаблоковості з використанням в інтересах України механізмів міжнародної безпеки тощо.

Слід відмітити, що одним із основних завдань політики національної безпеки у зовнішньополітичній сфері є: розширення та поглиблення економічного співробітництва України з іноземними державами і міжнародними організаціями надання допомоги вітчизняним суб'єктам господарювання за кордоном, сприяння залученню іноземних інвестицій та диверсифікації джерел і маршрутів постачання сировинних ресурсів, насамперед енергоносіїв; активізація взаємодії з міжнародними регіональними організаціями, участь у реалізації багатосторонніх проектів, інтенсифікація співробітництва в рамках Центральноевропейської ініціативи, Вишеградської групи, Організації Чорноморського Економічного Співробітництва, розширення участі України у проектах, що реалізуються в рамках ініціатив ЄС «Східне партнерство» та «Чорноморська синергія тощо [2].

Суттєвий вплив на рівень фінансової безпеки держави чинить міжнародна боргова складова, в структурі якої значну частину займають фінансово-кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій. Так, у вересні 2019 р. місія Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ) відвідала Київ і почала обговорення нової трирічної програми підтримки України в рамках механізму розширеного фінансування у рамках консультацій 2019 р. з Україною за ст. IV Статусу Фонду [4]. Зокрема було акцентовано увагу на важливості незалежності центрального банку та захисту фінансової стабільності, а також необхідності докласти всіх зусиль для мінімізації фіскальних втрат, пов'язаних з реорганізацією або ліквідацією банків, що залишаються пріоритетом уряду та маркером для міжнародних партнерів.

Станом на кінець вересня 2019 р. домовленостей про нове фінансування не було досягнуто і залишалася чинною попередня програма Stand-by, яку було розроблено як перехідну програму для сприяння макроекономічній стабільності України на період до завершення президентсько-парламентської кампанії в Україні.

В переговорах України з Міжнародним валютним фондом про нову програму співпраці є помітний прогрес, однак остаточних домовленостей не досягнуто.

Серед основних причин недосягнення консенсусу – загроза незалежності НБУ та тиск на керівництво НБУ через можливе створення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради з питань розслідування діяльності попереднього керівництва НБУ та керівництва Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у 2014-2019 роках. Друга причина – неясність ситуації з майбутніми перспективами щодо зміни форми власності Приватбанку.

Третя причина – питання щодо очікуваної лібералізації ціни на газ з 1 травня 2020 року, адже у період 2017-2018 рр. Уряд всупереч домовленостям з кредиторами продовжував регулювання ціни на «блакитне паливо». З боку нового Уряду поки таких спроб немає, але грубе порушення домовленостей з української сторони в минулому підвищило недовіру в теперішніх переговорах з кредитором про майбутню співпрацю. Четверта причина – невизначеність з Державним бюджетом України на 2020 рік [3]. Одним із важливих елементів дискусій, які проводили з Україною останнім часом, безумовно, є важливість створення ефективної антикорупційної системи. Це вочевидь, і надалі залишатиметься важливим компонентом поточних дискусій.

Кабінет Міністрів України очікує, що нова програма співпраці з МВФ буде розпочата у грудні 2019 року.

На думку експертів НБУ, Україні слід укласти нову довгострокову програму співпраці з МВФ на загальну суму 5 – 10 млрд дол США. За прогнозами НБУ, перший транш нової програми МВФ на суму близько 2 млрд дол. США може надійти до кінця 2019 р. [1].

Економічна політика й надалі має зосереджуватись на підтриманні макроекономічної стабільності з одночасним створенням умов для пришвидшення економічного зростання та рівня фінансової безпеки в країні. Макроекономічна стабільність є необхідною умовою для досягнення швидких темпів зростання. Це потребує проведення виваженої фіскальної політики для забезпечення прийнятної рівня боргу, з одночасним підвищенням ефективності та результативності державних видатків, у тому числі в галузях охорони здоров'я та освіти, а також в сфері підтримки вразливих груп населення за допомогою чітко спрямованої адресної системи соціального захисту тощо.

Список використаних джерел:

1. Місія МВФ почала обговорення нової програми для України URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2788612-misia-mvf-pocala-obgovorennia-novoi-programi-dla-ukraini.html>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
3. Україна не домовилась з МВФ про нову програму остаточно – джерела URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/09/26/651996/>
4. IMF Staff Concludes Mission to Ukraine URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2019/09/26/pr19356-ukraine-imf-staff-concludes-mission>

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Шкуропадська Д. Б.,

аспірантка, кафедра економічної теорії та конкурентної політики,
Київський національний торговельно-економічний університет

Нестабільність світового економічного простору та прискорені зміни структури її соціально-економічного середовища негативно впливають на розвиток національних економік в умовах шоків впливів, які викликають економічні втрати, порушують параметри економічної системи та створюють загрозу виникнення економічних криз. Здатність держави, як інституційної основи національної економіки, своєчасно ідентифікувати шоківі впливи, швидко та ефективно долати їх наслідки, актуалізували наукові дослідження стратегічних напрямів забезпечення стійкості економіки.

Світовий інститут економічних досліджень в області розвитку (Університет Організації Об'єднаних Націй) визначає стійкість, як обумовлену політикою здатність економіки протидіяти шоківим впливам та швидко відновлюватися від їх наслідків. Ключовою роллю, яку державні органи влади виконують після дії шоківих впливів на економіку є, стабілізація ситуації за рахунок визначених заходів та ресурсів. Другий вимір державної політики полягає у сприянні економічному відродженню, допомагаючи секторам економіки адаптуватися до нових обставин. Здатність мобілізувати фінанси та ресурси на національному рівні є ключовою умовою швидкого відновлення економіки після дії шоківих впливів. Не існує єдиної чітко визначеної системи побудови стійкості економіки, проте досвід іноземних країн дозволяє визначити спільні напрями її забезпечення. Досвід у державному забезпеченні економічного розвитку в період світової фінансово-економічної кризи таких європейських країн як, Польщі, Словаччини, Франції, Німеччини та Норвегії, дозволив сформулювати наступні стратегічні напрями забезпечення стійкості економіки:

1) Пакети економічних стимулів – передбачають застосування інструментів монетарної та фіскальної політики для швидкого стимулювання зростання економіки в період рецесії. Інструменти включають: зниження процентних ставок, збільшення державних витрат.

2) Привабливі умови кредитування – передбачають низькі процентні ставки та гнучкі схеми погашення кредиту, що стимулюватиме зростання іпотечного попиту та інвестиційної активності в економіці.

3) Податкові та інвестиційні пільги – забезпечують зменшення оподаткованої суми на величину інвестицій в нове капітальне обладнання, що можна розглядати як субсидію для збільшення обсягів капітальних ресурсів.

4) Сприяння розвитку підприємництва та інновацій – передбачає реалізацію заходів спрямованих на розвиток об'єктів інноваційної та технологічної інфраструктури; реалізацію проєктів по створенню інфраструктури підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва, у тому числі технопарків.

5) Підтримка рівня зайнятості – передбачає реалізацію заходів підтримки високого рівня зайнятості та адаптації населення до вимог ринку праці, соціальний захист осіб, що шукають роботу, запобігання безробіттю та боротьбу з його соціальними наслідками.

6) Система компенсаційних механізмів – сукупність організаційних форм економічних відносин, які забезпечують формування та використання фондів грошових коштів і матеріальних резервів з метою запобігання та мінімізації негативних наслідків фінансових, продовольчих, техногенно-екологічних, соціально-демографічних, технологічних впливів на національну економіку.

7) Міжнародна фінансова допомога – це кошти, які виділяються розвинутими країнами світу та міжнародними фінансово-кредитними організаціями країнам, що розвиваються. Виділені ресурси покликані надавати допомогу державам в просуванні необхідних для економіки реформ і підвищення якості життя населення країни.

Варто зазначити, що одним з напрямів який активно реалізується в Україні є міжнародна фінансова допомога Міжнародного валютного фонду (МВФ). З 2008 р. по 2018 р. Україні було виділено за програмами кредитування МВФ майже 66 млрд. дол., проте фактично було перераховано 27 млрд. дол., через невиконання країною своїх зобов'язань. Основна частина перерахованих коштів була зарахована до резервів Національного банку України, а інша спрямовувалась на покриття дефіциту Державного бюджету. Найбільша поточна проблема України – це є пік виплат боргів попередніх років. За підрахунками НБУ, у 2019–2020 рр. планові валютні виплати з відсотками становитимуть 17 млрд. дол. Так як Україна не в повному обсязі виконувала вимоги програми фінансової підтримки МВФ, це негативно позначилося на іміджі країни і не задовольнило стабільний економічний розвиток.

Основними причинами появи шоків впливів в українській економіці у період 2008–2018 рр. були: світова фінансово-економічна криза (2008–2009 рр.); економічна криза (2013–2015 рр.); окупація та анексія АР Криму (2014 р.); втрата контролю над частиною територій Луганської та Донецької областей (2015–2018 рр.).

Наразі українській економіці важко протистояти шоківим впливам, дія одного шоківого впливу спричиняє появу іншого, а їх вплив поширюється від одного сектора економіки до інших секторів. Таким чином, державним органам влади необхідно ефективно реалізовувати стратегічні напрями забезпечення стійкості економіки, що забезпечить швидке відновлення національної економіки в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Штань М. В.,

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра фінансів, обліку та фундаментальних економічних дисциплін,
Національна академія управління

Протягом останніх десятиліть проблематика визначення інструментарію активізації розвитку національної економіки перебуває у центрі уваги багатьох вчених та наукових шкіл. Найбільш вагомим у цьому сенсі є ідеї, які полягають перш за все у тому, що економічне зростання та максимально можлива зайнятість ресурсів забезпечуються активним втручанням держави у соціально-економічні процеси шляхом використання державних важелів.

Несприятливі чинники економіко-інституційного виміру, негативні кризові явища в українській економіці обумовили розбалансування суспільної рівноваги та посилення соціально-політичної напруженості. Однак очевидно, що саме промислове виробництво є пріоритетним базисом модернізації національної економіки, без якого вона перебуватиме у постійній залежності від кон'юнктурних коливань на світових ринках. За умов, коли у країні не буде власного розвиненого промислового сектору, а інноваційна активність перебуватиме на низькому рівні, то й обробна промисловість не перетвориться на найбільш вагомий інноваційно-технологічний сегмент національної економіки.

За сьогоднішніх умов у світі розгортається протистояння у сфері зовнішньоторговельних відносин між Сполученими Штатами Америки та Китаєм. Витрати промислового виробництва, що істотно зросли через ембарго, змусили США та інші країни Заходу шукати нові способи зниження витрат на виробництво своїх товарів. Протекціонізм після світової економічної кризи 1929-1933 рр. суттєво обмежував світову торгівлю, а тому на конференції у Бреттон-Вудсі у 1944 р. було започатковано формування нової архітекtonіки світової торгівлі. На основі цього глобалізація товарних потоків дала суттєві результати, а світова торгівля почала зростати значними темпами.

Д. Вільямсон на основі ідей С. Фішера запропонував новий «економічний протокол» для країн, що розвиваються, – Вашингтонський консенсус. Здебільшого на основі таких приписів функціонують економіки України та ряду інших держав з ринками, що формуються. Загалом Вашингтонський консенсус є неоліберальним за своєю економічною природою. Натомість Сполучені Штати Америки займають протилежну позицію, схилившись дедалі більше до промислового протекціонізму [1].

Україні для визначення дієвої економічної політики необхідно вибрати таку модель розвитку, яка найбільшою мірою підходить, виходячи з контексту економічного і політичного становища України. Однак досвід країн, які здійснили активну реіндустріалізацію, дає змогу дійти висновку про те, що промисловий протекціонізм є збалансованим набором значної кількості різноманітних заходів. При цьому йдеться перш за все про активне стимулювання експорту, тарифну політику, а також ряд інших важелів, спрямованих на підтримання національних виробників у їхньому конкурентному протистоянні на світових товарних ринках [2, с. 48-79].

Сьогодні у світовій економіці рівень міжнародної конкуренції є вкрай високим. За умови, якщо Україні вдасться виважено підійти до застосування заходів промислового протекціонізму й на основі цього започаткувати реіндустріалізацію, а українські підприємства високотехнологічного сектору стануть більш конкурентоспроможними за сучасними підходами, то це слугувати суттєвим підґрунтям для стійкого економічного зростання.

Українська економіка є відкритою через крайню доступність нашого внутрішнього ринку. Зазначені характеристики значною мірою пов'язані між собою. Прискорити темпи зростання ВВП, не застосовуючи зовнішньоторговельної політики, навряд чи вдасться, оскільки не всі наші торговельні партнери готові дотримуватися чесних та на рівних умов. Внаслідок цього українські виробники не витримують конкуренції з імпортерами, які доволі часто застосовують демпінг на внутрішньому ринку України. Крім того, через жорстку конкуренцію українські підприємства доволі часто не мають належних стимулів для розвитку. Однак розуміння того, що захист інтересів України у зовнішній торгівлі має першорядне значення, поступово формується не лише в уряді, але й у підприємницькому середовищі [3, с. 17-25].

Таким чином можна дійти висновку про те, що досвід України щодо захисту внутрішнього ринку є ще недостатнім. Водночас саме такий досвід є для нашої країни вкрай важливий, оскільки тарифний захист нашого внутрішнього ринку є надзвичайно слабким, а надто у порівнянні з українськими основними зовнішньоторговельними партнерами. Натомість відстоювання своїх інтересів у зовнішній торгівлі значним чином визначається тим, чи сприйматимуть Україну наші торговельні партнери як рівноцінного суб'єкта.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Вчимося відповідати на економічні виклики. Електронний ресурс. Режим доступу: https://dt.ua/macrolevel/vchimosya-vidpovidati-na-ekonomichni-vikliki-324757_.html
2. Гужва І. Ю. Актуалітети зовнішньоторговельної політики України / І. Ю. Гужва. – К.: Національна академія управління, 2017. – 298 с.

3. Васильців Т. Г. Стратегічні орієнтири політики імпортозаміщення в Україні: регіональні особливості та аспекти економічної безпеки / Т. Г. Васильців, Р. Л. Лупак // Економіка України. – 2019. – №7-8. – с. 16-32

НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЯК ФАКТОР СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВИ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Кучмій О. П.,

кандидат політичних наук, доцент,
кафедра міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Одним з фундаментальних чинників, що визначає рівень конкурентоспроможності держави на світовій арені, виступає науково-технологічний прогрес та поширення його наслідків на всі сфери життєдіяльності суспільства. Саме від темпів модернізації держави на основі широкого впровадження досягнень науки і техніки нині залежить її можливість ефективно конкурувати з виробничим потенціалом інших країн, запроваджувати нові механізми державного управління та збільшувати військову потужність. Отже, чим вищим є технологічний розвиток держави, тим більшим є її вплив у світі, ширшим діапазон можливостей та ефективнішим забезпечення національної безпеки.

Для зовнішньополітичних інтересів держави суттєвого значення набувають наукові дослідження, що безпосередньо впливають на антропогенний процес, тобто інновації. Нині географія інноваційного розвитку суттєво змінилася. Так, якщо у ХІХ – першій половині ХХ ст. центрами інноваційної діяльності виступали Велика Британія, Німеччина та США, то з середини ХХ ст. своєрідними «полігонами» для випробування інновацій стали США, Японія та інші держави Організації економічного співробітництва та розвитку, а з початку ХХІ ст. – Південна Корея, Сінгапур, Ізраїль. Водночас вже сьогодні очевидним стає факт потенційної можливості включення до глобальної інноваційної системи таких країн, як Китай, Індія, Бразилія. Інноваційний потенціал означених країн постійно зростає, незважаючи на економічні кризи та виклики політико-ідеологічного характеру. Як зазначає експерт Bloomberg Economics Т. Орлик, битва за контроль над світовою економікою в ХХІ ст. буде виграна і програна через контроль над інноваційними технологіями. Перше місце Кореї і підвищення рейтингу Китаю - це нагадування про те, що торговельна війна зі США може уповільнити, але не зупинить технологічний підйом Азії.

Показовими у цьому контексті є данні, представлені в аналітичній доповіді «Глобальний індекс інновацій» (2019 р.). Так, на основі дослідження інноваційного потенціалу 129 держав світу, які виробляють 98 % світового ВВП і в яких проживає 92 % населення планети, експерти Міжнародної бізнес-

школи INSEAD, Корнельського університету і Всесвітньої організації інтелектуальної власності визначили рейтинг найбільш інноваційно розвинених держав. Перше місце посідає Швейцарія, друге – Швеція, третє – США, потім Нідерланди, Велика Британія, Фінляндія, Данія, Сінгапур, Німеччина, Ізраїль. Другу десятку країн-лідерів інноваційного розвитку відкриває Південна Корея, далі йде Ірландія, Гонконг (КНР), Китай, Японія, Франція, Канада, Люксембург, Норвегія, Ісландія. Рейтинг країн визначається на основі аналізу 80 різних показників розвитку ресурсів та умов для проведення інновацій, зокрема, інститути, людський капітал і дослідження, інфраструктура, ринок, бізнес, підсумки наукових досліджень та творчих пошуків.

Використання переваг інноваційного розвитку обумовлює можливості держав посісти провідні позиції не тільки власне у науково-технологічній сфері, а й визначає ефективність стратегій досягнення позицій лідера в економічній, політико-ідеологічній та військовій сферах. Для реалізації таких стратегій необхідною досягнути мінімізації витрат на інноваційні процеси; підвищення якості, яка має стати вищою за ціну, переваг в інтелектуальній сфері. Таким чином, розробка міжнародних політичних та економічних стратегій глобального лідерства перетворюється на створення комплексної оперативної концепції, що базується на інтелектуальній перевазі та дозволяє досягти зростання сукупної потуги держави за допомогою інформаційних технологій, науково-технологічного та інтелектуального розвитку.

Інноваційний розвиток держав світу призводить до появи не тільки нових можливостей, а й нових загроз, що стають своєрідним викликом для системи підтримання міжнародного миру і безпеки та стійкого розвитку, оскільки трансформують природу та форми перебігу міжнародних конфліктів, призводять до появи нових видів злочинності та тероризму. Саме науково-технологічний розвиток став поштовхом до чергової «революції у військовій справі», яка призводить до суттєвого збільшення військової потуги сучасних держав, появи нових типів та видів озброєнь та застосування нових тактик ведення війни. Тому кібернетичні та інформаційно-психологічні війни стали перманентним явищем у сучасному суспільстві. Також слід відзначити, що в умовах формування глобального інформаційного простору зростає можливість асиметричних впливів з боку терористичних та екстремістських угруповань. Виникнення нових форм військового протистояння та конфліктів поставило на порядок денний питання трансформації міжнародного гуманітарного права та вироблення нових механізмів міжнародного гуманітарного співробітництва.

Список використаних джерел:

1. Мегатренды. Основные траектории эволюции мирового порядка в XXI веке: Учебник / Под. ред. Т.А.Шаклеиной, А.А.Байкова. – М.: ЗАО Издательство «Аспект Пресс». 2013. – 448 с.

2. Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives – The Future of Medical Innovation / Ed. by Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, and Sacha Wunsch-Vincent. – Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf.

3. The Bloomberg Innovation Index 2018. – Available at: <https://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/>

КІБЕРПРОСТІР ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МОГУТНОСТІ ДЕРЖАВ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Сябро А. І.,

аспірантка, кафедра міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Стратегічне позиціонування передбачає створення таких конкурентних переваг на міжнародній арені, які здатні повною мірою забезпечити захист та просування національних інтересів держави в сучасному міжнародному просторі. У цьому контексті розвиток національної сили в кіберпросторі виступає одним з ключових концептів могутності поряд з перевагами у космічному, повітряному чи морському просторах.

Концепт «кібермогутності» є новим явищем у геополітичній науці і тому досліджений фрагментарно, а отже все ще не має загальновизнаних підходів до розуміння феномену. Суттєві відмінності пов'язані з тим, що переважна більшість дослідників використовує поняття «могутність» як синонім сили держави. Як зазначає Р. Арон, могутність може бути виміряна за такими параметрами: простір або територія; ресурси; матеріали та знання, що можна використати як зброю; кількість людей і мистецтво їх перетворювати на солдат; здатність до колективної діяльності; організація армії; якість цивільного та військового командування; дисципліна [1]. Інший дослідник – Ж.-Б.Дюрозель – зазначав, що саме відмінність «потенціалів» є причиною того, що одні держави є більш могутніми, ніж інші, а тому перші мають можливості завоювання чужих територій, другі – приречені на завоювання і втрату територіальної цілісності [1]. Технологічний прогрес призвів до трансформації підходів до визначення могутності, оскільки з'явилися нові чинники, що впливають на тлумачення даного феномену. Так, у роботах Дж. Ная-мол. представлено концепт «м'якої сили», що протиставляється «жорсткій силі». Основними параметрами даного тлумачення могутності є використання політичної ідеології, зовнішньої політики, суспільних цінностей та інформаційно-технологічної потуги для підтримки національних інтересів США в міжнародних відносинах і просування найбільш значимих досягнень американської культури і соціальної політики [2]. Так, у роботі «Покликання до лідерства. Природа американської потуги, що змінюється (1990)» Дж. Най зазначає, що «м'яка сила» – це передусім досягнення поставленої цілі не шляхом «жорсткого» примусу, а за допомогою залучення до співпраці союзників на добровільній основі [3]. Таким чином, як стверджує автор, міць Америки визначається не тільки на основі військової або економічної переваги, а й за

параметрами «м'якої сили», що суттєво впливає на світову політику. Згодом, у спільній розробці Дж. Ная-мол. та Р. Армітіджа було представлено новий концепт – «розумна сила», яка передбачала ситуативне поєднання потенціалу «жорсткої» (воєнної) сили та «м'якої» сили для підвищення ефективності діяльності Сполучених Штатів на міжнародній арені [4]. Сьогодні в науковий обіг введено ще один науковий концепт – «гостра сила», яка передбачає використання засобів маніпулювання для руйнування цілісності політичних систем незалежних держав. Цей підхід використовує перевагу асиметрії між вільною та немократичною системами, що дозволяє авторитарним режимам (наприклад, Китаю та Росії), які обмежують свободу самовираження, спотворювати політичне середовище в демократіях, одночасно захищаючи власні національні громадські простори від демократичних закликів, що надходять із-за кордону [5].

Подальший інформаційний та науково-технологічний розвиток призвів до зростання актуальності поняття «кібермогутність», що передбачає взаємозалежність між можливістю обстоювати національні інтереси та могутністю держави в кіберпросторі. Так, як зазначають американські дослідники Ф.Д. Крамер, С. Старр та Л. Уентц у науковій праці «Кібермогутність та національна безпека», сьогодні кіберпростір є «складовою загальною стратегією національної безпеки». Оскільки поняття «кібермогутність» має геополітичний вимір, геополітична діяльність має бути спрямована на посилення загального стану національної безпеки та оборонних зусиль. В цьому контексті набуває актуальності розвиток ідей мережево-центрованих операцій, комплексне планування можливостей здійснення комп'ютерних атак, поліпшення кіберпланування, створення відповідних доктрин, освітніх програм, а також навчання як військових, так і цивільних елементів [6]. Таким чином кіберпростір виступає ще однією сферою для запровадження геостратегій. Зокрема, С. Старр визначає «кібермогутність» як «здатність до використання кіберпростору для створення переваг та впливу в усіх інших операційних просторах через інструменти могутності». Тобто, «кіберпростір як середовище просто існує», але «кібермогутність завжди є мірою здатності використовувати це середовище». Тому науково-технологічний потенціал виступає фундаментальним чинником, оскільки забезпечує можливість «увійти до кіберпростору» та максимально ефективно його використати [6]. Інший дослідник – Г. Раттрей – визначає чотири ключові параметри, за якими можна оцінювати кібермогутність держави – технічний прогрес, швидкість і масштаби операцій, контроль ключових елементів та національна мобілізація [6].

Китайські та японські дослідження феномену кібермогутності переважно пов'язують його зі здатністю держави «вживати заходів і впливати на кіберпростір», шляхом розвитку інноваційного та технологічного потенціалу країни; збільшення потужностей ІТ-індустрії, шляхом розбудови інформаційної інфраструктури та удосконалення ринку інформаційних продуктів та послуг; розвитку інтернет-культури та створення якісного інформаційного контенту;

використання механізмів інтернет-дипломатії; розвиток кібер-складових військової могутності; створення стратегій боротьби за кіберпростір тощо [7]. Яскравим прикладом використання усіх наявних факторів кібермогутності є Китай та Північна Корея, які активно нарощують свою міць у кіберпросторі та використовують наявні переваги для завдання удару по різним акторам міжнародних відносин – державам, компаніям, фінансовим установам тощо, або для збільшення тиску на світову спільноту через спеціальні інформаційні впливи та операції.

Таким чином, як свідчить аналіз теорій і практики використання кіберпростору як складової формування потужності держави, кібермогутність може виступати чинником ефективного стратегічного позиціонування держави у міжнародному просторі.

Список використаних джерел:

1. Халецька Л. Еволюція поняття «могутність» у політичній думці Франції кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Дослідження світової політики: зб.наук.праць*, 2011.– Вип.2. – С.177. –188.
2. Макаренко Є., Рижков М., Ожеван М., Кучмій О., Фролова О. Міжнародна інформаційна безпека: теорія і практика. – Київ: Центр вільної преси, 2016. – 418 с.
3. Nye J.S. *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*. Basic Books, 2016. – 328 p.
4. Nye, Craig Cohen, Joseph S., Armitage, Richard. A smarter, more secure America. *Report of the CSIS Commission on Smart Power*. Available at: <http://csis.org/publication/smarter-more-secure-america>.
5. Walker Ch., Ludwig J. The Meaning of Sharp Power. How Authoritarian States Project Influence. *Foreign Affairs*, 2017, November 16. Available at: https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power?cid=nlc-fa_fatoday-20171221
6. *Cyberpower and National Security* / ed.by Franklin D.Kramer, Stuart H.Starr, Larry Wentz. – Washing, D.C. National Defense University Press, 2009, 664 p.
7. Li Z.A Chinese perspective on cyber war. *International Review of the Red Cross. New Technologies and Warfare*.–2012.– Jun.– P.801–807.

БЕЗПЕКОВІ ЧИННИКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Копійка М. В.,

аспірантка, кафедра міжнародних медіакомунікацій
і комунікативних технологій,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Комунікативна складова безпекових стратегій, на погляд фахівців з міжнародних відносин, зумовлюється широким впровадженням інноваційних технологій у всі сфери життєдіяльності суб'єктів міжнародних відносин. У науковому дискурсі такі підходи аргументуються тим, що активна зовнішньополітична і безпекова діяльність міжнародних акторів має базуватися на таких компонентах, як моделювання сприятливої політичної реальності, фундаментальне наукове обґрунтування і здійснення прикладних досліджень щодо комунікативного забезпечення міжнародної взаємодії. Наразі комунікативний інструментарій пов'язується із зовнішньою й безпековою політикою держав, відтворює зміну політичних процесів у міждержавних відносинах, впливає на систему міжнародних відносин в цілому, трансформуючи механізми забезпечення національних інтересів [1].

Потенціал стратегічного позиціонування України в безпековій сфері представлено у Доктрині інформаційної безпеки України (2017), в якій розглядається типологія комунікативного інструментарію інформаційної безпеки України, призначена для формування позитивного іміджу та захисту репутації держави та протидії деструктивним впливам. Йдеться насамперед про стратегічні комунікації як скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави - публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави; урядові комунікації як комплекс заходів, що передбачають діалог уповноважених представників Кабінету Міністрів України з цільовою аудиторією з метою роз'яснення урядової позиції та політики з проблемних питань національного розвитку; кризові комунікації як комплекс заходів, що реалізуються державними органами України у кризовій ситуації і передбачають діалог із суспільством з питань, що стосуються кризової ситуації; іміджеві комунікації як програми і заходи з формування позитивного іміджу України у світі, донесення позиції України до керівництва іноземних держав, парламентів та урядів, зовнішньополітичних відомств, представників бізнесу та експертних кіл,

широкої громадськості; протидія деструктивним комунікаціям як захист українського суспільства від агресивного впливу маніпулятивної інформації, спрямованої на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, недопущення використання міжнародного інформаційного простору в деструктивних цілях або для дій, що спрямовані на дискредитацію України на міжнародному рівні [2].

Експерти наголошують, що на репутацію України в міжнародному середовищі впливає й інформаційна асиметрія, що зумовлює поширення фейкових повідомлень, тролінгу, ботів, які спричинюють необ'єктивне сприйняття подій в державі. Так, упродовж 2014 - 2018 рр. влада і медіа Росії заявляли про нелегітимні вибори в Україні після Революції гідності, не визнавали участі збройних сил РФ в окупації Криму і Сходу України, що спростовувалося свідченнями проросійських бойовиків, поширювали звинувачення щодо причетності української держави до авіакатастрофи малайзійського літака МН 117, деградації російської мови в Україні тощо. Фахівці вбачають порушення симетрії інформаційного взаємовпливу у розмежуванні офіційних і неофіційних каналів комунікації, оскільки в мережах подаються як офіційні, так і конспірологічні версії поточних ситуацій [3].

До безпекових чинників стратегічного позиціонування України в міжнародних відносинах відносять також протидію використанню «мови ворожнечі», що визначається як «практика агресивних висловлювань, в яких принижуються чи дискредитуються представники суспільства за різними ознаками - політичними, расовими, релігійними, гендерними, соціальними, культурними тощо». Вітчизняні дослідники наголошують, що РФ здійснює всеосяжну програму дезінформації та антиукраїнської пропаганди, прагнучи вплинути на етнічних росіян в Україні, на вільні, незалежні медіа, ставить під сумнів дотримання загальних демократичних цінностей, зокрема в інформаційній сфері, хоча російська мілітаризація окупованої території, зокрема освітнього, суспільного та інформаційного простору, вважається грубим порушенням міжнародного права, тобто фактично воєнним злочином. Крім того, дослідження Кримської правозахисної групи та Інформаційного центру з прав людини «Мова ворожнечі в Криму служить зброєю для Російської Федерації проти українців» доводить, що в окупованому Криму навмисно створюється агресивна атмосфера, «спрямована насамперед проти українців загалом - як людей, так і політичної спільноти, проти кримських татар, мусульман, мігрантів, а також активістів Євромайдану». Доповідачі вважають, що інформацію, про поширення мови ворожнечі можна використати в якості доказів у Міжнародному суді ООН для підтвердження етнічної дискримінації на півострові, щоб винних у розпалюванні ненависті, дискримінації, пропаганди насильства з використанням російських медійних ресурсів було притягнуто до кримінальної відповідальності [4].

Ще одним механізмом забезпечення позитивної репутації держави, за Доктриною інформаційної безпеки України, визначено «грунтовне реформування системи представлення інформації про Україну на міжнародній арені, реформування системи взаємовідносин з українською діаспорою шляхом забезпечення більш тісної співпраці та проведення ефективних заходів, зокрема в рамках комунікацій «від людини до людини», що свідчить про необхідність змін у діяльності інститутів, що відповідають за позиціонування України на міжнародній арені, зокрема за допомогою державної установи «Український інститут», до компетенції якої належить представництво української культури в світі та формування позитивного іміджу України за кордоном. Місія Українського інституту полягає у формуванні кращого розуміння і гідного ставлення до України в зарубіжних країнах та створення можливостей для взаємодії українців зі світом через поширення знання про Україну, забезпечення участі України у проектах співпраці в галузі креативних індустрій, культури, освіти, науки, економіки та інших сферах, популяризацію української мови та культури за кордоном [2].

З'ясування ролі безпекових чинників стратегічного позиціонування України в міжнародних відносинах уможливило виокремлення комунікативного інструментарію, що використовується національними інституціями для просування пріоритетних інтересів України на міжнародній арені і для переконання світової громадськості й внутрішньої спільноти в об'єктивності рішень щодо захисту базових пріоритетів держави. При цьому слід зазначити, що все більшої актуальності і практичної значимості набувають статусні комунікації, які відіграють домінуючу роль в різних сферах життєдіяльності України, оскільки не тільки відображають події реального світу, а й самі впливають на перебіг зовнішньополітичних і безпекових процесів. Тим самим підтверджується необхідність розширення української інформаційно-комунікативної присутності у міжнародному середовищі та у свідомості світового співтовариства, що уможливить взаєморозуміння з міжнародними акторами і національними спільнотами.

Список використаних джерел:

1. Комунікативні тренди міжнародних відносин. Монографія //Макаренко Є.А., Рижков М.М., Піпченко Н.О. та ін. – К.: Центр вільної преси, 2016. – 614 с.
2. Указ президента України №47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>
3. Ільницька У. Інформаційна безпека України: сучасні виклики, загрози та механізми протидії негативним інформаційно-психологічним впливам [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/4352/ilnicka0.pdf>

4. Shun'ko T. How do Ukrainians handle Russian hate speech against Ukraine? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.quora.com/How-do-Ukrainians-handle-Russian-hate-speech-against-Ukraine>

СТРАТЕГІЧНІ РИЗИКИ ІR-ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Слободяник О. Г.,
аспірантка, кафедра міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Зростання політичної ролі комунікативних технологій, зокрема чинників позиціонування України в міжнародних відносинах, зумовлює їх включення в концептуальну парадигму національної стратегії перспективного розвитку, оскільки вони визнаються не лише інструментом міжнародних впливів, а й складовою зовнішньополітичної діяльності держави. Наразі у сучасних дослідженнях виокремлюються: міжнародно-політичні чинники позиціонування, які впливають на міжнародну взаємодію (зовнішня політика країни, співробітництво на рівні інтеграційних об'єднань, участь у міжнародних форумах, просування національних інтересів на міжнародному рівні); економічні чинники, які впливають на фінансові та економічні відносини (економічна політика, формування інвестиційних портфелів, «економічна парасолька»); комунікативні чинники, які впливають на громадську думку і суспільні відносини (використання технологій позиціонування урядовими структурами по вертикалі і горизонталі); соціальні чинники, які впливають на внутрішню політику (пропаганда політичних й економічних чинників позиціонування у суспільстві).

Водночас провідний міжнародний фахівець, розробник теорії позиціонування С.Анхольт вважав одним із вагомих чинників позиціонування як інструменту забезпечення національних інтересів у міжнародній взаємодії інвестиційну перспективність країни, що поєднує в собі показники стану економічної і соціальної ситуації в країні, привабливості країни для трудових ресурсів, визнання бренду вищої освіти і якості експортованих товарів, що зумовлюються рівнем розвитку науки і високих технологій у державі та її економічною потугою [1]. Дослідники Ю.Джаффе та І.Небенцаль підкреслювали, що репутація країни значною мірою залежить від її геополітичного становища, економічної потужності, прозорості її політичних інститутів та функціонування громадянського суспільства, а також від репутаційно-іміджевої стратегії, спрямованої на позитивне позиціонування держави в світі. ІR- позиціонування також ставить завданням проведення публічних презентаційних, інформаційних й аналітичних заходів, спрямованих на встановлення ефективних зв'язків з акціонерами, інвесторами, фінансовими аналітиками, інвестиційними банками, владними структурами, кредиторами [2].

Для позитивного позиціонування інструменти IR (investor relations) охоплюють безпосередньо сферу зв'язків з інвесторами і стосуються позиціонування інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості та залучення інвестицій, тобто, розглядаються як діяльність, що знаходиться на перетині зовнішньої та фінансової політики, комунікативної політики, маркетингу та права і має на меті побудову максимально ефективної двосторонньої комунікації між компанією, інвестиційним співтовариством та іншими групами інтересів, що впливають або потенційно здатні впливати на оцінку інвестиційної привабливості міжнародних акторів. Інвестиційна привабливість країни визначається й інвестиційним потенціалом та інтегральним інвестиційним ризиком, при цьому інтегральний інвестиційний потенціал враховує готовність країни до прийому інвестицій з відповідними гарантіями збереження капіталу та отримання прибутку інвесторами і включає такі складові: інноваційний потенціал (рівень розвитку фундаментальної, вузівської та прикладної науки, рівень інформатизації країни); виробничий потенціал, тісно пов'язаний з інноваційним (ВВП, промисловість і їх структура); інституціональний потенціал (здатність держави виконувати свої функції, ступінь розвитку інститутів ринкової економіки); інтелектуальний потенціал (рівень і якість людського капіталу); фінансовий потенціал (стійкість фінансової системи, золотовалютні резерви, збалансованість бюджетів, обсяг податкової бази, прибутковість галузей економіки); споживчий потенціал (сукупна купівельна спроможність населення); інфраструктурний (економіко-географічне положення країни та її інфраструктурна забезпеченість); трудовий потенціал, пов'язаний з національним людським капіталом, визначається трудовими ресурсами та їх освітнім рівнем; ресурсно-сировинний потенціал (забезпеченість економіки природними ресурсами) тощо [3].

Важливим чинником для IR-позиціонування є індекси та рейтинги, завдяки яким інвестиційне співтовариство отримує інформацію щодо ефективності політики інвестиційного позиціонування держав та можливих ризиків співпраці з тим чи іншим міжнародним актором. Так, показник індексу інвестиційної привабливості України, за даними Європейської Бізнес-Асоціації, знизився за першу половину 2019 р. до 2,85 бала рівня з 5-ти можливих та опинився у негативній площині, при тому, що показник попереднього періоду становив 3,07 бала, що демонстрував нейтральне ставлення інвесторів до бізнес-клімату української держави. Крім того, якщо у другій половині 2018 р. кількість незадоволених інвестиційним кліматом становила 40%, то у 2019 р. їхня кількість зросла до 57%., лише 19% топ-менеджерів вважають бізнес-середовище України сприятливим, хоча наприкінці 2018 р. таких було 25%, що наразі спричинює істотні стратегічні ризики для залучення інвестицій. Серед топ-проблем інвестори вже традиційно зазначили високий рівень корупції (83% респондентів критично не задоволені станом справ), недовіру до судової системи -77%, а відсутність земельної реформи та тіньову економіку - по 66%. Для якісного зрушення на краще, зазначається в експертному середовищі,

інвестори чекають політичної стабільності та реального прогресу в боротьбі з корупцією, ефективної боротьби з контрабандою та тіньовою економікою, судової та земельної реформ, вдосконалення інфраструктури, зниження адміністративного тиску на бізнес, створення умов для підвищення заробітної плати, прозорого податкового законодавства, своєчасного відшкодування ПДВ, поліпшення бізнес-іміджу України за кордоном. [4].

Зростання політичного значення світового інвестиційного процесу, його впливу на модернізацію міжнародної взаємодії дозволяє прогнозувати вагу політики інвестиційного позиціонування як чинника розвитку міжнародної діяльності, так й інструментарію забезпечення зовнішньополітичних інтересів світових акторів. Слід підкреслити, що для позитивного позиціонування України в міжнародному середовищі потрібна всебічна державна підтримка національних проектів, представлена в різних формах, для виконання яких має бути детально розроблена стратегія позиціонування держави, визначення пріоритетів й презентації її привабливого образу, ефективна діяльність дипломатичних місій з підвищення репутації країни у міжнародних відносинах.

Список використаних джерел:

1. Anholt S. Places: Identity, Image and Reputation Palgrave Macmillan; (January 18, 2016).-178 p.
2. Jaffe E.-D., Nebenzahl I.-D. National Image and Competitive Advantage: The Theory and Practice of Country-Of-Origin Effect / E.-D.Jaffe, I.-D.Nebenzahl. – Copenhagen: Business School Press, 2001. – 186 p.
3. Інвестиційне позиціонування в міжнародних відносинах// Макаренко Є.А., Рижков М.М., Піпченко Н.О.- К.: «Центр вільної преси», 2015р. – 278 с.
4. Критично знизився показник індексу інвестиційної привабливості України[Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://agropolit.com/news/12720-kritichno-znizivsya-pokaznik-indeksu-investitsiynoyi-privablivosti-ukrayini>

НЕЙРОКОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА НАРАТИВ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ВІДОБРАЖЕННЯ, ФОРМУВАННЯ ТА ПРОСУВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ

Смирнова О. В.,

кандидат політичних наук, асистент,
кафедра міжнародних медіакомунікацій та комунікативних технологій,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Людина сьогодні живе у достатньо хаотичному інформаційному просторі і потребує постійних пояснень подій, що відбуваються навколо неї. Тому інформація розподіляється на два потоки: сама подія та інтерпретація події (розуміння та реагування).

У світі, що перенасичений інформацією, також важливу роль набуває питання уваги. Справа в тому, що ритуали, які утримують увагу за рахунок єдиного інформаційного потоку без зовнішнього втручання вже неможливі. Сьогодні увага формується шляхом послідовного набору подій. Саме таким чином будується імідж та просуваються ідеї в інфопросторі. Важливим у цьому є побудова події до її присутності у фізичному просторі, тобто до самої події, а також під час та після неї. Більше того, подія постійно повинна доповнюватись новими цікавими деталями, щоб збуджувати неповторний інтерес. По типу нескінченного серіалу.

Мова йде про наратив як базову одиницю науки впливу. Так званий метанаратив, який, до речі, несе в собі ризики, так як майбутні події можуть від нього відхилитись. Для епохи постмодерну є характерною недовіра до метанаративів, які перестають працювати на єдину картину світу, як це було раніше, та руйнуються один за одним. І причинами цієї руйнації є виникнення нескінченної кількості «заводів» з виробництва «правди», штампування нових картин світу. Нескінченна кількість правд, яка породжується інтернетом, не може не зруйнувати єдиний глобальний устрій, єдиний метанаратив.

Така реальність стала передумовою появи пред-наративу (неготового наративу), який є хаотичним більше, ніж упорядкованим. У ньому багато зайвого та немає єдиної структури. Він фрагментарний та погано розповідається. Але ці, начебто, недоліки мають свої переваги. Враховуючи відсутність єдиної структури, ми звільняємо сюжет від наративної «в'язниці» та надаємо змогу суб'єкту самому обирати свою реальність та своїх героїв. Що не може не захоплювати. Таким чином слабшають одні контексти та сильнішають інші, що створює новий рівень зв'язаності, нову структуру. Це важлива особливість реальності у час інформаційних війн. Пред-наративи розплутують та заплутують контексти, крізь які рухаються. Вони мають доволі небезпечний вплив. Мають величезний вплив на натовп, вони заражають його. Вони збирають натовпи та руйнують ієрархії. Пред-наратив має особливий за наратив

вплив, тому що в ньому кожен бачить свого героя і важливу для себе подію зі своїм власним напрямком, не обмеженим єдиною ідеологією та текстом. Вони можуть змінювати напрямки, зривати маски, відходити на дистанцію, але постійно бути поряд і не зникати взагалі. Пред-нарлативи намагаються зрозуміти, що відбувається, являють собою обговорення, відображають колективну пам'ять до того, як буде сформована суспільна думка. Нарлативи визначають поведінку, людина бачить те, на чому акцентує нарлатив і не бачить того, чого у нарлативі немає. Вони можуть уповільнювати деякі соціальні процеси чи, навпаки, прискорювати їх.

Швидкість передачі інформації теж змінилась, що змінило її формат та джерела цієї інформації. Основними акторами стали люди мистецтва, які передбачають події раніше за переважну частину суспільства, тому що мистецтво само по собі є не стільки роботою над конкретним змістом, скільки процесом. З давніх часів однією із задач мистецтва було породження потреби, час задоволення якої ще не настав.

Стосовно потреби у постійному приверненні та утриманні уваги щодо події до та після того, як вона відбулася, тобто за її відсутності у фізичному просторі, то на допомогу приходить нейронаука зі своїми дослідженнями, які мають широке застосування у кіноіндустрії, так званої науки розваг.

Останні дослідження у цій галузі показали, що ми можемо передбачити, які повідомлення будуть дієвими, а які ні. У даному випадку треба згадати про обіцяння винагороди у певних ділянках мозку, за яку відповідає дофамін. Навіть сам процес пошуку інформації в інтернеті – це дофамінова залежність, сподівання знайти те, що треба і отримати винагороду. За таким самим принципом інформація стає вірусною. Її розповсюджувачу вона обіцяє погладжування. Отже чим більше ймовірність того, що погладжування після поширення інформації відбудеться, тим більше ймовірність того, що її будуть розповсюджувати. З іншого боку, знов таки змінюється сприйняття інформації, її подача, тому важливо знати закони мозку. З приходом економіки уваги постає питання конкурування за цю дефіцитну увагу, здатність її залучати і утримувати. Знов таки нейронаука. Наприклад, російські психофізіологи дослідили та знайшли зв'язок між емоціями та силою впливу прикметників, що пов'язані із різними органами відчуття. Було, зокрема, виявлено, що прикметників, що описують зорові відчуття, набагато більше, ніж інших прикметників. Є ранні форми поведінки, що формуються на основі тактильної, смакової та нюхової чутливості, а також більш розвинені форми поведінки, що базуються на слухових та зорових відчуттях. Поведінка, що пов'язана зі слуховими або зоровими відчуттями є більш складною (отже більш диференційованою), ніж поведінка, що пов'язана із запахами, смаками та тілесними відчуттями і це відображається на структурі мови. Було встановлено, що емоції тим сильніше, чим менше диференційована поведінка, що їх викликає. Виявлено, що людина доволі легко може уявляти запахи та смаки, тілесні відчуття, але на уявлення звуку та зорових відчуттів потрібно набагато

більше часу. Більше того, чим раніше за віком людина розуміє слово, тим скоріше оцінюється відповідна поведінка та вище інтенсивність емоцій. Отже спонукання до дії, її реалізація. Така особливість сприйняття слів, різних частин мови може бути використана під час написання текстів, у побудові нарративів, подій, реальності під час як комерційних комунікацій, так і у формуванні соціальної дійсності.

Наративи є невід'ємною частиною переходу до нових систем, нової реальності. Наративи можуть зіштовхуватись між собою, конкурувати. Але важливим є не відповідність або невідповідність реальності, а резонанс із аудиторією, споживачем нарративу. Наративи не створюють дію. Але вони роблять дію можливою: вони дозволяють, підсилюють або роблять слабкішою чи виправдовують реальність. Розхитують чи конструюють нові системи.

ВПЛИВ ДЕСТРУКТИВНИХ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Макаренко Є. А.,

доктор політичних наук, професор,
кафедра міжнародних медіакомунікацій і комунікативних технологій,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наукові теорії зарубіжних (Н. Мішельсен, Ф. Робінс, Дж. Траут, М. Фрост, М. Херцог) і вітчизняних (Д. Дубов, О. Мильченко, М. Ожеван, Г. Почепцов) дослідників щодо інструментів деструктивних стратегічних комунікацій свідчать, що зміни в усіх сферах міжнародного співробітництва є відображенням нових закономірностей формування сучасної системи міжнародної взаємодії і використання технологічних інновацій для впливу чи дискредитації позиціонування держав у глобальному середовищі. Стратегічне позиціонування як одне з основних понять теорії міжнародних відносин, дипломатії, політичної соціології та іміджелогії стосується уведення, закріплення та відтворення у масовій свідомості на національному, регіональному та міжнародному рівнях парадигмальних характеристик країни, іміджу її лідерів, нації як акторів міжнародних відносин. Інструментарій позиціонування охоплює інформаційний моніторинг про реакцію національного чи міжнародного співтовариства на представництво офіційної чи іміджевої позиції політичного лідера або країни, внаслідок чого моделюється стратегія позиціонування для просування бажаного образу держави через різні канали комунікації, зокрема через акції дипломатичних представництв, комунікаційні мережі, публічну і культурну дипломатію, міжнародні медіа тощо [1].

Вплив деструктивних стратегічних комунікацій на позиціонування держав в міжнародних відносинах передбачає використання «sharp power», тобто маніпулятивної дипломатичної політики однієї країни для впливу чи руйнування політичної системи й ідентичності іншої країни. Фактично такі комунікації відзначаються тенденційною спрямованістю пропагандистського контенту проти критично важливих сфер життєдіяльності і функціонування міжнародного співтовариства, небезпечного за результатами свого впливу на масову свідомість, зумовлюють необхідність створення міжнародного механізму протидії та попередження інформаційно-пропагандистського втручання у діяльність міжнародних акторів у межах політичної компетенції міжнародних та національних інституцій. Для України деструктивними вважаються політичні вимоги насамперед Росії, а також сусідніх держав, зокрема Угорщини і Польщі, що стосуються вимог щодо імплементації «мінських угод», ухвалення національних законів про мову та освіту, визнання претензій до історичної

пам'яті української нації, законності анексії Криму та перешкоджання європейському й євроатлантичному курсу держави, закріпленого в конституційному порядку. Такий вплив здійснюється на рівні міжнародних організацій, світових безпекових форумів, у мас-медіа та соціальних мережах, що становить загрозу для територіальної цілісності України, а також для позиціонування країни в міжнародних відносинах. Йдеться про поширення в міжнародному інформаційному просторі маніпулятивного контенту, про дезінформацію щодо подій в Україні і за її межами, про кібератаки з використанням небезпечних вірусів, про залучення української держави у кризові політичні ситуації у США та Європі, а також про тенденційні оцінки настроїв української спільноти [2].

Так, у численних публікаціях аналізується безпрецедентна інформаційно-психологічна кампанія Росії проти України, що стосується як внутрішньополітичної ситуації в державі, зокрема діяльності політичних і громадських інституцій, системи влади, місцевого самоврядування, політичних партій і громадських рухів, релігійних організацій, медіа, так і зовнішньополітичної підтримки України провідними міжнародними акторами. Деструктивні стратегічні комунікації РФ спрямовані на дискредитацію української влади, на формування соціального напруження і сепаратистських настроїв у регіонах, просування в українському інформаційному середовищі концепції «руського миру» і правомірності захисту «співвітчизників» на українській території. До інструментів російського деструкту відносять і «спотворення фактів, інсинуації, наклепи, інформаційні диверсії, провокації, викривлення історичних подій, формування стійкого сфальшованого стереотипу України» у різних верствах світової спільноти[3].

Для протидії російській дезінформації щодо стратегічного позиціонування держави Україна створює центри висококваліфікованих фахівців для постійного відстеження і нейтралізації інформаційних агресивних кампаній. Йдеться про Міжнародний інформаційний консорціум «Бастіон», до якого приєдналися групи «Інформаційний спротив», «InformNapalm», «Центр дослідження армії, конверсії та роззброєння», «Бюро протидії гібридній війні» та «Український кіберальянс», щоб об'єднати дії для моніторингу інформаційного простору загалом, а також медіа та соціальних комунікацій, для виявлення і протидії деструктивним, провокативним чи сфальсифікованим повідомленням, що поширюються російськими та проросійськими інформаційними ресурсами, що завдають шкоди репутації держави. Так, координатори групи «Інформаційний спротив» запропонували надавати консультаційні послуги українським державним структурам щодо розроблення концептуальних документів зі стратегічного планування, викриття у засобах масової інформації маніпулятивних особливостей російської пропаганди. Слід зазначити, що в багатьох країнах Європи вже існують центри для протидії російській інформаційній агресії, відтак й Україні вкрай необхідні ефективні інструменти боротьби з «фейковим» ресурсом на зовнішньому і внутрішньому рівнях функціонування держави.

Для підтримки стратегічного позиціонування України в міжнародних відносинах необхідно враховувати, що в РФ існує єдиний центр проведення стратегічних операцій, діє цензура, створено пропагандистські медіа, які співпрацюють з державними структурами, а тенденційне телебачення, яке охоплює все населення Росії, обмежує можливості доступу українського інформаційного ресурсу до російської аудиторії. Крім того, РФ витрачає майже 3,5 млрд дол на рік на пряме фінансування власних медіа і підтримку проросійських організацій у зарубіжжі, фінансування «м'якого» впливу через культурні заходи і програми, а також на хакерське втручання у політичні і виборчі процеси в Європі, США та на пострадянському просторі. Координатори «Бюро протидії гібридній війні» визначають насамперед деструкцію ЄС, оскільки Росія прагне повернутися до системи біполярного світу, щоб впливати на ситуацію і в Європі, і в світі. [4].

Відтак важливими заходами вважаються поширення в міжнародному середовищі зовнішньополітичних ініціатив України щодо позиціонування внутрішніх демократичних трансформацій, посилення обороноздатності держави, проведення масштабних кампаній з інформування міжнародної спільноти про позицію держави у важливих міжнародних питаннях, протидії фейковим повідомленням, ботам, тролінгу, представлення громадськості фактів використання методів маніпулювання інформацією для створення викривленого іміджу країни, а також надання рекомендацій національним державним установам, неурядовим організаціям та засобам масової інформації про можливі варіанти реагування на агресивні російські інформаційні кампанії за міжнародною практикою [5].

Список використаних джерел:

1. Herzog M., Robins Ph. The Role, Position and Agency of Cusp States in International Relations <https://www.routledge.com/The-Role-Position-and-Agency-of-Cusp-States-in-International-Relations/Herzog-Robins/p/book/9780415707176>
2. Макаренко Є.А. Національна ідея як інструмент деструктивних стратегічних комунікацій // Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія. – К.: Вадекс, 2019. – с.389-407.
3. Почепцов Г.Г. Стратегические коммуникации в условиях информационного противоборства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/strategicheskie_kommunikatsii_v_usloviyakh_informatsionnogo_protiv_oborstva.
4. Ожеван М.А. Щодо інформаційно-психологічної складової агресії Російської Федерації проти України (за результатами подій 1-2 березня 2014 року)". Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://niss.gov.ua/articles/1476/>
5. DisinfoWeek Events Address the Global Threat of False Information [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.atlanticcouncil.org/news/press-releases/disinfoweek-events-address-the-global-threat-of-false-information>

МЕДІАКОНТЕНТ УКРАЇНСЬКИХ МОВНИКІВ ДЛЯ МЕШКАНЦІВ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТА ПРИГРАНИЧНИХ З НИМИ ТЕРИТОРІЙ СХОДУ УКРАЇНИ

Шевченко О. В.,

кандидат політичних наук, доцент,

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Відновлення українського мовлення на Сході країни – це повернення людей. Окупація Сходу України не обмежилася лише захопленням території, також відбулось захоплення інфраструктури і, що є найбільш вразливим, сталася окупація свідомості. Після окупації Криму та частини Донбасу Росія почала блокувати мовлення українського радіо й телебачення на цих територіях, відрізавши таким чином місцевим мешканцям доступ до українського інформаційного простору й розширивши можливості для власної пропаганди.

Особливості контенту мовників Сходу України. Після окупації частини території східних областей України суттєвих змін зазнав й медіа ландшафт Луганської та Донецької областей. На непідконтрольних територіях були створені органи пропаганди сепаратистів, які поширюють ідеологію військових формувань «ЛНР/ДНР».

Так, захоплення телецентру Концерну РРТ в Донецьку дозволило угрупованню «ДНР» замість українських каналів запустити ретрансляцію пакета заборонених українським законодавством російських програм та створених бойовиками місцевих проросійських каналів, причому як в аналоговому, так і в цифровому форматі T2. За даними СБУ, зміст програм характеризується антиукраїнською спрямованістю, з використанням матеріалів російських мовників, транслюються фільми радянських часів, російські серіали та бойовики, а також відеокліпи формату «Шансон» [1].

Актуальним є питання про виробництво достатньої кількості якісного українського контенту. Моніторинги українських медіа в частині їх відповідності журналістським стандартам, що регулярно здійснюються ГО «Телекритика» в межах проекту MediaSapiens, а також ГО «Інститут масової інформації», свідчать, що дотримання цих стандартів залишається у вітчизняній журналістиці «на стабільно низькому рівні». Численні порушення при оприлюдненні соціологічних даних фіксувала і Національна рада з питань телебачення та радіомовлення.

При оцінці потреб ЗМІ Донецької та Луганської областей ГО «Детектор медіа» було виділено кілька проблемних аспектів, характерних для ЗМІ цього регіону, зокрема: «якість контенту недостатньо висока; редакції не розробляють

складні теми (наприклад, щодо процесу децентралізації, проведенні реформ тощо); відсутні журналістські розслідування; багато «джинси» та «паркету» (зокрема некритичного висвітлення діяльності місцевої влади); жанрова бідність, невміння працювати із складними жанрами, такими як репортаж, аналітична стаття тощо; недотримання базових професійних стандартів у новинах; бідна та несучасна візуальна складова» [2].

Інформаційні інтереси та джерела інформації жителів окупованих та приграничних до них територій та критерії вибору контенту. Дослідження «Детектор Медіа» щодо інформаційних потреб та поглядів мешканців Сходу України виявило, що «серед населення регіону надзвичайно поширеним є високий ступінь скептицизму та загального нігілізму щодо ЗМІ та інформації у ЗМІ» [3]. Загальне ж ставлення до українських ЗМІ, особливо до мейнстрімних телеканалів, є вкрай негативним через суперечливі інтерпретації подій, подачу матеріалів, що сприймається багатьма респондентами як пряма ознака того, що вони обслуговують інтереси панівних груп. Дослідження однозначно свідчить про «втому від негативу» (корупція, злочинність, кримінал) в новинному контенті українських ЗМІ і пошук позитивного контенту (наприклад, новини місцевого рівня про вирішення проблем регіону, позитивні здобутки; про зниклих родичів та знайомих; про дії місцевої та державної влади тощо). Логічно, що значна частина респондентів приграничних східних території на тлі прогресуючої розрухи, нестабільності та постійної небезпеки задовольняє потребу в позитивній інформації через споживання російських та сепаратистських медіа, які концентруються на історіях про «досягнення» та позитивних новинах.

Джерела інформації для населення окупованих та приграничних територій України. Проведене дослідження компанією «Нью Імідж Маркетинг Груп» виявило, що джерела інформації для населення тимчасово непідконтрольних територій Донецької та Луганської областей України залежать від віку учасників та місця проживання. Більшість мешканців окупованих територій отримують інформацію із різних джерел (телебачення, Інтернет-сайти та соціальні мережі, радіо – російське, українське, місцеве, «сарафанне радіо»), самостійно порівнюють, аналізують, роблять висновки. «Цілковитої довіри не викликає жодне з наявних джерел інформації, хоча більше довіри викликають російські джерела» [4].

Інтерпретація важливих суспільно-політичних подій в Україні. Наявні джерела інформації та їх контент визначають ставлення та інтерпретацію мешканцями Сходу України важливих суспільно-політичних подій. Всеукраїнське опитування громадської думки, показало, що «в актуальних для України питаннях досі немає помітного консенсусу серед громадськості» [5]. Так, в базовому питанні щодо відповідальності за початок війни на Заході і в Центрі 62-65% покладають відповідальність на Росію, 10-12.5% – на Україну і чверть – не визначилися. На Півдні до 47% зростає частка тих, хто «не визначився». Водночас Росію відповідальною називають 30%, Україну – 23%.

На Сході до 55% зростає частка тих, хто «не визначився» з думкою. І в цьому регіоні вже вдвічі більше тих, хто відповідальність покладає на Україну – 31% проти 14.5%, які покладають відповідальність на Росію.

Очевидно, що в Україні зберігаються регіональні відмінності аудиторії щодо інтерпретації актуальних подій в контексті протистояння з Росією. На Заході і в Центрі є тенденція до більш проукраїнських інтерпретацій, а на проукраїнські / проросійські інтерпретації або в рівній мірі поширені, або переважають проросійські інтерпретації подій.

Державна політика України щодо інформаційної реінтеграції Донбасу. Можна погодитися із позицією экс-першого заступника Міністра інформаційної політики України Еміне Джеппарової, яка вважає що завданням держави в сфері інформаційного протистояння є, зокрема, «боротьба з пропагандою, відновлення українського мовлення на окупованих та на контрольованих Україною територіях, нейтралізація того мовлення, що відбувається зараз із наших вей» [6].

У березні 2015 р. на платформі Міністерства інформаційної політики було утворено спеціальний міжвідомчий орган – Комісію з питань забезпечення стабільного функціонування системи національного телебачення і радіомовлення. До основних здобутків Комісії щодо відновлення мовлення на територіях, що межують з тимчасово окупованою територією України за 4 роки можна, зокрема, віднести: *спрощення процедури ліцензування телерадіомовлення на територіях з особливим режимом мовлення; збереження аналогового мовлення; розробка «Стратегії інформаційної реінтеграції Донбасу» та «Плану розвитку цифрового телебачення 2019-2020 на територіях з особливим режимом мовлення»; встановлено 4 нових та заплановано 6 нових передавачів в найбільш складних районах Донецької, Луганської та Херсонської областей для забезпечення килімового поширення цифрового сигналу українських телеканалів тощо.* Завдяки цим заходам доступ до українського контенту отримують ще більше ніж 2 млн осіб. Частина контенту «UA|TV» поширюється російською мовою. На окупованих територіях зараз «доступні 116 українських телевізійних каналів і 9 українських радіостанцій» [7].

Очевидно, що повноцінна реінтеграція окупованих територій і їх населення в контексті загальноукраїнського життя є складним, багатовимірним та довгостроковим завданням. Контент українського мовлення на окупованих територіях має відповідати інтересам аудиторії та задовольняти її інформаційні запити. Достатня кількість (і якість) такого контенту на українських каналах вже сама по собі: а) матиме позитивний вплив на гуманітарну ситуацію в зоні; б) підвищуватиме рівень довіри до каналів; в) збільшуватиме їхній рейтинг і г) працюватиме на поліпшення іміджу Української держави та уряду серед населення окупованих територій. Найбільший ефект щодо зміни ставлення мешканців окупованих та приграничних території крім зазначених вище заходів (технічне оновлення, контент) будуть мати реальні позитивні зрушення в

Україні, які будуть об'єктивно і професійно транслюватись на тимчасово окуповані українські території.

Список використаних джерел:

1. Як інформувати про АТО. Рекомендації СБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/yak_informuvati_pro_ato_rekomendatsii_sbu/
2. Оцінка потреб ЗМІ Донецької та Луганської областей (підконтрольні території). Спеціальний звіт. – К.: «Детектор медіа»: 2017. - 52 с.
3. Інформаційне споживання, потреби та погляди мешканців Сходу Ураїни (частини Луганської та Донецької областей, підконтрольні уряду України): Звіт за результатами дослідження. – К.: «Детектор Медіа», 2017. - 40 с.
4. Фокус-групи "Думки та настрої жителів окупованих територій" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uifuture.org/publications/reports/24336-dumky/ta/nastroi/jyteliv/okupovanych/terytoriy>
5. Джерела інформації, медіаграмотність і російська пропаганда: результати всеукраїнського опитування громадської думки. Аналітичний звіт. – К.: Детектор медіа, 2019. – 80 с.
6. Поставлене завдання відновити українське мовлення – Еміне Джеппар про реінтеграцію Донбасу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii/29399471.html>
7. На временно оккупированных территориях доступны 116 украинских ТВ-каналов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/2779580-na-vremenno-okkupirovannyh-territoriah-dostupny-116-ukrainskih-tvkanalov.html>

СВОБОДА РУХУ КАПІТАЛІВ В УКРАЇНІ В КРНТЕКТІ ВАЛЮТНОЇ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ 2019 РОКУ

Криволапов Б. М.,

кандидат юридичних наук, доцент,
кафедра міжнародного приватного права,
Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Новий Закон про «Про валюту і валютні операції» (далі Закон) це безумовний крок вперед для нашої валютної політики. Регулювання валютних операцій Декретом КМУ «Про систему валютного регулювання та валютний контроль» 26 річної давності вже давно не відповідало сучасним реаліям. Цікаво, що на сьогоднішній день в Україні майже не залишилось нормативних актів, які мають статус Декрету, а правила, що містились в цьому нормативному акті вже давно застаріли.

Лібералізація вітчизняного валютного законодавства була необхідна виходячи із міжнародних зобов'язань України. В главі 7 Угоди про асоціацію між Україною, та ЄС (далі УСА), яка вже є невід'ємною частиною внутрішнього законодавства, чітко передбачені зобов'язання нашої країни щодо зняття обмежень на такі операції, які пов'язані з рухом капіталів як прямі інвестиції, кредити, портфельні інвестиції, позики. Україна також зобов'язана згідно статті 147 УСА створити умови для подальшої лібералізації руху капіталів.

Нова система валютного регулювання побудована за такою схемою: загальний закон, в якому передбачені засади та принципи валютного регулювання і конкретні заходи, які передбачені в нових Постановах НБУ.

Вже багато фахівців визначили які позитивні риси має цей закон та які валютні обмеження скасовані. Резиденти мають право відкривати рахунки в інших країнах, вже не передбачається отримання ліцензій для інвестування за кордон, можливість придбання цінних паперів за кордоном, не будуть застосуватися багато інших обмежень. Але незважаючи на багато позитивних нововведень, які містить цей нормативний акт, хотілось би зробити деякі зауваження та рекомендації цього нормативного акту в цілях його подальшого удосконалення.

В Законі, який передбачає основи валютної політики в державі має бути надано визначення найбільш важливими термінам. В даному Законі визначаються лише базові поняття, а все інші визначення розкинуті в різних нормативних актах НБУ. Це неправильно з точку юридичної техніки. Принаймні необхідно було надати визначення найбільш важливим термінам, що використовуються у вітчизняному валютному регулюванні.

Згідно п. а) Розділу статті 8 Договору про МВФ жодна держава-член не застосовує обмеження на платежі та перекази за поточними валютними операціями без затвердження з боку МВФ. Згідно пункту d) статті 30 договору про МВФ до поточних валютних операціях відносяться:

- всі платежі, що стосуються зовнішньоекономічної торгівлі, включаючи послуги та короткострокові кредити;
- платежі що підлягають вирлаті у формі відсотків по кредитах, позиках інвестиціях;
- невеликі платежі для щоденних сімейних витрат та інші.

Тобто, короткострокові кредити (до 1 року) визначаються поточною валютною операцією. Але згідно п.п. 1) п. 5 Постанові № 2 будь-який кредити є операцією, пов'язаною з рухом капіталів. В даному випадку, може виникнути конфлікт із зобов'язаннями України, які наша держава взяла на себе за статтею 8 Договору про МВФ, яка передбачає, що ця операція є поточною і на обмеження якої необхідно отримати дозвіл. Крім того, в п.п.3 п. 5 Постанови № 2 рухом капіталів вважається операції, пов'язані з виконанням зобов'язань за договорами оренди, найму, лізингу. Віднесення платежів за цим двома договорами до операцій, пов'язаних з рухом капіталів є не зовсім коректним. Договори оренди та найму це звичайні зовнішньоекономічні договори, якщо одна із сторін не є резидентом.

Хотілось запропонувати ввести в новий закон такий термін як «валютні обмеження». Валютні обмеження – це заходи законодавчого та адміністративного характеру, спрямовані на обмеження операцій з іноземною валютою та іншими валютними цінностями з метою урівноваження платіжного балансу. Застосування цього терміну можна паралельно використовувати із ст. 12, де передбачені заходи захисту. Всі засоби захисту, які передбачені в ст. 12 і є валютними обмеженнями.

Також необхідно дати визначенню «конвертованої валюти». Тут є два варіанта, застосувати підхід Декрету КМУ, де було передбачено, що "конвертована валюта" - іноземна валюта, що віднесена до цієї категорії Національним банком України. Або концепція вільно використовуваної валюти, яка передбачена в пункті f) статті 30 Договору про МВФ, де передбачено, що це валюта, які широко використовуються для здійснення платежів за міжнародними операціями та продаються на головних валютних ринках світу. Можна також застосувати визначення, яке передбачено в Постанові № 34 НБУ «Про затвердження класифікатора іноземних валют», хоча остання редакція цієї постанови на мою думку трохи ускладнює розуміння, що таке конвертована та неконвертована.

Ще одне зауваження, в Законі надано визначення «Резидентів» та Нерезидентів». Тут автори просто запозичили визначення із Декрету КМУ 1993 року. Варто зупинитися на таких резидентах, як постійні представництва, тобто представництво іноземних компаній. Представництво – це структурний підрозділ юридичної особи і за його допомогою укладаються угоди, шукають

партнерів по бізнесу і не може вести підприємницьку діяльність і сплачувати податки, а податки сплачує компанія, яка направляє представництво. Іноземні компанії інкорпорується зараз абсолютно іншим чином та активно скуповують частки в компаніях та акції. Тому, такий анахронізм із постійними представництвами як резидентами в новому законі абсолютно не потрібен.

В ст. 8 даного Закону передбачено, що транскордонні переміщення валютних цінностей, що перевищує 10 000 євро підлягають обов'язковому декларуванню. Це все дуже чудово, але завжди такі речі регулювались окремими Постановами НБУ. І якщо аналізувати логіку цього Закону, то він встановлює загальні правила і принципи, а всі інші деталі регулюються сьома постановами, які діють із сьогоднішнього дня. Така деталізація абсолютно не відповідає духу цього Закону.

Підводячи підсумки, хотілось зазначити, що прийняття цього Закону це дійсно крок уперед. Відбулась суттєва лібералізація валютних операцій. Але його потрібно ще удосконалювати.

THE CONTRACT FOR MARITIME TRANSPORT (MARITIME TRANSPORT CONTRACT)

Omid Nasirpour,

PhD student in the Department of International Law,
Institute of International Relations,
Kyiv Taras Shevchenko National University

Abstract

“A charter party is an agreement between two parties regarding lease of a cargo or a vessel. One party offers to lease its vessel or cargo to another party at stipulated rate or under decided conditions. It is a legal contract, made under the laws governing the shipping world between a cargo vessel owner and a charterer [1].

The terms “charter” and “Charter party” relay either to agreement of hire of the vessel, e.g. time charter, bare boat charter, or to agreement of carriage of goods by sea. To avoid confusion, this fact should be taken into consideration once discussing issues and clearly distinguished for avoiding confusions. It is clear, that proposed changes in shipping practice and regulations will influence time aspects in both meanings of the term “charter” as making impact on vessels physical presence in agreed place or at certain position or range, subject of agreement in particular charter party. These issues will be discussed later in this report in both meanings of the charter term.

- **The carrier**

"Carrier" means any person by whom or in whose name a contract of carriage of goods by sea has been concluded with a shipper.

- **Goods**

"Goods" includes live animals; where the goods are consolidated in a container, pallet or similar article of transport or where they are packed, "goods" includes such article of transport or packaging if supplied by the shipper.

- **Consignee**

"Consignee" means the person entitled to take delivery of the goods [2].

1-Nature of the contract of sale

“when a vendor and purchaser of goods... enter into CIF contract...the vendor in the absence of any special provision to the contrary is bound by his contract to do [the following]. First, to make out an invoice of the goods sold. Secondly, to ship at the port of shipment goods of the description contained in the contract. Thirdly, to procure a contract of affreightment under which the goods will be delivered at the destination contemplated by the contract. Fourthly, to arrange for an insurance upon the terms current in the trade which will be available for the benefit of the buyer. Fifthly, with all reasonable despatch to send forward and tender to the buyer these shipping documents, namely, the invoice, bill of lading and policy of assurance, delivery of which to the buyer is symbolic delivery of the goods purchased, placing

the same at the buyer's risk and entitling the seller to payment of their price... if no place be named in the CIF contract for the tender of the shipping documents they must *prima facie* be tendered at the residence or the place of business of the buyer [3].

More often than not, the likely outcome of an international sales agreement is the physical transfer of property from a seller to an overseas buyer [4]. Hence the completion of the transaction cannot be met without the services of a carrier [5]. Depending on the nature of the sales contract between the seller and buyer (C.I.F or F.O.B below) the carriage of goods, determination of the point of delivery, procurement of transport documents and other documents relevant to the contract may be arranged by either one of them.

2-Charter Agreement

2-1- time charter party

“Under a time charter party, the charterer hires the vessel for a specified period of time. As in a voyage charter, the shipowner retains control of the ship and the employees on board the ship. However, the charterer is responsible for its deployment, the number of voyages it undertakes, and the destination of the voyages. The shipowner in a time charter party does not undertake to transport the goods to a specified port(s) as in a voyage charter party. “Often confused with the previous charter party, this charter party refers to lease of a vessel by the owner to a charterer for a specified period of time. The owner only offers his vessel at a predetermined rate. The charterer agrees to bear all the expenses incurred on running of the vessel in return of availability of vessel for that time.” [4].

Time charter parties In this type of charter vessels can be chartered: 1. For performing single voyage. For performing round trip. For defined period (of time) This type of CP is closely connected to the term of “delivery” and “redelivery”, which means respectively period of time the owner, lets the charterers to take the vessel into their dispose, while “re-delivery” means the contrary process. Time of delivery/re-delivery and its place/ range is appropriately defined by corresponding clauses. Carr (2010) states that “due to the nature of time charter parties, their terms concentrate on employment of vessel, speed of vessel, maintenance of vessel, hire period, return of vessel, payment of hire, etc.” [3]. An example of commonly used BIMCO forms of time charter parties are: BALTIME 1939, LINERTIME (Deep Sea Time Charter), BOXTIME 2004 (Standard Time Charter Party for Container Vessels), GENTIME or NYPE 93(New York Produce Exchange Time Charter). This type of charter party is considered to be influenced by the project proposals to limited extent only and some expected implications are subject to further explanation in this report. (The list and forms of time charter parties approved by BIMCO is available from BIMCO) [6].

2-2- voyage charter party

“Under a voyage charter party, the ship owner agrees to charter the vessel to the charterer for one or more specified voyages. The vessel remains under the control of the ship owner who is responsible for equipping and manning the vessel. The crew

and master are employees of the ship owner, and he is responsible for their wages. The ship owner in the voyage charter party undertakes to transport the goods to the port(s) specified in the charter party. The charterer undertakes to provide the specified cargo and pay for the services either as a lump sum for the voyage, or in terms of the amount and type of the cargo carried.” “However, there is a specific time limit under this kind of contract. The time mentioned in the lease contract includes the time needed for loading and unloading of the cargo, exceeding which may need the charterer to remunerate the owner in terms of compensation charges. Also, the charterer remains responsible for any incidental charges. Being a voyage bound trip with availability of crew, voyage charter party becomes one of the most famous charter parties [1].

Voyage charter parties (CP agreements) include various standard contracts and most of them are related to particular type of cargo. Thus seaborne transports of cement could be agreed on e.g. Cementvoy CP, whilst coal on e.g. Polcoalvoy or Nipponcoal basis. Fertilizers for example can be agreed in accordance with e.g. Fertivoy 88, grain with Grainvoy whilst ore on e.g. Orevoy basis and wood on Nubaltwood or Russwood. Commonly in use is Gencon 94 CP which, with legally allowed modifications, “is the most popular and widely used general purpose voyage charter party in the industry and is for all kinds of trades and for numerous types of cargoes.”

2-3- demise charter party

This is a typical agreement where there is no maintenance liability or any kind of claim on the vessel by the owner for the period of lease of the vessel. The owner agrees to lease the vessel without any administration, financial or technical responsibility for it. The charterer acts as the sole owner of the ship and is responsible for all the maintenance and functioning costs of the vessel including fuel, crew maintenance, repair, custom duties, port expenses etc. for that time. It is the most suitable for tankers and bulk carriers [1].

3- The bill of lading and performance of the contract of carriage

A brief overview of the nature of the bill of lading is relevant to this study as most of the international conventions that have governed carriage by sea over the years were based on the bill of lading. More so, even following a call for the reform of the Hague regime, the focus of UNCITRAL was on the bill of lading because goods were not only carried under a bill of lading, but the bill of lading affected the interests of the parties to the contract [8].

The bill of lading is a creation of mercantile practice which has developed so much that it stands today as the core of effective international trade [9]. The courts have held that: “a bill of lading is a document of dignity, and courts should do everything in their power to preserve its integrity in international trade for there, especially, confidence is of the essence.”

No definition of the term ‘bill of lading’ has been provided either at Common Law or under any other legislation affecting it [10]. However, it is presumed by law that any document that is referred to and treated as a bill of lading should be able to

serve as a receipt for goods shipped; evidence of the contract of carriage; and a document of title [11]. The first recognition by the courts as to the character of the bill of lading was in 1794 [12], in *Lickbarrow v Masin*. The courts acknowledged that trade usage recognises the bill of lading as a document of title to the goods to be delivered to the consignee [11].

4- Freight

The reward the carrier receives for his service is referred to as freight. Freight is payable only upon the safe delivery of the goods. In *Kirchner v Venus*, it was held that should the carrier lose the goods he forfeits the freight [12]. It was held in *The Argos (Cargo ex), Gaudetv Brown*, that the carriers' obligation is readiness to deliver and not delivery per se [4]. Also, 'safe' in this context does not refer to the state of the goods on delivery. In *Dakin v Oxley*, it was held that; "freight is earned by the carriage and arrival of the goods ready to be delivered to the merchant..." [4]. Mores so, in *Asfarv Blundell*, The carrier will be entitled to his freight even if the goods are damaged unless the damage is such that the goods can no longer be qualified as merchantable [4].

In another connection, although the carrier is not entitled to claim freight before the cargo has reached destination and is ready for delivery, the parties to the contract are at liberty to alter the terms of their engagement and make provisions for prepaid freight. Although such alterations are not sanctioned by the English Carriage of Goods by Sea Act 1971, in *Oriental Steamship Co Ltd v Taylor*, it was held that such alterations bind the parties thereto and the carrier may sue on it should due prepaid freight not be paid[4]. However, the carrier forfeits his right to freight if:

- 1) The ship never earned freight and never began to earn freight e.g. because she did not sail [4].
- 2) The goods are lost before the advance freight becomes due [14, 4].
- 3) The goods are lost by an event other than the expected peril [4].

5- The Duties of the Parties

5-1-The Builder's Duties

The builder usually has a duty to:

- provide a refund guarantee (and if necessary register it with the relevant financial authority);
- build a ship that is fit for purpose and of merchantable quality in accordance with the design specification and international good practice;
- provide a design that is fit for purpose;
- deliver the ship by the agreed delivery date;
- provide all agreed certificates that the ship may require in order to trade internationally.

5-2-The Buyer's Duties

The buyer usually has a duty to:

- approve plans, drawings and specifications; and
- provide agreed supplies to the builder for incorporation into the ship.

However, the most important duties of the buyer are to:

- pay instalments of the purchase price as and when the same fall due; and to
- take delivery of the completed ship [7].

6- Price and Payments

In most contracts, once the price is agreed, it remains the agreed price notwithstanding any subsequent movements in market price. However, shipbuilding contracts are relatively long term contracts and are therefore, more susceptible to market and political disruption. Consequently, shipbuilding contracts will often include terms which allow a builder to claim price variation if for example, there has been a substantial increase in the price of raw materials or a substantial movement in currency exchange rates. The contract may also allow price variation if it has been necessary to make substantial changes in specification during the construction.

In most cases, payment is to be made by instalments on completion of different stages of the construction such as:

- before commencing construction;
- on keel laying;
- on completion of hull;
- on launching.

However, since the buyer will be making advance payments he will need to be secured against default on the part of the builder and will usually require the builder to provide a refund guarantee to ensure repayment of instalments [7].

7- Basic Differences between Time and Voyage Charterparties

Although it is important to appreciate that the terms of a particular charterparty may make fundamental changes to the customary rights and obligations of shipowners and charterers, time and voyage charterparties normally have the following differences:

- Under a voyage charter the shipowner is normally obliged, in consideration for the payment of the freight by the charterer, to pay for all the operating costs of the ship. However, under a time charter the cost allocation is more balanced – whereas the shipowner pays for the crew and the cost of insuring the ship, the charterer normally pays for bunkers, port and stevedoring costs, agencies, pilotages and 'all other usual expenses'.
- Since a voyage charter is a contract for a particular voyage most of the relevant factors (e.g. the freight, cargo, loading and discharging ports etc.) will have already been agreed during the pre-fixture negotiations and become terms of the contract. Consequently, there is limited need for the voyage charterer to play an active part in the subsequent operation of the vessel when performing the charter. However, a time charter is a contract which gives the charterer the ability to control the commercial operation of the vessel during the duration of the charter. Therefore, the parties will not normally have agreed in advance where the vessel is to trade and which cargoes she will carry during the charter period. Consequently, the time charterer will normally play an active role in the operation of the vessel during the charter period as it will be necessary for the charterer to give orders and directions to the ship and crew as to how and where the vessel is to trade [7].

• The nature of a time charter is that the shipowner receives remuneration (hire) in return for making the ship available to the time charterer for an agreed period of

time. Therefore, so long as the ship is made available, the shipowner is entitled to receive the hire even if no cargo is in fact carried. Consequently, the commercial risk of finding the necessary cargoes in order to make the venture profitable is borne by the time charterer not the shipowner. However, in the case of a voyage charter, the shipowner receives remuneration (freight) for the carriage of goods on an agreed voyage. Therefore, unless cargo is carried, the shipowner receives no remuneration. Consequently, in the case of a voyage charter, the commercial risk of finding the cargoes to carry in order to gain remuneration is borne by the shipowner and not the charterer [7].

- Under a time charter, hire is paid continuously, in full and in advance provided that the ship is made available for use by the shipowners. Therefore, if the contractually agreed performance of the ship is delayed or prevented by events which cannot be attributed to the shipowners' fault or to an agreed off-hire clause (e.g. heavy weather, port strikes etc.), hire continues to be payable. Consequently, the risk of delay in time charters usually falls on the time charterer. However, in the case of a voyage charter, the freight that the shipowner receives is not calculated according to time but is a fixed agreed amount for carrying goods from an agreed loadport to an agreed discharge port. Therefore, if the voyage takes longer than originally estimated by events which cannot be attributed to the charterers' fault the shipowner does not receive additional freight but is nevertheless obliged to bear any extra voyage costs which may be incurred as a result of the delay. Consequently, the risk of delay in voyage charters falls predominantly on the shipowner [7].

Reference:

1. Marine insight. Different Types of Charter Parties in the Shipping Industry. 2012.
2. Unsted Nations Convention on the Carriage of goods by sea, 1978.
3. Carr ,I. International Trade Law 3rd ed (2005) .PP: 7-8.
4. Murray C Holloway D &Timson-Hunt D Schmitthoff's Export Trade: The Law and Practice of International Trade 11th ed (2007).
5. Booyesen, H. Principles of International Trade Law 618.
6. website www.bimco.org
7. Richard Williams, Gard Guidance on Maritime Claims and Insurance.p 594, 2013.
8. Pravin 2011 <http://pravinrathinam.blogspot.com/2011/06/hamburg-rules-failure-or-success-review.html>.
9. Hare, J.Shipping Law and Admiralty Jurisdiction in South Africa. 1108 Pages.2nd Edition, 2009.
10. Carr, I. International Trade Law 178.
11. Chuah, J. Law of International Trade: Cross-Border Commercial Transactions. P193.,2014.
12. Murray ,C. Dixon ,G. Timson-Hunt , D. Schmitthoff's Export Trade: The Law and Practice of International Trade Paperback – July 15, 2006.
13. CompaniaNaviera General S.A. v. Kerametal Ltd. (The Lorna I) - Court of Appeal (Sir John Donaldson M.R., O'Connor and Dillon L.JJ.) - 15 October 1982

ЗНАЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ «ПРОЕКТІВ ВІЧНОГО МИРУ» ДЛЯ РОЗВИТКУ ІДЕЇ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Ржевська В. С.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права,
Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

«Проекти вічного миру» – різноманітні за формою пропозиції утворення спільноти держав, покликаної сприяти утвердженню миру в їх взаємних відносинах. Серед них відомі: твір П. Дюбуа «Про повернення Святої Землі» (1306); трактат Данте Аліг'єрі «Монархія» (1313); «Проект встановлення миру між усіма християнами» короля Богемії І. Подебрада (початок 1460-х рр.); так званий «Великий план Генріха IV», або проект утворення Християнської Республіки М. де Сюллі – Генріха IV (початок XVII ст.); пропозиції Я. А. Коменського, викладені у творі «Всезагальна порада людському роду, і перш за все вченим і побожним володарям Європи, про покращення людських справ» (1643–1670, вперше видані у 1950); твір Вільяма Пенна «Дослід про теперішній та майбутній мир у Європі шляхом створення європейського Конгресу, Парламенту чи Палати держав» (1693); проект Європейської республіки Ш.-І. Кастель, абата де Сен-П'єра (1713–1717, «Витяг» Ж.-Ж. Руссо з цього проекту – 1761); план всезагального і постійного миру І. Бентама (між 1786 та 1899); трактат «До вічного миру» І. Канта (1795); твір першого директора Царскосільського ліцею В. Ф. Малиновського «Міркування про мир і війну» (1803); пропозиції Дж. Лорімера (1871, 1877) та І. Блюнчлі (1878); елементи пропозицій Л.О. Камаровського щодо утворення міжнародного суду (1881); проект «Пакту Постійної Ліги для підтримання миру» Г. Кельзена (1944).

Хоча розробка цих проектів є цікавим напрямком у політичній і правовій думці, їх вивчення традиційно супроводжувалося визнанням їх практичної нездійсненності.

З іншого боку у проектах «вічного миру» можна бачити теоретичні моделі колективної безпеки або її альтернатив, спрямованих на встановлення постійного міжнародного миру, чи принаймні пропозиції елементів таких моделей. (Поняття «моделі колективної безпеки» для цілей наукового дослідження у сфері міжнародного права може у вузькому розумінні розглядатись як синонім системи міжнародно-правових зобов'язань, на яких заснована колективна безпека, а у більш широкому розумінні – як уявний образ системи колективної безпеки, що надає можливість виділити теоретичні моделі

колективної безпеки чи її елементів у наукових чи філософських працях та практичні – системи міжнародно-правових зобов'язань, на яких вона заснована.) Щодо практичної нездійсненності цих проектів та наївності ряду їх положень можна зауважити, що їх автори уклали свої проекти у свій час, виходячи з узагальнення певного досвіду, і не могли передбачити всіх проблем, які постануть і потребуватимуть вирішення, коли їх пропозиція принаймні частково почне здійснюватись – таких як особливості співвідношення повноважень органів організації або співвідношення міжнародного та національного права. Проекти «вічного миру» завжди можуть розглядатися як певні реєстри проблем, що, на погляд їх авторів, підлягали вирішенню для досягнення мети постійного миру, та запропонованих засобів їх вирішення. У цьому зв'язку варто особливо відзначити ідеї І. Канта, який у своєму трактаті «До вічного миру» звернув увагу читачів на взаємодію протилежних чинників при досягненні мети та динамізм історичних процесів. І. Кант визнав, що організація вічного миру буде «невічною»: вона також буде підвладна суперечностям, які штовхатимуть її до розпаду, але при цьому ідея вічного миру залишатиметься такою, до здійснення якої треба прагнути. Узагальнюючи історичний досвід, можна сказати, що зміна історичних форм колективної безпеки не перешкоджає збереженню самої ідеї тривалого миру і колективної безпеки і можливості міжнародного співробітництва у цій сфері.

Сучасне прочитання проектів «вічного миру» ускладнюється через зміну значення ряду понять – таких як "республіка, «федерація» тощо. Автори проектів уклали їх, спираючись на певні історичні зразки – давньогрецькі амфіктонії (союзи полісів на основі спільних цінностей), Римську імперію, Священну Римську імперію на різних етапах її розвитку, союз швейцарських кантонів, Республіку Сполучених Провінцій Нідерландів і ін. Багато понять вони розуміли не так, як ми робимо це зараз, і не надавали значення деяким нюансам, які зараз особливо виділяємо ми. Тому по проектах «вічного миру» можна прослідкувати розвиток не тільки міжнародних відносин, але й правової свідомості.

Особливі риси проектів позначені впливом особистостей їх авторів (державного діяча, педагога, філософа, поета, вченого-правознавця) та конкретних історичних обставин їх створення. Ряд проектів укладений або запропонований від імені політичних діячів (П. Дюбуа, І. Подебрад, М. де Сюллі – Генріх IV) і має на увазі використання ідеї миру у конкретних політичних інтересах. Це дозволяє нам вже на цьому етапі спостерігати взаємодію при створенні та здійсненні моделей колективної безпеки власного та загального. Переслідування власного політичного інтересу може послужити стимулом створення моделі колективної безпеки та засобом її здійснення, і навпаки, використання моделі колективної безпеки суто у політичних інтересах когось із її учасників, може спричинити відхід від її призначення.

Загальне значення проектів «вічного миру» в тому, що вони забезпечили історичне становлення та збереження ідей, які згодом лягли в основу нашого

сучасного бачення колективної безпеки та відповідних міжнародно-правових зобов'язань держав, а також в тому, що ці проекти різною мірою відображають низку елементів міжнародно-правового поняття колективної безпеки, які згодом будуть втілені в життя:

- «мир кращий за війну», держави (зокрема європейські/християнські) мають потребу жити в мирі між собою і володіють можливостями це реалізувати;
- передумовами такого устрою є зобов'язання спільної оборони проти ворогів та відмови від застосування зброї при вирішенні спорів між собою;
- необхідним є спільний центр прийняття рішень, який би насамперед забезпечував мирне вирішення спорів між учасниками, був би на чолі спільних акцій (наприклад, застосування сили проти зовнішніх ворогів чи проти порушників угоди), з цією метою розпоряджався б спільними фінансами та виділеними йому контингентами війська, можливо – приймав би якісь рішення щодо їх спільного розвитку. Цей орган у ряді проектів поєднує повноваження суду і спільної ради, його структура може значно варіюватись,
- можливо, важливою передумовою створення такого об'єднання був би розподіл територій з тією метою, щоб задовольнити територіальні претензії учасників майбутнього об'єднання і водночас забезпечити, щоб ніхто з них не був значно сильніший за коаліцію інших.

Уявлення про те, що діяльність міжнародного судового органу (саме судового, а не асамблеї чи ради, яка наділена функцією мирного вирішення спорів) є важливою і навіть необхідною гарантією міжнародного миру й безпеки, складалося поступово, і здобуло найбільш повне оформлення у працях Л. О. Камаровського та Г. Кельзена. Це саме та складова моделі колективної безпеки, яку найбільш важко реалізувати на практиці, бо суверенні держави важко погоджуються на обов'язкову юрисдикцію міжнародного судового органу. З іншого боку це не виключає можливості застосування інших засобів підтримки міжнародного миру й безпеки.

ПРОБЛЕМА ВИМІРЮВАННЯ ДЕМОКРАТІЇ – ІНДЕКСИ ДЕМОКРАТІЇ ТА ЇХНІ БАЗОВІ РОЗБІЖНОСТІ

Федоришина К. О.,

аспірантка,

кафедра філософських та соціальних наук,

Київський національний торговельно-економічний університет

Основною проблемою, що визначає різницю індексів демократії, лишається проблема вибору теоретичної бази, на основі якої будуть визначені категорії та показники для вимірювання політичного режиму.

Як вказують Коппедж та Герінг, на сьогодні існують 6 найбільш популярних концептів демократії: електоральна, ліберальна, мажоритарна, демократія участі, дорадча та егалітарна. Кожен з концептів визначає свій необхідний мінімум факторів, що вказують на демократичність політичного режиму [1]. Індeksi, що вимірюють демократію, беруть за основу один із концептів, щоб визначити базові показники вимірювання рівня демократичності країн, які представлені в індексах. Відповідно, між індексами можуть бути розбіжності в поглядах на те, що в першу чергу визначає політичний режим як демократичний чи недемократичний.

Визначені для вимірювання демократії показники можуть співіснувати в одній теорії, але на практиці показують слабку кореляцію, або характеризуються протиріччям у проявах. Наприклад, обов'язкова явка виборців на вибори є недемократичною, бо суперечить базовим принципам громадянських свобод. Одночасно обов'язкова поява виборців на виборах посилює показники політичної участі та громадянської активності, а ці два показники можуть бути використані як показники рівня демократичності країни, в залежності від обраного концепту. З цього приводу Ендрю Маккалох вказує на приклад, коли в рамках індексів демократії показники свободи та прозорості виборчого процесу прямо пов'язані з показниками громадянських свобод, але мало корелюють з показником політичної культури. За поглядом Маккалоха, якщо країну відрізняють чесні та прозорі вибори, це автоматично говорить про високий рівень громадянських свобод, але мало говорить про рівень політичної культури в суспільстві [2]. Тобто, Маккалох вважає, що велика кількість показників вимірювання не потрібна індексу для визначення ступеня демократичності, достатньо розглянути фактор електорального процесу. Електоральний процес, за поглядом Маккалоха, тісно пов'язаний із іншими базовими показниками демократії – роботою уряду, політичною участю громадян, їх свободами та правами.

Якщо поглянути на два підходи – Маккалоха а Коппеджа з Герінгом – до вимірювання політичних режимів, зокрема демократії, можна виділити два загальних підходи до визначення показників вимірювання. Перша група індексів і, відповідно, їх авторів, вважає за необхідне брати мінімальну

кількість базових показників, що добре корелюють на практиці (приклад – погляд Ендрю Маккалоха), але недостатньо чутливі до невеликих коливань, бо визначають обмежену кількість характеристик політичного режиму. Друга група індексів оперує розширеним списком змінних, є більш чутливою до різниці коливань в межах групи, що визначає один політичний режим з різною інтенсивністю, але через велику кількість деякі показники можуть суперечити на практиці.

Неможливість дійти єдиного погляду на теорію демократії та визначення, що саме є демократія, призводить до неможливості визначити єдиний, універсальний індекс вимірювання політичних режимів та ефективності демократії. Через це різниця в теоретичних підходах напряду відображається на групі найбільш популярних індексів демократії, якими оперують науковці та аналітики. Серед найпопулярніших індексів демократії можна виділити наступні: The Economist Democracy Index, Freedom In the World від Freedom House, проект Polity (IV), The Democracy Barometer, The Varieties of Democracy або V-Dem, а також the Democracy-Dictatorship Index (DD-Index) та BNR Index (індекс Бернхарда, Нордстрема, Рінока).

Всі з вищеназваних індексів використовують власну шкалу оцінки власного набору змінних, що характеризують обрану за основу теорію демократії. Наприклад, найпопулярніший індекс від The Economist Intelligence Unit – The Economist Democracy Index – зводить демократію до п'яти загальних категорій. Так, за поглядом авторів цього індексу демократію можна вимірювати через показники, що вкладаються в такі загальні змінні: електоральний процес та плюралізм, функціонування уряду, політична участь, політична культура та громадянські свободи [3]. В теорії показники за цими базовими категоріями тісно пов'язані, але на практиці деякі з них демонструють низьку кореляцію.

Якщо поглянути на індекс України від The Economist Democracy Index за 10 років (2006 – 2018), можна побачити цю тенденцію на практиці. Кореляція загального рейтингу України за 10 років з п'ятьма базовими категоріями вимірювання демонструє найменшу кореляцію з категоріями «політична участь» та «політична культура» (таб 1). Отже, робимо висновок, що загальний показник демократії України прямо пов'язаний із категоріями «електоральний процес та плюралізм», «функціонування уряду» та «громадянські свободи», зворотно і найменше пов'язаний із категорією «політична участь» та не пов'язаний із категорією «політична культура». Більше того, якщо провести кореляційний аналіз категорій індексу на прикладі України (2006-2018), також можна побачити, що кореляція між категорією «політична культура» та іншими - незначна (таб 2).

Крім розбіжностей в категоріях та показниках вимірювання, індекси демократії поділяють одну проблему – суб'єктивність оцінки, що є результатом використання експертного методу. В результаті всіх розбіжностей – від базової теорії демократії до специфіки експертних оцінок та вибору категорій,

підкатегорій, факторів та показників для визначення політичного режиму – країни можуть одночасно потрапляти в однакові групи, маючи однакові індекси, хоча на практиці самі країни будуть значно відрізнятись ступенем демократії та особливостями її проявів. Наприклад, The Economist Democracy Index відносить оцінювані країни до чотирьох груп – повні демократії, демократії з вадами, гібридні режими та автократії. В свою чергу індекс від Freedom House спирається на оцінку політичного режиму через призму громадянських свобод [4]. Для індексу від Freedom House демократія поділяється на ліберальну та електоральну. Ліберальна демократія зводиться до «повної демократії», а електоральна – до «демократії з вадами» через обмеження громадянських свобод за умови широких політичних прав. Тобто, за Freedom House, всі ліберальні демократії – електоральні, але не всі електоральні демократії – ліберальні. Отже, група «частково вільних» країн цього індексу може включати демократії, що передбачають обмеження громадянських свобод. Але якщо поглянути на специфіку The Economist Democracy Index, включаючи приклад індексу України за 10 років, бачимо, що електоральні показники прямо пов'язані з громадянськими правами та свободами, між цими двома категоріями прослідковується пряма кореляція.

З цього випливає, що проблема вимірювання демократії та визначення єдиного підходу до оцінки політичного режиму є нагальною. Індекси демократії можуть бути використані як інструмент політичного впливу в передвиборчому дискурсі, як маніпуляційний інструмент, як аргумент для доказу певних гіпотез. Але якщо індекси не є достовірним інструментом оцінки політичних режимів, це ускладнює аналіз як міжнародних тенденцій так і локальних процесів в країнах, включаючи процеси транзиту політичних режимів та реакції на геополітичні впливи.

Список використаних джерел:

1. Coppedge M. Gerring J. (2011). Conceptualizing and Measuring Democracy: A New Approach. Perspectives on Politics, Vol.9(2). - <http://people.bu.edu/jgerring/documents/MeasuringDemocracy.pdf>
2. McCulloch A. (2014). How to Measure Democracy. - <https://www.statlife.org.uk/social-sciences/1516-how-to-measure-democracy>
3. The Economist Democracy Index White Papers (2012). - <http://na-abk.marketo.com/rs/eiu2/images/Democracy-Index-2012.pdf>, pg.24
4. Індекс Freedom In the World, методологія (2012). - <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2012/methodology>
5. Методологія проекту Polity. - <http://www.systemicpeace.org/polityproject.html>
6. Методологія індексу The Democracy Barometer. - http://www.democracybarometer.org/Data/Methodological_Explanatory_1990-2016.pdf
7. Методологія індексу The Varieties of Democracy. - https://www.v-dem.net/media/filer_public/2b/e8/2be80341-348e-453e-b766-e74f314155d2/v-dem_methodology_v9.pdf

Додатки:

Таб. 1 Кореляція загального рейтингу України по індексу The Economist Democracy Index (2006-2018) з базовими категоріями цього індексу

Індекс та категорія «електоральний процес та плюралізм»	Індекс та категорія «функціонування уряду»	Індекс та категорія «політична участь»	Індекс та категорія «політична культура»	Індекс та категорія «громадянські свободи»
0,885308	0,867005	-0,43855	0,243696	0,842271

Таб. 2 Кореляція між базовими категоріями індексу The Economist Democracy Index для рейтингу України (2006-2018)

	Функціонування уряду	Політична участь	Політична культура	Громадянські свободи
Електоральний процес та плюралізм	0,906143	-0,76001	-0,11753	0,841613
Функціонування уряду		-0,72817	-0,22605	0,965547
Політична участь			0,540951	-0,65146
Політична культура				-0,24023

СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА ПРОТИДІЯ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ

Піскорська Г. А.,

кандидат історичних наук, доцент,
кафедра реклами та зв'язків з громадськістю,
Київський університет імені Бориса Грінченка

Відносини стратегічного партнерства є одним з важливих інструментів зовнішньої політики України, оскільки дозволяють підвищити результативність дій на міжнародній арені. Стратегічне партнерство Б. Парахонським та Г. Яворською розглядається як тип міждержавних відносин, побудований у вигляді послідовної системи взаємодії держав у напрямі реалізації спільних стратегічних завдань, інтересів та цілей [1]. Стосунки стратегічного партнерства передбачають високий рівень взаємної зацікавленості як у геоекономічному, так і в геостратегічному ракурсах.

Стратегічне партнерство в Україні пройшло чотири етапи становлення:

- на першому етапі (1991-1994рр.) закладалися підвалини використання даного інструмента в дипломатичній практиці України;
- на другому етапі (1994-2005рр.) мало місце масштабне проголошення стратегічних партнерів, кількість яких сягнула двох десятків країн;
- на третьому етапі (2005-2010рр.) відбувалася опосередкована верифікація відносин стратегічного партнерства, коли результати дипломатичної діяльності засвідчували належність тієї чи іншої держави до категорії стратегічних партнерів України (США, Польща, Литва, Грузія, ЄС, НАТО);
- на четвертому етапі (2010-2014рр.) відносини стратегічного партнерства, на першому плані, продовжували “роздвоюватися” між ЄС і Росією з оглядом на США, на другому плані – пролонгація співробітництва з формально визнаними стратегічними партнерами (Німеччина, Польща, Канада, Азербайджан), на третьому плані – оголошення активізації відносин з представниками групи країн, що розвиваються прискореними темпами (Бразилія, Індія, Китай, Туреччина), на четвертому плані – інші країни.

Російська агресія та перспектива зміни формату міжнародних відносин, відсутність стратегічної стабільності підштовхує українську владу до встановлення більш чітких критеріїв розрізнення дійсних і лише декларованих стратегічних партнерів. Ситуація протидії російській агресії сприяє визначенню справжніх партнерів і союзників України – це країни, які не тільки висловлюють стурбованість ситуацією і заявляють про необхідність урегулювання внутрішнього конфлікту на Донбасі, але й прагнуть надавати допомогу нашій державі та активно включаються у спільний фронт боротьби цивілізованого світу проти сучасного варварства. Проблема геополітичних союзів може бути поставлена і в аспекті двосторонніх взаємин з окремими країнами світу. Реальне партнерство Україна формує з країнами Європейського Союзу, що

розпочато із введенням у дію Угоди про асоціацію з ЄС. Вступ до ЄС означає оформлення системи стратегічного партнерства України інтеграційного рівня. Вступ до НАТО – це оформлення реальних союзницьких відносин з низкою європейських держав, а також із США та Канадою. Як повноправний член цих об'єднань держав Україна отримує право голосу та можливості здійснювати значно вагоміший вплив на міжнародну і європейську політику, аніж має сьогодні, а отже, значно підвищує свій іміджевий та реальний статус. Таким чином, уже навіть перебуваючи на шляху до євроатлантичної інтеграції, здійснюючи реальні кроки та виконуючи необхідні критерії членства та йдучи назустріч побажанням майбутніх партнерів і союзників, Україна поступово підвищує свій міжнародний статус і рівень суб'єктності. У сподіваннях на підтримку зовнішніх партнерів важливо зрозуміти, як країна-партнер бачить нашу державу і на що вона розраховує. У своїх стратегічних планах Україна, маючи спільні інтереси та сприятливе ставлення до себе, певною мірою може розраховувати на своїх природних союзників, до яких, можна сподіватись, належать Польща та країни Балтії, а також ставити питання щодо більш вагомої підтримки з боку впливових європейських держав та активніше діяти у трансатлантичному вимірі, спираючись на своїх стратегічних партнерів – США і Канаду, на сприяння з боку Великої Британії, Німеччини, Швеції та інших держав. Розвиток і поглиблення відносин зі США відповідно до Хартії про стратегічне партнерство залишається одним із найголовніших зовнішньополітичних пріоритетів України. В останні роки у США в цілому формується досить позитивний погляд на Україну, який поділяється обома провідними політичними силами держави. Тривале співробітництво між Україною та ЄС сприяло формуванню комплексних практичних інструментів, послідовне й ефективне використання яких має стати базисом сталого економічного зростання та розвитку держави, основою стратегії трансформації всіх ключових сфер і впровадження європейських стандартів з метою реального підвищення рівня та якості життя населення України. Одним із потенційних факторів сприяння інтеграції України до Європи є стратегічна відкритість обох партнерів. І Україна, і Європейська спільнота (інституції та національні держави) формують стратегії свого розвитку, намагаються визначити свої специфічні ролі та моделі виживання у майбутньому. Пошуки нових форм ідентичності у середовищі, яке швидко змінюється, надають можливість партнерам брати активну участь у визначенні цілей та пріоритетів одне одного. Політична та військова співпраця з Північноатлантичним альянсом стає для України життєво необхідною. Нинішня спрямованість НАТО на захист своїх кордонів у Східній Європі створює для України важливий шанс для під'єднання до діяльності Альянсу, для розвитку секторальної співпраці з Польщею та країнами Балтії. Позиція НАТО з підтримки України та засудження агресії Росії задекларована гранично чітко. Україна отримала важливі пропозиції співробітництва в межах програми Особливого партнерства, а також у рамках комісії Україна – НАТО щодо упровадження термінових і

довгострокових заходів для посилення Україною спроможності забезпечити власну безпеку. Визначення стратегічної ролі України у формуванні нової структури безпекових відносин у Європі має бути головним фундаментом просування її інтересів у відносинах як із європейськими країнами, так і з провідними організаціями в галузі європейської безпеки, з НАТО та ЄС. Досвід багатосторонньої протидії агресорові з боку України продемонстрував принципово нові можливості захисту в умовах гібридної агресії, зокрема виявив значний потенціал використання міжнародно-правових заходів у боротьбі з РФ. Це свідчить про те, що процес зростання невійськових вимірів ведення гібридних воєнних дій триває.

Україна має вимагати комплексного вирішення усього спектра проблем відновлення територіальної цілісності, не розділяючи питання анексії Криму та воєнних дій на Донбасі, оскільки це ланки одного ланцюга російської агресії. У ситуації кризи європейської безпеки, спровокованої російською агресією, ключовими позиціями, за якими стає можливим повернення до процесів регенерації системи європейської безпеки і стабільності, є деокупація території Криму та Донбасу, відновлення Україною контролю над усією лінією її кордонів. Обґрунтованість мети України, спрямованої на деокупацію Криму, має бути сприйнята ключовими світовими акторами як єдино прийнятне рішення в межах відновлення світоустрою, що базується на міжнародному праві.

Нині Україна має більше двох десятків країн, з якими її пов'язують відносини стратегічного партнерства. Очевидно, що доцільно чітко визначити параметри стратегічного партнерства, провести ревізію партнерів та зосередитись на розвитку відносин з ними, не розпорошуючи зусилля.

Список використаних джерел:

1. Європейський проект та Україна: монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 192 с.

TRANSNATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTION

Grydasova Ganna,
PhD in Political Science,
Junior Researcher,
Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Training standards in different countries remain very different, even despite the implementation of the Bologna process. Especially for humanitarian scientific research, since the standards of master's and doctoral studies are very dependent on the practice of academic councils, where a young researcher plans to confirm his diploma work.

Universities provide not only knowledge and skills, they form the culture and mentality of the elite of every country.

Therefore, international mobility is very important and allows expanding horizons for young leaders from different countries. But the mobility indicators of students and teachers remain low for non-European and especially for third world countries. That is why it brings positive influences, but cannot transform the culture of the local elite in general.

As once the caravans of merchants between countries transformed into transnational corporations, so international mobility can transform into a transnational structure for the transfer of knowledge and skills.

Already now there are a lot of distance forms of training and control, various digital platforms of virtual exchange for providing individual courses and even entire blocks of disciplines.

While business is actively gravitating toward transnationalization, in the educational sphere these processes are develop much slower. In my article, I want to consider aspects that impede the formation of a transnational educational corporation and analyze the possible models of such corporation.

Higher education institutions, especially the oldest and most reputable ones, remain very conservative in terms of self-organization, transfer and control of knowledge. This is due to both financial arguments, and well-established practices and habits, sometimes the lack of necessary knowledge from staff and fears of losing their status.

But the active development of the modern world will require from the education sector a major effort, not half-hearted gestures, especially in the medical, environmental, physical and other natural sciences.

International research groups show more significant successes, especially given the different laws of countries.

Our society faces many global problems that even the best scientific schools cannot solve on their own, and even less can achieve the implementation of the results of their research.

In my opinion, only the creating of common values through a transnational educational structure can lead to coordinated changes in society in several generations.

ПОЗИЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Піпченко Н. О.,

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сучасна взаємодія України з міжнародними акторами має важливе значення для просування національних інтересів держави, оскільки від визначення ролі української держави у сучасній політичній системі залежить не лише соціально-економічний розвиток нації, але й формування можливостей захисту національних інтересів, досягнення чого можливе за умови виваженої зовнішньополітичної діяльності, удосконалення відповідної нормативно-правової бази і діяльності відповідних урядових інституцій.

Узгодження співпраці з найближчими партнерами сприятиме вирішенню головних завдань зовнішньої політики України і підтримці достатнього безпекового рівня захисту держави за рахунок створення сучасних засобів реагування. При цьому використання партнерства як інструменту зовнішньополітичної діяльності дозволить підвищити рівень поінформованості та активізувати різнобічне співробітництво [1].

Зовнішньополітичне відомство України виокремлюючи сфери взаємодії зі США, зосереджує увагу на мобілізації міжнародної спільноти щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності держави, зміцненні обороноздатності та енергетичної безпеки, залученні міжнародної допомоги для реалізації політичних, економічних і соціальних реформ, захисті прав та інтересів осіб обох країн [2].

Сприйняття України як складової європейської цивілізації і формування в української нації європейської ідентичності можна вважати одним з чинників інтеграції держави до політичного простору ЄС, тому стратегічна взаємодія з інтеграційним об'єднанням має бути спрямована на поширення в українському соціумі ідей європейськості, тоді як у громадян ЄС необхідно формувати почуття політичної та культурної єдності між Україною і країнами-членами ЄС.

Розвиток стратегічних відносин з НАТО виступає інструментом посилення обороноздатності України, що наразі реалізується за допомогою започаткування ініціатив, спрямованих на реформування оборонного комплексу держави та підготовку до виконання критеріїв приєднання до міжнародної організації [1].

Сприятиме вирішенню завдань позиціонування України і підтримки достатнього рівня забезпечення національних інтересів створення сучасних засобів реагування та запобігання глобальним інформаційним загрозам, підвищення поінформованості міжнародного співтовариства про країну,

поглиблення взаємодії з міжнародними організаціями, координація дій урядових інституцій, протидія поширенню неправдивих уявлень про Україну і забезпечення належного інформаційного супроводу міжнародних ініціатив держави.

Список використаних джерел:

1. Стратегічне партнерство в міжнародних відносинах. Монографія – К. : Вадекс, 2018. – с. 465-486
2. Політичні відносини між Україною та США. [Електронний ресурс] // Посольство України в Сполучених Штатах Америки. – 2018. – Режим доступу : <http://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/diplomacy>

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ГЛОБАЛЬНОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Рилач Н. М.,

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Однією з найголовніших детермінант національної безпеки країни є інноваційний вимір конкурентоспроможності економіки України, що зумовлює необхідність здійснення перетворень в інституційному середовищі ведення бізнесу в Україні, формування сприятливого інноваційного клімату, активізації досліджень і розробок, здійснення прориву у сфері використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, «цифровізації» економіки, використання інструментів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та програми «Горизонт 2020» для подолання відставання за показникам національної інноваційної системи від країн ЄС. Включення національних суб'єктів інноваційної діяльності до глобального інноваційного середовища дозволяє реалізувати інтереси держави, забезпечує розвиток та поглиблення міжнародного науково-технологічного та інноваційного співробітництва.

Найефективніше впровадження результатів науково-технологічної діяльності можливе за умови тісної взаємодії національних потенціалів, ресурсів різних країн, спільного розв'язання завдань економічного розвитку на глобальному рівні. Така особливість втілюється в процесах інтернаціоналізації інноваційної діяльності, що на сучасному етапі характеризується певними тенденціями, серед яких основною є функціонування світового ринку технологій. Використання досягнень «інформаційної економіки» відкриває нові можливості у сфері проведення спільних досліджень на всіх рівнях. Наукові співтовариства промислово-розвинених держав і країн, що розвиваються, дедалі більше орієнтуються на проведення спільних НДДКР. Також існуванню глобальної інноваційної системи слугують спеціальні міжнародні програми, які інтегрують у процес досліджень та реалізації винаходів університети, науково-дослідні центри та промислові фірми різних країн.

Глобалізація інноваційної сфери пов'язана з інноваційними процесами структури національної інноваційної системи (НІС) в національних економіках, оскільки поширення і глибина інноваційних перетворень у реальному секторі економіки, розвиток всіх структурних елементів НІС держави, визначають її конкурентоспроможність, зумовлюють здатність країни залучатися до процесу інтернаціоналізації та глобалізації інноваційної діяльності. При розробці НІС обов'язково враховуються тенденції процесу глобалізації науково-технологічної сфери, створюються потужні інноваційні інституції з розвинутою

технологічно-інноваційною і освітньою мережею, які спроможні трансформувати результати глобалізації в національних інтересах. Для найефективнішого використання міжнародних потоків знань, технологій, інновацій країна повинна мати здатність досліджувати і впроваджувати науково-дослідні здобутки інших держав світу. [1]

В умовах постіндустріального розвитку та глобалізації традиційні форми взаємодії в інноваційній сфері як між компаніями, так і між країнами, перетворюються на глобальні інноваційні мережі, в основі яких є інтернаціоналізація національних інноваційних компаній, міжнародне наукове співробітництво та розвиток відкритих інновацій. По мірі розвитку інноваційного простору з'являються інноваційні мережі, під якими розуміють комплекс взаємопов'язаних вузлів, що являють собою дослідницькі, проектні, конструкторські, маркетингові та дослідницькі заклади, а також промислові підприємства, діяльність яких організована за принципом мережі. Для переходу України на якісно новий рівень економічного розвитку, державі необхідно посісти гідне місце в глобальній інноваційній економіці шляхом формування інноваційних мереж та включення їх до глобальних. [2]

Таким чином, в сучасних умовах, основним у розвитку національної економіки та підвищення конкурентоспроможності держави є інновації. В умовах глобального науково-технологічного простору тільки активне використання інноваційних технологій виробництва може посилити конкурентні позиції країни на світовому ринку та забезпечити національну безпеку. Отже, національна інноваційна система (НІС) є тим базисом, що забезпечує динамічний розвиток країни. [4]

В умовах глобалізації дедалі більшого значення для позиціонування країни на світовому ринку високотехнологічних товарів і послуг набуває міжнародне партнерство, залучення зарубіжних інвесторів до розвитку вітчизняної інноваційної сфери та використання можливостей міжнародної співпраці, у тому числі й у науковій сфері. Тому надзвичайно актуальним є визначення ролі та можливостей участі України в інноваційних програмах, зокрема тих, що реалізуються Європейським Союзом. Таким чином, в Україні сьогодні активно відбуваються процеси, пов'язані з активізацією співпраці з ЄС, у тому числі в науковій та науково-технічній сфері.

Українські національні пріоритети в галузі науки й техніки визначені в законодавстві. На сьогоднішній день окреслюють національні пріоритети: - Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (2001 р.), що визначає пріоритетними напрямками розвитку науки й техніки на період до 2020 року фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства й держави, а також енергетику та енергоефективність, науки про життя, нові технології профілактики й лікування найпоширеніших захворювань та нові речовини і матеріали. Зазначені напрями

конкретизовані в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2011 рік). Одним із головних пріоритетів міжнародної співпраці України у сфері НДР є інтеграція у Європейський дослідницький простір (ERA) [3].

Список використаних джерел:

1. Рилач Н. М. Інтернаціоналізація інноваційної діяльності як передумова формування парадигми «відкритих інновацій» [Електронний ресурс] / Н. М. Рилач // Міжнародні відносини Серія" Економічні науки". – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3403.
2. Рилач Н. М. Трансформація національної інноваційної системи України як передмова залучення до глобальних інноваційних мереж [Електронний ресурс] / Н. М. Рилач // Міжнародні відносини Серія" Економічні науки". – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3427.
3. Рилач Н. М. Інноваційний вимір конкурентоспроможності економіки України як складова національної безпеки. [Електронний ресурс] / Н. М. Рилач // Міжнародні відносини Серія" Економічні науки". – 2019. – Режим доступу до ресурсу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3737.
4. Рилач Н. М. Зовнішня торгівля України: сценарії інтеграції / Н. М. Рилач. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – №103 (2) – С. 80–83.

ГАСТРО-ДИПЛОМАТІЯ УКРАНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ «М'ЯКОЇ» СИЛИ

Бєлоусова Н. Б.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

В ХХІ столітті з'являється й активно поширюється новий напрямок публічної дипломатії – гастро-дипломатія. З давніх часів їжа розглядалася як складова дипломатії, але вона завжди була лише частиною її ритуальної практики. Продукти харчування використовувалися в дипломатичних цілях для передачі повідомлень офіційним особам інших країн, допомагали вести переговори під час офіційних обідів. І тільки на початку 2000 років їжа перетворюється в самостійний ефективний інструмент комунікації. Це стає можливим завдяки використанню національних страв і національної кухні не тільки на приватному, а й на громадському рівні. Гастро-дипломатія стає інструментом «м'якої» сили, який використовується для створення та просування іміджу держави через презентацію та популяризацію власної кулінарної традиції.

Їжа є важливою частиною нашого життя, яка репрезентує історію, традиції, і культуру країни. Національна кухня є ознакою самоідентифікації народу. Їжа не тільки бере участь у встановленні відносин між культурами та націями, але й виступає частиною фундаменту культури та національної ідентичності.

Все більше країн світу використовують їжу як інструмент «м'якої» сили для формування привабливого образу країни серед зарубіжної аудиторії, для створення культурного взаєморозуміння з метою покращення співпраці між країнами.

Першими дослідниками гастро-дипломатії вважаються Пауль Роковер (Paul Rockower) і Сем Чеппл-Сокол (Sam Chapple-Sokol). Пауль Роковер визначає термін «гастро-дипломатія» як «метод досягнення серця і розуму через шлунок людей» і розглядає публічну гастрономічну дипломатію через практику національного брендингу [1,2]. Сем Чеппл-Сокол дає більш точне визначення гастро-дипломатії як «використання їжі та кухні (харчових продуктів і страв) як інструменту для створення міжкультурного розуміння з надією на покращення взаємодії та співпраці» [3].

На думку дослідників Samuel Tettner та Begum Kalyoncu гастродіпломатія належить до запланованих національних програм, які мають певну стратегію і бюджет в рамках діяльності держави в сфері публічної дипломатії з

конкретною метою сприяння розвитку кулінарної культури і міжнародного впливу [4].

Перші програми гастро-дипломатії як складової «м'якої» сили з'являються в 2000-роках. А безпосередньо термін «гастро-дипломатія» ми вперше зустрічаємо в 2002 році на шпальтах журналу «The Economist» у статті присвяченій Таїланду «Thailand's gastro-diplomacy» [5].

Народження гастро-дипломатії як форми дипломатії «м'якої» сили відбулося в 2002 році в Королівстві Таїланд завдяки урядовим програмам «Глобальний тайський» та «Таїланд: кухня світу» [5]. Це глобальна програма розповсюдження тайської їжі через міжнародну мережу ресторанів національної кухні. Згідно з урядовими повідомленнями, кількість ресторанів Таїланду в міжнародному масштабі зросла до 10000 в 2013 році. А обсяг туризму збільшився експоненціально і країна стала одним з найпопулярніших напрямків для туристів з усього світу.

В Україні також спостерігається зростання уваги до гастро-дипломатії. 2018 рік було проголошено роком гастрономічного туризму в Україні, що свідчить про початок процесу просування іміджу країни через гастрономічні бренди. Культовий український ресторан Veselka у Нью-Йорку в 2018 році став третім найкращим цілодобовим рестораном США за версією інтернет-видання The Daily Meal.

В червні 2019 року в рамках Концепції популяризації України у світі в Парижі була презентована короткометражна стрічка про Україну та Францію «Смачного», з метою популяризації України як держави з непересічними гастрономічними можливостями. Столиця України Київ став одним з найбільш привабливих міст Європи для гастрономічного туризму за рейтингом кращих міст для гастротуризму, складеним експертами британського видання The Independent.

Список використаних джерел:

1. Rockower P. The Gastro diplomacy Cookbook. The Huffington Post. URL: <http://www.huffingtonpost.com/paul-rockower/the-gastrodiplomacy-cookbb716555.html>
2. Rockower P. The State of Gastrodiplomacy. Belgrade initiative 4 Digital and Public Diplomacy. 18th March 2014. URL: <https://www.bidd.org.rs/the-state-of-gastrodiplomacy/>
3. Chapple-Sokol S. Culinary Diplomacy: Breaking Bread to Win Hearts and Minds. The Hague Journal of Diplomacy. 2013. №8. P.161–183. URL: <https://culinarydiplomacy.files.wordpress.com/2013/06/hjd-off-print.pdf>
4. Samuel Tettner, Begum Kalyoncu Gastrodiplomacy 2.0: culinary tourism beyond nationalism. Journal of Tourism Research. 2016. №2. С.47-55. URL: https://www.cett.es/fitxers/campushtml/MiniWebs/122/papers/Tettner_Kalyoncu.pdf
5. Thailand's gastro-diplomacy The Economist. Feb 21st, 2002. URL: <https://www.economist.com/asia/2002/02/21/thailands-gastro-diplomacy>.

СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО – СТАТУС-КВО ЧИ НОВИЙ ЕТАП ВІДНОСИН МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ ТА ЙОГО СХІДНИМИ СУСІДАМИ

Міфтахов Б. Г.,

аспірант, кафедра міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Створення Європейської політики сусідства (ЄПС) стало першим кроком Європейського Союзу до налагодження відносин з сусідніми країнами. У 2004 році, після найбільшого розширення ЄС з моменту початку інтеграційного процесу, ідея важливості підтримки стабільності, безпеки і процвітання в країнах хоч і сусідах, але не членах Європейського Союзу, стала основним рушієм до створення Європейської політики сусідства. Але буквально через декілька років стане зрозуміло, що нечітка територіальна диференціація і штучне поєднання Східної Європи і Східного та Південного Середземномор'я в рамках однієї стратегії унеможливорює виконання цих цілей у повній мірі. Саме тоді було вперше переглянуто принцип розмежування адресатів ЄПС і як наслідок - було започатковано спочатку так званий Середземноморський союз (2008) і потім політику Східного партнерства (СП) (2009). Але навіть цей крок не допоміг Європейській політиці сусідства досягти поставлених цілей. Замість бажаного «кола друзів», Європейський Союз отримав «коло вогню» на своїх кордонах: події «Арабської весни», агресія Росії по відношенню до Грузії і України, криза біженців – це все прямо вплинуло і на процеси в самому ЄС. За час свого існування Європейська політика сусідства перетворилась в символ нестабільності - 12 з 16 країн-партнерів ЄПС починаючи з 2004 року зіштовхнулися з різноманітними конфліктами, на кшталт анексії територій, або громадянських та міждержавних війн. Таке положення справ призвело до ще одного перегляду ЄПС зі сторони Європейського Союзу в 2015 році [1].

Але, на жаль, і новий перегляд Європейської політики сусідства став свого роду проривом. Насамперед через те, що в спільному документі Європейської Комісії і Високого представника ЄС із закордонних справ і безпекової політики під назвою «Перегляд Європейської політики сусідства: міцніше партнерство заради сильнішого сусідства» був знову відсутній головний чинник для розвитку ЄПС – це персоніфікований підхід до кожної з країн-партнерів. Навіть в рамках вже звуженої ініціативи Східного партнерства чітко проглядається той факт, що одні країни-партнери дуже відрізняються від інших, особливо в питаннях економічної та політичної співпраці з Європейським Союзом. Україна, Молдова і Грузія, наприклад, вже отримали безвізовий режим з ЄС і підписали не тільки угоду про асоціацію, а й договір про «Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі» (DCFTA). В той же

час, Азербайджан і Вірменія зробили тільки один з п'яти основних кроків – відмінили візи для країн ЄС, а Білорусь взагалі не демонструє ніякого прогресу. Тобто частина країн виконала своє «домашнє завдання» майже на 80%, а частина так і залишилась на початковому рівні. Саме відсутність чіткої стратегії Європейського Союзу по відношенню окремо до кожної з країн Східного партнерства і є однією з причин, чому за 15 років існування Європейської політики сусідства і за 10 років існування Східного партнерства все ж таки не можна говорити про успішність цих ініціатив [2].

Не дивлячись на те, що з самого початку ЄПС разом зі СП виключала перспективу членства країн-партнерів у Європейському Союзі, сьогодні більшість експертів погоджуються, що такий розвиток подій буде логічним продовженням відносин між Брюсселем з однієї сторони та Києвом, Кишинівом і Тбілісі – з іншої. В одній з останніх аналітичних записок Atlantic Council щодо Східного партнерства чітко сказано, що найбільш потужним сигналом Заходу до країн-партнерів може стати відновлення переговорів про вступ України і Грузії в НАТО. Окрім цього, зазначається, що Європейський Союз повинен розпочати переговори про членство з зазначенням чітких умов та реалістичного часового проміжку. Таким чином, комбінуючи політичні, економічні, соціальні і безпекові перспективи, ЄС допоможе урядам країн-партнерів стимулювати нову хвилю підтримки європейського вектору розвитку. Як це вже сталося під час переговорів про надання Європейським Союзом безвізового режиму [3-4].

На сьогоднішній день у ЄС є можливість побудувати новий систему відносин з країнами партнерами, інтенсивність яких буде залежати від бажання обох сторін. Якщо країна буде готова втілювати необхідні реформи в обмін на фінансову і політичну підтримку зі сторони Союзу, ЄС, в свою чергу, повинен більш активно підтримувати і заохочувати ці прагнення. В той же час, ЄС повинен визнавати те, що не усі партнери прагнуть дотримуватися правил і стандартів ЄС, в такому випадку головним пріоритетом співпраці з ними повинно стати забезпечення безпеки та стабільності регіону. В деякій мірі це повернення до принципу «більше за більше», який вже намагалися втілити в рамках Європейської політики сусідства в 2010-2011 роках. Але тепер не тільки з більш чіткими перспективами для тих країн, які демонструють прогрес у реформах і підтримкою сталих добросусідських відносин з іншими країнами-партнерами, а й першочерговим пріоритетом в питаннях стабільності і безпеки усіх учасників політики.

Список використаних джерел:

1. Executive Summary: Neighborhood – Fighting a Ring of Fire or Creating a Ring of Friends Leadership [Електронний ресурс] // Bertelsmann Stiftung. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/Projekte/84_Salzbunger_Trilog/Executive-Summary_Salzbunger-Trilog-2016_EU-Nachbarschaftspolitik_20160820.pdf

2. Спільне повідомлення для Європейського Парламенту, Європейської Ради, Європейського економічно-соціального комітету та Комітету регіонів: Перегляд Європейської політики сусідства [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/neighbourhood/pdf/key-documents/151118_joint-communication_review-of-the-enp_ukrainean.pdf

3. Using More for More: Incentivising Peace in the EU's Neighbourhood Policy [Електронний ресурс] // European Peacebuilding Liaison Office – Режим доступу: http://eplo.org/wp-content/uploads/2017/04/EPLO_Statement_Incentivising_Peace_in_the_ENP.pdf

4. Cenus D. In the EU's Eastern Partnership, Western Dissension Opens Doors for Putin [Електронний ресурс] / Denis Cenus. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://www.atlanticcouncil.org/images/publications/EU_Eastern_Partnership.pdf

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ, ГРУЗІЇ, АЗЕРБАЙДЖАНУ ТА МОЛДОВИ З ЄС

Кирилко Д. С.,

аспірантка, кафедра міжнародної інформації,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Процес поглиблення сучасних відносин України, Грузії, Азербайджану та Молдови з ЄС має різні виміри, оскільки безпосередньо залежить від інтенсивності їхніх зв'язків з ЄС у сферах, що становлять взаємний інтерес міжнародних акторів, зокрема, від політичного діалогу, взаємної торгівлі й контактів в енергетичному секторі до взаємодії на рівні громадянського суспільства. Європейський Союз надає пріоритетність співробітництва із зазначеними державами задля підтримання стабільності й безпеки на своїх кордонах, відтак наразі Україна, Грузія і Молдова реалізують двосторонні відносини з ЄС на основі угод про асоціацію, Азербайджан рухається в напрямі підписання нового інструмента партнерства з інтеграційним об'єднанням. Україна, Грузія та Республіка Молдова на відміну від Азербайджанської Республіки 27 червня 2014 р. підписали угоди про асоціацію з ЄС. Крім того, важливого значення інституції інтеграційного утворення надають процесам наближення рівня життєдіяльності пострадянських держав до стандартів ЄС: демократії, верховенства права, якості врядування, політики і законодавства у різних сферах. На співпрацю також впливає локальне управління європейською інтеграцією – координація політики, системність гармонізації національного законодавства з нормативно-правовою базою ЄС, участь у програмах Східного партнерства та економічних і безпекових проектах організації [1].

Ефективність двосторонньої політичної співпраці між Україною, Грузією, Молдовою та Азербайджаном і ЄС визначається на основі диференційованого підходу до взаємодії з третіми сторонами, що застосовується наднаціональною організацією за принципом міжнародної політичної обумовленості зовнішніх зносин, за яким Європейський Союз, в обмін на дотримання демократії, верховенства права, якості врядування, політики і законодавства у різних сферах, надає своїм зовнішньополітичним партнерам визначені політичні преференції. Практично, рівень взаємодії ЄС із третіми сторонами безпосередньо залежить від того, наскільки вони поділяють основні європейські цінності і наскільки вони готові забезпечити їхню реалізацію в межах власних національних кордонів, при цьому гарантуючи належне локальне управління європейською інтеграцією. Підтримуючи встановлену тенденцію політичного розвитку держав континенту, ЄС включає питання демократизації й реформування внутрішньополітичних сфер України, Грузії,

Азербайджану та Молдови до багатосторонніх ініціатив взаємодії, однак ключові здобутки взаємовідносин сторін визначаються гармонізацією їхніх підходів до державного розвитку в процесі реалізації завдань двосторонньої кооперації. Подібна тенденція присутня й у рамках економічної взаємодії акторів, оскільки ефективні макроекономічні умови та сприятливе мікроекономічне середовище розвитку ЄС є базовими засадами для імплементації ефективних стратегій допомоги прикордонним регіонам, комбіноване застосування таких стратегій співвідноситься з потребами та рівнем двостороннього співробітництва ЄС з Україною, Грузією, Азербайджаном та Молдовою [2].

Водночас постійної уваги потребує безпекова проблематика асоційованих країн, оскільки особливого значення для ЄС мають конфлікти, які набули статусу «замороженого» протистояння чи, навпаки, перебувають в активній фазі через втручання з боку глобальних акторів міжнародних відносин. Двосторонні відносини ЄС з Україною, Грузією, Азербайджаном та Молдовою характеризуються новим виміром, що пов'язаний з наростанням міжетнічних протиріч, економічною і соціальною напруженістю, а також прямим збройним втручанням російських військ на їхніх територіях. Проте, незважаючи на гостру необхідність розв'язання наявних суперечностей, участь ЄС у їх вирішенні супроводжується надмірною декларативністю процесу чи виключною необхідністю збереження латентної фази конфлікту [2].

Європейська політика сусідства за програмою Східного партнерства сприяє зміцненню відносин між ЄС та Україною, Грузією, Азербайджаном та Молдовою в економічній сфері, враховуючи, що підтримка їх економічного розвитку розглядається об'єднанням як гарантія миру, безпеки й тривалої стабільності у форматі розвитку всього європейського регіону. Проте рівень кооперації та інтенсивність економічного співробітництва між сторонами залежить від порядку денного двосторонніх відносин між ЄС та кожною конкретною державою. Так, співпраця ЄС з Україною, Грузією та Молдовою, які підписали угоди про асоціацію, на відміну від Азербайджану здійснюється у рамках поглиблених та всеохоплюючих зон вільної торгівлі, що забезпечує лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та, до певної міри, пересування робочої сили.

Особливістю цих зон вільної торгівлі є комплексна програма адаптації регуляторних норм, пов'язаних із торгівлею, до відповідних стандартів ЄС, що дозволить значною мірою усунути нетарифні бар'єри в торгівлі між сторонами та забезпечити Україні, Грузії та Молдові розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС. Крім того, результативність економічних змін у та ефективність упровадження реформ в асоційованих країнах співвідноситься із зовнішньо - та внутрішньополітичною кон'юнктурою, а також моральною і політичною спроможністю представників національної влади впроваджувати нові економічні відносини й трансформувати провідні сектори економіки згідно з вимогами ЄС. Наразі співпраця з організацією у форматі запропонованих

багатосторонніх економічних програм визначила для України, Грузії, Молдови та Азербайджану пріоритети співробітництва з ЄС за індивідуально розробленими проектами [3].

Так, Україна закликала ЄС ухвалити рішення про окремий формат відносин з асоційованими державами у рамках Східного партнерства, яке на думку України, потребує реформ, оскільки політика зближення України з ЄС не сприймається лише як структурування відносин з організацією. У форматі Східного партнерства, зазначається в коментарях українських урядовців, має бути виділений окремий формат асоційованих відносин із Україною, Грузією та Молдовою, щоб «диференціювати ці відносини у Східному партнерстві, оскільки ці держави відрізняються від взаємодії ЄС з Вірменією, Азербайджаном та Білоруссю». Відтак для асоційованих держав, підкреслюється урядовцями, потрібна нова стратегія ЄС, що доповнить Східне партнерство і зробить його більш сфокусованим на інтеграційних цілях для зазначених трьох країн.

Список використаних джерел:

1. Association agreements between the EU and Moldova, Georgia and Ukraine [Електронний ресурс].- Режим доступу: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621833/EPRS_STU\(2018\)621833_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/621833/EPRS_STU(2018)621833_EN.pdf)

2. European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/eastern-partnership_en

3. Eastern Partnership 2.0 – Upgrading the ambitions and impact on the neighborhood [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://ge.boell.org/en/2019/09/13/eastern-partnership-20-upgrading-ambitions-and-impact-neighborhood>

4. Київ просить ЄС про нову стратегію відносин для України, Молдови та Грузії [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/10/22/7229722/>

КОНЦЕПТ «РУСЬКИЙ МІР» ЯК ЧИННИК ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ УКРАЇНО-РОСІЙСЬКИХ ВІДНОСИН

Гмирянська К. О.,

аспірантка, кафедра міжнародних медіа комунікацій та комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У контексті визначення чинників і умов, які дестабілізуюче впливають на безпекову ситуацію в Україні, важливим було б, на наш погляд, виявити місце і роль концепції «Руского міра», військової доктрини РФ, етнокультурної експансії та інших чинників. Адже саме вони мають враховуватися при визначенні власних, українських орієнтирів у внутрішньої та зовнішньополітичній діяльності, розробці стратегії і тактики взаємодії з іншими державами та Росією зокрема. Сукупність джерел, разом із властивими їм видами дестабілізуючих чинників, формують цілий спектр загроз, що впливають на стан особистості, суспільства і держави.

Одним із критично важливих чинників суспільно-політичної дестабілізації України з боку Російської Федерації є концепт «русского міра». Він за своєю сутністю є неоімперською геополітичною ідеологічною доктриною, яка має на меті обґрунтувати теоретично та допомогти практично реінкарнувати Росію як імперську наддержаву у кордонах 1914 року.

На початку свого розвитку «русский мір» був ідеологічним підґрунтям до геополітичного утворення «Євразійського Союзу», тобто реставрації колишнього СРСР у нових умовах, найважливішою складовою якого мала бути лояльна проросійська Україна. Однак згодом концепт перетворився у виправдання прямої воєнної агресії проти України: «для захисту російського і російськомовного населення» [1].

Можна небезпідставно вважати, що концепція «русского міра» є насправді осучасненим варіантом традиційної російської великоімперської ідеї. А ця ідея, у свою чергу, не може бути реалізована без України. Тому «русский мір» у будь-якому з його варіантів явно або приховано є ворожим до української національної ідеї, до української державності.

Сучасна Російська Федерація, попри псевдodemократичний і псевдоліберальний формат державного правління, за своєю сутністю є неоімперським державним утворенням на чолі з автократичним режимом, очолюваним В. Путіним. Наприкінці ХХ ст., за президентства Б. Єльцина, РФ мала реальну можливість позбутися імперської спадщини і перетворитися на справжню, рівноправну і демократичну федерацію численних етнічних спільнот та націй, які на добровільних засадах об'єдналися, а деякі найважливіші повноваження делегували центру. Ті етноси, які не захотіли об'єднуватися, мали б повне право вийти зі складу РФ й започаткувати власні національні держави [2].

Формально (де-юре) Росія є федерацією багатьох народів, до її складу входять такі етноси та національності, як: росіяни, татари, башкири, калмики, буряти, чеченці, інгуші, чуваші, якути, чукчі, адиги, осетини, українці, євреї, удмурти, тувинці, хакаси, ненці, ханти-мансійці та інші етнонаціональні спільноти, які «добровільно» об'єдналися для співжиття у РФ. Реально ж (де-факто) Росія є державою тоталітарного типу, що всіляко намагається зберегти статус-кво імперії після розвалу СРСР, знищуючи всі національно-визвольні рухи (дві російсько-чеченські війни – яскравий приклад придушення національно-визвольних рухів та державного етноциду). З цією ж метою РФ намагається повернути свій втрачений вплив на весь колишній пострадянський простір (російсько-грузинська війна 2008 р., україно-російська, що розпочалася 2014-го, тощо). Саме тому засадничим пріоритетом для внутрішньої й зовнішньої політики Кремля є не братерська співдружність народів, а російський імперський реваншизм і шовінізм.

Ось що з цього приводу сказав один із провідних ідеологів неоімперіалізму та «руського міра», помічник Президента РФ В. Сурков: «Є найромантичніша з важливих причин збереження національного суверенітету: росіяни, вже 500 років, з часу Івана III, є державотворчим народом. Ми – нація, яка звикла до державності. І на відміну від наших багатьох друзів по Радянському Союзу, і багатьох інших країн ми завжди були носіями національної ідеї. Ясно, що деякі країни, які оголошують своєю національною ідеєю вступ до Євросоюзу, дуже щасливі країни: їм багато думати не треба. У них все дуже просто. Москалі погані, вони в усьому винні, ми зараз побіжимо в Брюссель, і там все буде добре. Треба пам'ятати, що всі ці нації жодного дня у своїй історії не були суверенними, вони не мають досвіду державного існування. Тому цілком зрозуміло, що, коли в Москві не склалося або склалося не так, як хотілося, вони одразу ж, не замислюючись, біжать до іншого хазяїна. Це нормально. Були провінцією однієї країни, стануть провінцією іншої» [3].

Зрозуміло, що імперський ідеолог і практик має на увазі перш за все Україну, без якої цей російський імперський проект ніколи не буде реалізований. Оскільки лише завдячуючи приєднанню козацької держави Гетьманщини Московське царство стало Російською імперією. Завдяки людському ресурсу й інтелектуальному потенціалу, у тому числі й УРСР, СРСР перемиг у Другій світовій війні і згодом став наддержавою й суперником США. Без України Російська Федерація вже 25 років перебуває у статусі регіонального лідера і ніяк, попри всі «титанічні зусилля» Кремля, не може вийти на вищий рівень. Зрештою, це і стало однією з причин сучасної україно-російської війни, а саме – прагнення повернути Київ в геополітичну орбіту Москви, остаточне знищення української державності, цілковита асиміляція українців. Одним із дієвих елементів реалізації цього геополітичного задуму і мав стати так званий «руський мір» як концепція-обґрунтування та виправдання неоімперської політики Москви [4].

Ситуація в Україні стала поштовхом не лише для українського суспільства, а й для світової спільноти формувати певні моделі захисту, протидії можливим інформаційним загрозам від держав-опонентів. Інформаційно-психологічні операції або точніше сказати дезінформаційно-психологічні операції залишаються ефективним інструментом провокацій та перманентної підтримки локальних конфліктів, які формують зону напруженим та хаосу на зацікавленій агресором території.

Список використаних джерел:

1. Що таке «русский мир»? / Електронне видання «Український простір» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://spa.ukma.edu.ua/що-таке-русский-мир/>
2. «Русский мір» як ідеологія і глобальний проект. Ризики для України / Електронне видання «Релігія в Україні» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.religion.in.ua/zmi/ukrainian_zmi/35367-russkij-mir-yak-ideologiya-i-globalnij-proekt-riziki-dlya-ukrayini.html
3. Григорій Перепелиця: Ідеологія «русского міра» як загроза безпеці світу та Україні / Офіційний сайт «Центр дослідження Росії» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://r-studies.org/news_details.php?news_id=81655&lang=eng&interface_lang=ukr
4. «Русский мир» – ідеологічна та економічна зброя Росії – експерти Електронне видання «Радіо Свобода» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29656407.html>

ЗАГАЛЬНІ РИСИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ПОЛІТИКИ НАТО ПІД ЧАС КРИЗ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Єрошин А. Г.,

аспірант, кафедра міжнародних медіа комунікацій та комунікативних технологій, Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Близькосхідний регіон має пріоритетне значення для міжнародної спільноти з огляду на концентрацію світових запасів вуглеводнів, що робить Близький Схід критично важливим регіоном, від розвитку економіки, політичної і соціальної стабільності якого залежать економічна і політична стабільність практично всієї світової спільноти, особливо в умовах зростаючої глобалізації. Сутність геостратегічного феномену регіону Близького Сходу полягає в його геополітичному та геоекономічному значенні, через що він традиційно знаходиться в центрі уваги США, залишається зоною життєво важливих стратегічних інтересів та забезпечення економічної та енергетичної безпеки американської держави.

Початку другого десятиріччя XXI століття характерна низка політичних і військових конфліктів в країнах Близького Сходу і Північної Африки. Ці події, які отримали умовну назву «арабської весни», сколихнули не тільки арабський світ, а й мали значний вплив на трансформацію політичної організації світу в цілому [1].

Одним з ключових зовнішніх учасників подій «арабської весни», що займає особливе місце в системі сучасної світової політики, являється НАТО.

Провідні держави-члени НАТО (США, Німеччина, Франція, Великобританія, Італія) слідує широкого спектру економічних і геополітичних інтересів в Північній Африці і на Близькому Сході, пов'язаних насамперед з досягненням домінування в регіоні і енергетичним забезпеченням європейських держав-учасниць альянсу.

Новим елементом, що визначає підхід НАТО до реалізації своєї стратегії, стала концепція гуманітарного втручання, необхідність захисту прав людини в розумінні Альянсу.

У цьому плані найбільш показовою виглядає ситуація в таких арабських державах, як Лівія і Сирія.

Розвиток конфліктів в Лівії та Сирії проходив в умовах наростаючого впливу іноземних держав. США та інші країни НАТО, які розглядають регіон як сфери своїх економічних і геополітичних інтересів, встали на шлях втручання у внутрішньополітичні процеси. Тим самим конфліктам «арабської весни» був наданий новий зовнішньополітичний хаактер, а характер і ступінь втручання дозволив їх розглядати в якості складової стратегії по створенню нового миро пристрою, який стверджує допустимість односторонніх дій з боку західної спільноти, його провідних держав і НАТО.

У стратегічних підходах Північноатлантичного альянсу до участі у внутрішньополітичному конфлікті в Сирії ключову роль зіграли геополітичні та гео економічні інтереси.

На відміну від лівійської кризи НАТО спочатку уникала відкритого вфйського втручання в сирійський конфлікт. Проте, стратегія блоку була спрямована на те, щоб сприяти встановленню в цій країні сприятливого політичного режиму для НАТО. Провідною технологією досягнення поставленої мети послужила підтримка сирійської опозиції, забезпечення її консолідації, підготовка і розгортання військової інфраструктури блоку в безпосередній близькості від кордонів Сирії [2].

Починаючи з 2011 року, події, що відбувалися в Сирії, перетворилися в один з епіцентрів світової політики. Характер цього конфлікту з часом трансформувалася з протестного руху в громадянську війну, в яку виявились залучені найрізноманітніші зовнішні сили.

Сирійська держава, яка зберігає свою суверенність, є однією з перешкод остаточної «демократизації» «Великого Близького Сходу» за моделлю, запропонованої США і їх союзниками по НАТО.

Маючи динамічний характер, втягуючи в себе все більшу кількість учасників, сирійська криза виросла до глобальної проблеми, яка відбилася в значному і постійно зростаючому розриві між внутрішньою динамікою кризи і зовнішніми зусиллями з вирішення конфлікту [3].

Найбільш активну участь в сирійських подіях проявили США і провідні європейські країни - члени НАТО, і перш за все Великобританія, Франція, Німеччина. Протягом конфлікту в Сирії блок НАТО взяв курс на послідовну підтримку сирійської опозиції. Велике значення у виборі позиції НАТО в сирійській кризі зіграло ставлення Росії до сирійських подій.

В результаті подій «арабської весни» на міжнародній арені з новою силою розгорається протиставлення між шіїтськими і сунітськими державами, що руйнує єдність арабської нації і загрожує невирішенням конфліктів в майбутньому.

Названі фактори сприяють формуванню небезпечної «африканській зони нестабільності». Негативним наслідком «арабської весни» стало посилення радикального ісламізму в країнах регіону, що не тільки сприяло зростанню напруженості і нестабільності в регіоні, а й стало головною причиною зростання загрози міжнародного тероризму. Політичні кризи «арабської весни» з'явилися також причиною виникнення і загострення політичної нестабільності в сусідніх державах.

Дослідження трансформації політичної і військової стратегії НАТО дозволяє обґрунтовано говорити про те, що стратегічна мета Альянсу на сучасному етапі його розвитку полягає не тільки у вирішенні питань військової безпеки держав-членів, але і в залученні до сфери впливу Заходу все нових держав, забезпеченні їх військово-політичної взаємодії у вирішенні військово-політичних криз [4].

Ще одним новим елементом, визначальним військово і політичну стратегію Альянсу, стала концепція гуманітарного втручання, яка впливає із зовнішньої необхідності захисту прав людини, незважаючи на суверенні прерогативи держави, в тому числі шляхом збройного втручання. Ідея гуманітарного втручання виявилася затребуваною для виправдання дій НАТО в період «арабської весни».

Принципово важливою складовою новітніх комунікаційних стратегій НАТО в сфері безпеки та оборони є посилення інформаційного чинника. Інформаційні операції Альянсу включають, зокрема, такі компоненти, як психологічні операції, поширення дезінформації, комп'ютерні операції та електронні військові дії, що передбачають використання «кіберзброї» для знищення або нейтралізації інформаційних систем супротивника.

Список використаних джерел:

1. Ожеван М.А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник Серія «Політика» No 4 (41) 2016. - С. 30-40.

2. Тихомирова Є.Б. Стратегічні комунікації як один з пріоритетів глобальної стратегії зовнішньої політики і безпеки // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки», No 14 (2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/view/175

3. NATO Strategic Communications Policy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf>

4. Nothhaft H.A Framework for Strategic Communication Research: A Call for Synthesis and Consilience // International Journal of Strategic Communication. – 2016. – Vol. 10, Is. 2. – P. 69–86.

ОХОРОНА ПРАВОСУДДЯ ВІД НЕЗАКОННИХ ПОСЯГАНЬ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Ахмедов В.,

докторант, відділ проблем кримінального права, кримінології та судоустрою,
Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, кандидат
юридичних наук

Позиція віднесення злочинів, що порушують порядок виконання покарань, до іншої групи злочинів, а не до групи злочинів проти правосуддя, обґрунтована «вузьким» розумінням поняття правосуддя. Натомість, вважаємо, що процес правосуддя триває довше, ніж власне процесуальний розгляд справи, він охоплює також і досудове розслідування, і процес подальшого виконання покарання. Враховуючи, що названі злочини спрямовані на заподіяння суспільно небезпечних наслідків процесу виконання покарання, тобто посягають на принципи невідворотності юридичної відповідальності і обов'язковості виконання судових рішень, і мають на меті недосягнення цілей правосуддя, вважаємо обґрунтованим віднесення їх до категорії злочинів проти правосуддя [1].

Справедливо відмітити, що на сучасному етапі розвитку України констатується об'єктивна необхідність кримінально-правової охорони суспільних відносин, що виникають з приводу встановленого порядку виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі. На нашу думку, кримінальне законодавство України містить більш розширений, у порівнянні із Кримінальним законом Азербайджанської Республіки, перелік злочинів, які посягають на відносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного покарання. Зокрема, КК АР не криміналізовані такі діяння як ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості, злісна непокора вимогам адміністрації виправної установи, дії, що дезорганізують роботу виправних установ, втеча із спеціалізованого лікувального закладу та порушення правил адміністративного нагляду.

Відзначимо, що коло діянь, які криміналізовані законодавцем Азербайджанської Республіки та України, є подібними, але не тотожними. В цілому, система злочинів проти правосуддя за КК АР, на наш погляд, більш відповідає концепції криміналізації злочинів проти правосуддя, ніж система злочинів, передбачених КК України. Спільним є визнання обома державами необхідності правової охорони правосуддя. Водночас, законодавці Азербайджанської Республіки та України по різному оцінюють суспільну небезпеку посягань на правосуддя. В результаті, у кримінальних законах цих держав виявляється неоднаковий підхід до встановлення кримінальної

відповідальності за перешкоджання та протидію діяльності зі здійснення правосуддя, зокрема, за відмову від давання показань свідками і потерпілими, за фальсифікацію доказів, за неповагу до суду, за втручання в законну діяльність захисника у кримінальному процесі [1].

Нами встановлено, що концепція криміналізації злочинів проти правосуддя відображає ті процеси, що відбуваються в матеріальному та духовному житті суспільства, розвиток яких породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих або інших цінностей. Іншими словами, підставами криміналізації є дійсні передумови, соціальні причини виникнення або зміни кримінально-правової норми.

Криміналізація протиправних діянь має відповідати, зокрема, таким принципам як: принципи суспільної небезпечності діяння; кримінально-політичної адекватності; конституційної адекватності, системно-правової несуперечливості криміналізації конкретного діяння; визначеності і єдності термінології.

В результаті дослідження ми дійшли висновку, що законодавці Азербайджанської Республіки та України по різному ставляться до суспільної небезпеки цілого ряду злочинних посягань на правосуддя.

У групі злочинів, що посягають на суспільні відносини зі створення необхідних умов здійснення правосуддя, КК АР встановлює відповідальність за незаконне звільнення особи від кримінальної відповідальності. Натомість, у КК України криміналізоване лише притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою. Відмінним є формулювання складу і такого злочину, як «Приховування злочину». Ст. 396 КК України встановлює відповідальність тільки за задалегідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Водночас, ст. 307 КК АР передбачає санкції не лише за задалегідь не обіцяне приховування тяжкого та особливо тяжкого злочину, але і за недонесення про відомі підготовлювані або вчинені тяжкі або особливо тяжкі злочини.

Звертає на себе увагу відсутність у КК України, на відміну від КК АР, такого складу злочину, як «Тортури, та таке, що не вважається тортурами жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження або покарання». Не зважаючи на проголошення Конституцією України принципу, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню, кримінальна відповідальність за вчинення таких діянь законодавцем України не передбачена.

У групі злочинів, що посягають на суспільні відносини із процесуально регламентованого здійснення правосуддя судом, звертає увагу динамічність кримінального законодавства України. У зв'язку з тим, що відкритість судового провадження і судових рішень, в цілому, сприяють легітимності судової влади, та з метою захисту інформації, що міститься в електронних

системах судового документообігу, задля унеможливлення незаконного використання і поширення інформації про особу в контексті розгляду судових справ, а також з метою недопущення зриву належної роботи судових органів, у 2009 році розділ XVIII Особливої частини КК України доповнений ще одним складом злочину, а саме: «Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду» (ст. 376¹ КК України).

Водночас, неповага до суду не криміналізована законодавцем України, на відміну від Азербайджанської Республіки, Кримінальний кодекс якої включає до об'єктивної сторони неповаги до суду не лише образу судді, але й усіх учасників судового розгляду. Оскільки ми переконані, що криміналізація неповаги до суду відповідає концепції криміналізації злочинів проти правосуддя та сприятиме ефективності правосуддя в Україні та свідчитиме про високий рівень демократизації суспільства, нами запропоновані відповідні зміни до розділу XVIII Особливої частини КК України.

КК України містить більшу кількість діянь, що посягають на суспільні відносини із забезпечення реалізації права особи на правову допомогу у порівнянні з кримінальним законодавством Азербайджанської Республіки. Зокрема, склади таких злочинів як порушення права на захист, втручання в діяльність захисника чи представника особи, умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи, відсутні у КК АР. Нами обґрунтована необхідність усунути цю прогалину, шляхом криміналізації діяння «Порушення права на захист» і внести відповідні доповнень до Особливої частини КК АР.

У групі злочинів, які посягають на суспільні відносини із забезпечення встановлення істини у справі та ухвалення справедливого рішення, помітними є відмінності у формулюванні складів злочинів, які можуть бути вчинені загальним суб'єктом. Наприклад, законодавець України криміналізує таке діяння, як відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України), та не встановлює кримінальної відповідальності за відмову потерпілого давати показання. А КК АР, навпаки, криміналізує відмову потерпілого давати показання (ст. 298 КК АР), та не передбачає відповідальність за відмову експерта чи перекладача виконувати свої обов'язки.

Особливу увагу слід звернути на те, що фальсифікація доказів, що є діянням, яке посягає на відносини з одержання достовірних доказів та істинних висновків у справі, не передбачена КК України як окремий склад злочину. Нами доведена необхідність криміналізації фальсифікації, тобто свідомого спотворення, підроблення доказів у справі, та запропонована нова редакція ст. 384 КК України, що відповідатиме концепції криміналізації злочинів проти правосуддя. Запропонована редакція повністю узгоджуються з нормами чинних процесуальних кодексів України, що дозволить ефективно застосовувати запроваджені зміни на практиці.

Стосовно групи злочинів, які посягають на суспільні відносини з реалізації принципу невідворотності юридичної відповідальності, то на сучасному етапі розвитку України констатується об'єктивна необхідність кримінально-правової охорони суспільних відносин, що виникають з приводу встановленого порядку виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі. Нами встановлено, що кримінальне законодавство України містить більш розширений, у порівнянні із Кримінальним законом Азербайджанської Республіки, перелік складів злочинів, які посягають на відносини, що забезпечують належне виконання рішень, вироків, ухвал, постанов суду і призначеного покарання. Зокрема, КК АР не криміналізує такі діяння як ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості, злісна непокора вимогам адміністрації виправної установи, дії, що дезорганізують роботу виправних установ, втеча із спеціалізованого лікувального закладу та порушення правил адміністративного нагляду. Нами обґрунтована відповідність криміналізації наведених діянь відповідно до принципів суспільної небезпечності, кримінально-політичної адекватності і системно-правової несуперечливості.

Список використаних джерел:

1. Ахмедов В. А. Елементи складу злочинів проти правосуддя по законодавству Азербайджанської Республіки і України: порівняльна характеристика. *Закон. Науковий юридичний журнал*. 2017. № 12(278). С. 100-109.
2. Вусал Алігісмаг огли Ахмедов. Злочини, які порушують принцип невідворотності юридичної відповідальності за законодавством Азербайджанської республіки та України. *Держава і право*. 2018. Вип. 79. С.226–236.

Матеріали до друку підготувала

к.ю.н., м.н.с. Калініна О.М.

Роботи опубліковані в авторській редакції.

Оргкомітет не несе відповідальність за достовірність інформації та будь-яких відомостей поданих в рукописах.

Scientific proceedings prepared for publishing by

Olha Kalinina (PhD in Law).

Papers are published in author's edition.

Organizing Committee is not responsible for the accuracy of the information in the submitted manuscripts.